

ბისექტორი (ლათ. bissector ორად გამყოფი) – ხელსაწყო, რომელიც ბრტყელ კუთხეს შუაზე ჰყოფს.

ბისექტორული სიბრტყე (ორწახნაგა კუთხის) – სიბრტყე, რომელიც გადის ორწახნაგა კუთხის წიბოზე და ამ კუთხეს შუაზე ყოფს. ბ. ს. არის ბრტყელი კუთხის ბისექტორის სივრცითი ანალოგი. ზოგჯერ მას ბისექტორს უწოდებენ.

ბისექტრისა (ლათ. bis ორჯერ და secare განკვეთა) – სწორი ხაზი, რომელიც კუთხეს შუაზე ყოფს; ბ. ნებისმიერი წერტილი თანაბრადაა დაშორებული კუთხის გვერდებიდან. სამკუთხედის სამივე ბისექტრისა ერთ წერტილში იკვეთება, რომელიც ამ სამკუთხედში ჩახაზული წრის ცენტრს წარმოადგენს.

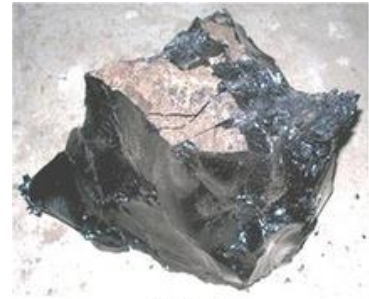
ბისკვიტი (იტალ. biscotto გამომწვარი, გამომცხვარი ორჯერ) – 1. მოუჭიქავი ფაიფური ან კერამიკა (გამოიყენება ქანდაკებაში); 2. მცირე ზომის ხის ნაჭერი, რომლითაც აერთებენ ხის ორ დიდ ნაჭერს; 3. პატარა, რბილი, მრგვალი ნამცხვარი, როგორც წესი, ხრამუნა, ბრტყელი და ტკბილი.

ბიტი (კომპ.) (ინგლ. bit) – ტერმინი მიღებულია ინგლისური ფრაზის - binary digit (ორობითი ციფრი) შემოკლებით. ის პირველად გამოიყენეს 1948 წელს და არის ციფრული ინფორმაციის და კომპიუტერის მეხსიერების უმცირესი ერთეული, რომელსაც ორი შესაძლო ორობითი მნიშვნელობიდან შეიძლება ჰქონდეს მხოლოდ ერთი: "0" ან "1" ("გამორთული" ან "ჩართული", "არა" ან "კი", "მცდარი" ან "ჭეშმარიტი", "დაბალი" ან "მაღალი"). ერთეულთა საერთაშორისო სისტემის (SI) (ფრანგ. Système International d'Unités) მიხედვით, თვლის ათობითი სისტემის პრეფიქსებით მიღებული ბიტის ჯერადი ერთეულებია: კილობიტი (კბიტი) [ინგლ. kilobit (kbit ან kb)] – 10^3 ბიტი, მეგაბიტი (მბიტი) [ინგლ. megabit (Mbit ან Mb)] – 10^6 ბიტი, გიგაბიტი (გბიტი) [ინგლ. gigabit (Gbit ან Gb)] – 10^9 ბიტი, ტერაბიტი (ტბიტი) [ინგლ. terabit (Tbit ან Tb)] – 10^{12} ბიტი, პეტაბიტი (პბიტი) [ინგლ. petabit (Pbit ან Pb)] – 10^{15} ბიტი, ექსაბიტი (ებიტი) [ინგლ. exabit (Ebit ან Eb)] – 10^{18} ბიტი, ზეტაბიტი (ზბიტი) [ინგლ. zettabit (Zbit ან Zb)] – 10^{21} ბიტი, იოტაბიტი (იბიტი) [ინგლ. yottabit (Ybit ან Yb)] – 10^{24} ბიტი. საერთაშორისო ელექტროტექნიკური კომისიის (სეკ) [ინგლ. International Electrotechnical Commission (IEC)] მიხედვით თვლის ორობითი სისტემის პრეფიქსებით მიღებული ბიტის ჯერადი ერთეულებია: კიბიბიტი (კიბიტი) [ინგლ. kibibit (Kibit)] – 2^{10} ბიტი, მებიბიტი (მიბიტი) [ინგლ. mebibit (Mibit)] – 2^{20} ბიტი, გიბიბიტი (გიბიტი) [ინგლ. gibibit (Gibit)] – 2^{30} ბიტი, ტებიბიტი (ტიბიტი) [ინგლ. tebibit (Tibit)] – 2^{40} ბიტი, პებიბიტი (პიბიტი) [ინგლ. pebibit (Pibit)] – 2^{50} ბიტი, ექსბიბიტი (ეიბიტი) [ინგლ. exbibit (Eibit)] – 2^{60} ბიტი, ზებიბიტი (ზიბიტი) [ინგლ. zebibit (Zibit)] – 2^{70} ბიტი, იობიბიტი (იიბიტი) [ინგლ. yobibit (Yibit)] – 2^{80} ბიტი.

ბიტულინი – მასალა არაქსოვილურ პოლიესთერის ან მინაბოჭკოს საფუძველზე. მის ორივე მხარეზე დატანილია ბიტუმის მემბრანა პოლიპროპილენის დანამატით. ზედა (მუშა) მხარეზე ბიტუმი დაფარულია ტალკის ფენით, ხოლო ქვედა ფენა დაგების დროს იფარება ცხელი აფსკით.

ბიტუმი (ლათ. bitūmen ასფალტი) – ფისოვანი ნივთიერებათა (ასფალტი, გუდრონი, ნავთობი) საერთო სახელწოდება, მყარი ან ფისისმაგვარი პროდუქტი (ნახ. 1), რომელიც შედგება

ნახშირწყალბადებისა და მისით ნაწარმოები აზოტის, წყალბადის, გოგირდისა და ლითონის შემცველი ნარევისაგან. წყალში არ იხსნება, ნაწილობრივ იხსნება ბენზოლში, ქლოროფორმში, გოგირდწყალბადში და სხვა ორგანულ გამხსნელებში. ბუნებრივი ბ. ცხელი მთის მადნის შემადგენელი ნაწილია, რომელსაც მიეკუთვნება ჩვეულებრივი ნავთობის პროდუქტები, რომლებიც მიიღება მადნის ქიმიური და ბიოქიმიური განჟანგვით. ასეთებია: ასფალტი, კერიტი, მალტი, იზოკერიტი და სხვ. მოპოვება წარმოებს კარიერული ან შახტური მეთოდით (ბიტუმის შემცველი ქვიშა). ხელოვნური (ტექნიკური) ბიტუმი – ნავთობის, ქვანახშირისა და ფენების გადამუშავების შემდეგ ნარჩენი პროდუქტია. შემადგენლობა ანალოგიურია ბუნებრივის. მშენებლობაში გამოყენებული ბიტუმის სახეებია: ბუნებრივი, გააქტიურებული, გათხელებული, ექსტრაჰირებული, თხევადი, ნავთობის, ნარჩენი, ნაქრევი, ნელსქელებადი, საგზაო, სამშენებლო, საშუალოდ სქელებადი, სქელი, სწრაფსქელებადი, ფიქლის, ძლიერ აქტიური და სხვ.

ნახ. 1

ბიტუმი ბუნებრივი – მიიღება ბიტუმოვანი ქანების გამოხარშვით ან ორგანულ გამხსნელებში გახსნით. სუფთა სახით იშვიათად გვხვდება. ბიტუმოვანი კირქვებისა და დოლომიტის ქანები გამოიყენება აგრეთვე წვრილი ფხვნილების სახით, ასფალტოვანი მასტიკისა და ასფალტბეტონებისათვის.

ბიტუმი საგზაო – ჰეტეროორგანული ნაერთი, რომელიც მიიღება ნავთობმომპოვებელი მრეწველობის პროდუქტების გადამუშავებით. განსაზღვრული თვისებების შესაძენად ბიტუმს უმატებენ სხვადასხვა სახის გამხსნელ ნივთიერებას. გამოიყენება საავტომობილო გზის ასფალტის საფარის ქვედა შრედ (საფუძვლად). ბ. ს. საექსპლუატაციო მახასიათებლებზე პირდაპირაა დამოკიდებული გზის საფარის სიმტკიცე და ხანგრძლივობა.

ბიტუმი სამშენებლო – უნივერსალური, მყარი ჰიდროსაიზოლაციო მასალა, რომელიც მიიღება ნავთობისა და მისი ნარევის (ასფალტთან და ზეთების ექსტრაქტებთან) პირდაპირი გადამუშავების შედეგად ნარჩენი პროდუქტების დაჟანგვით. გაცხელებისას გადადის თხევად მდგომარეობაში და გაცივების შედეგად ინარჩუნებს სასურველ ფორმას. გამოირჩევა სიიარფით, სამშენებლო კონსტრუქციებთან კარგი შეჭიდულობით, პლასტიკურობით, მაღალი ჰიდროსაიზოლაციო თვისებებით, წყალუჟონადობით. გამოიყენება, როგორც წასასმელი მასალა საძირკვლების, ბრტყელი გადახურვების, მილსადენების, საკანალიზაციო და დამხმარე გვირაბების, შახტების, ხიდების, სარდაფების, კედლების, პანელებსშორისი პირაპირების, აუზების, აივნების, წყალშემკრები ჭებისა და არხების და მისთ. ჰიდროიზოლაციისათვის. ბ. ს. ხარჯი 1 მ² ზედაპირზე საშუალოდ შეადგენს 0,8-2 კგ-ს. მომხმარებელს მიეწოდება პოლიეთილენის ტომრებში ჩაწყობილი ბრიკეტების სახით.

ბიტუმიზაცია – 1. ბიტუმის დაჭირხნა წნევის (5-8 მპა) საშუალებით ბზარიან და ქვიშიან გრუნტებში, წყალმუღლწევადობის გაზრდის მიზნით; 2. ორგანული ნივთიერების დაშლა, რომლის დროსაც იზრდება მაღალმოლეკულური ნაერთების შემცველობა.

ბიტუმის ემულსია – ემულგატორის წყლის ხსნარი, რომელშიც ბიტუმი იმყოფება დისპერსიულ მდგომარეობაში.

ბიტუმის მასტიკა – გათხევადებული ბიტუმისა და სხვადასხვა დანამატების ნარევი.

ბიტუმის მოდიფიკაცია – ბიტუმის მახასიათებლების გაუმჯობესება პოლიმერულ დანამატებთან შერევის გზით.

ბიტუმის პლასტიკი – გამოიყენება საბურულე მასალის, ჰიდროსაიზოლაციო ფენის დასაწებებლად და კონსტრუქციული ელემენტების შემოგოზვისათვის კოროზიის საწინააღმდეგოდ, ელექტრო- და რადიოაპარატურის დეტალების, აკუმულატორების დასამზადებლად და სხვ. საბურულე ცხელი ბ. პ. შედგენილობაა: ბიტუმის ნარევი და შემავსებელი (აზბესტი); ცივის – ბიტუმის ხსნარი მწვანე ზეთში (ნავთობის პროდუქტი), შემავსებელი და დანამატები (ოლეინმჟავა). ბიტუმ-რეზინის ცხელ მასტიკებს უმატებენ უჭიქურო რეზინის ფხვნილს წებვადობის ასამაღლებლად, აგრეთვე მაპლასტიფიცირებელ ნივთიერებებს დენადობის გასაუმჯობესებლად (კანიფოლი).

ბიტუმზიდი – სპეციალურ ცისტერნის სარკინიგზო და საავტომობილო ტრანსპორტი თხევადი ბიტუმის მასალების გადასაზიდად ტემპერატურით 200°C-მდე. ბ. აღჭურვილია გასაცხელებელი დანადგარებით ან გამათბობლებით დიზელის საწვავზე ან ნავთზე, თერმომეტრებით, ცისტერნის შევსების დონის საზომით, აგრეთვე ლითონის სახელურებით ბიტუმის ჩამოსაცლელად. ბ. ბიტუმის გასაშლელ და ზედაპირის მოსასწორებელ მანქანასთან ერთად შეიძლება გამოვიყენოთ, როგორც ავტოგუდრონატორი გზების, აეროდრომებისა და ა.შ. მშენებლობაში (ნახ. 1). თანამედროვე ბ. მოცულობაა 3-25 მ³.

ნახ. 1

ბიტუმსაქაჩი დანადგარი – სპეციალური ბიტუმის ტუმბო ან ტუმბოიანი დანადგარი, რომლის საშუალებით წარმოებს ბიტუმის გადაქაჩვა საბიტუმო ბაზის ან ასფალტბეტონის ქარხნის საზღვრებში.

ბიტუმსაცავი – ბიტუმისა და ბიტუმისებრი მასალების შესანახი და გასაცხელებელი (80-100°C-მდე) ბეტონის რეზერვუარი ტევადობით 100-3000 ტ, ძირითადად მიწისქვეშა განლაგებით. არსებობს დროებითი და სტაციონარული ბიტუმსაცავი, შესაბამისად, 0,3-1,0 მ და 3 მ სიღრმით. ბიტუმსაცავი უშუალოდ საცავის გარდა ითვალისწინებს დამატებითი მოწყობილობების არსებობას (გამაცხელებელი, ბიტუმის გადასაქაჩი, ტუმბო და სხვ.). საცავიდან ობიექტამდე ცხელი ბიტუმი მიეწოდება ბიტუმზიდის მეშვეობით მაქსიმუმ 25-30 კმ მანძილზე. სახანძო უსაფრთხოების თვალსაზრისით აუცილებელია ბიტუმის საცხელებელი დანადგარი მოცილებული იყოს ბიტუმსაცავიდან გარკვეულ მანძილზე.

ბიუვეტი (ფრანგ. buvette ჩამოსასხმელი დაწესებულება) – მინერალურ წყაროზე მოწყობილი ნაგებობა, საიდანაც უშუალოდ იღებენ სასმელ მინერალურ წყალს.

ბიუსტი (ლათ. bustum კრემაციის ადგილი, საფლავის ძეგლი) – ადამიანის ზედა ნაწილის (გულმკერდის ჩათვლით) გამოსახულება მრგვალ ქანდაკებაში. ჩამოყალიბებული სახე მიიღო ძველ რომში, სადაც ბიუსტს დასადგმელი გაუკეთეს, შემდეგ ფართოდ გავრცელდა აღორძინების

ნახ. 1

ეპოქასა და მომდევნო პერიოდში. პორტრეტული ბიუსტის ცნობილი მოქანდაკეებია: დონატელო, ჯოვანი ლორენცო ბერნინი (იტალიის რესპუბლიკა), ფრანსუა ოგიუსტ რენე როდენი, ჟან ანტუან ჰუდონი (საფრანგეთის რესპუბლიკა), სამუელ გალბერგი (რუსეთის ფედერაცია), იაკობ ნიკოლაძე (საქართველო) (ნახ. 1. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მეორე მთავრობის თავმჯდომარის ნოე ჟორდანიას ბიუსტი) და სხვ.

ბიუჯეტი (ფრანგ. budget<ძვ. ფრანგ. bougette ტყავის ჩანთა) – 1. სახელმწიფოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის, საწარმოს, საოჯახო მეურნეობის და ა.შ. შემოსავლებისა და ხარჯების ნუსხა დროის გარკვეულ პერიოდში, ჩვეულებრივ, ერთი წლის განმავლობაში; 2. სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების ფუნქციების განხორციელებისათვის საჭირო ფულადი სახსრების მობილიზაციისა და გამოყენების ძირითადი ფინანსური გეგმა. არსებობს ბიუჯეტის სხვადასხვა სახეები: ადგილობრივი, სახელმწიფო, ფედერალური, სამინისტროს, საწარმოს და სხვ.

ბიფორა (ბიფორი) (იტალ. bifora<ლათ. bis ორი, ორმაგად და foris კარს მიღმა, გარეთ<fores კარი) – რომანულ-გოტიკური არქიტექტურის ეპოქის ორფრთიანი ფანჯარა, რომლის ღიობი ორადაა გაყოფილი შუა სვეტით და დაგვირგვინებულია წრიული ან ისრისებრი მოხაზულობის თაღებით, რომელთა განაპირა ქუსლები ეყრდნობა შუა სვეტის ანალოგიურ ნახევარსვეტებს, ხოლო ფანჯრის მთელი ღიობი დაგვირგვინებულია ერთი საერთო თაღით – ტიპმანით, რომლის სივრცე შევსებულია წრიული ან ფიგურული ნახვრეტებით ან სხვა დეკორატიული ელემენტებით (ნახ. 1. ბიფორა. პალაცო კაპრანიკა, ქ. რომი, იტალიის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

ბიქრომატი – ორქრომიანი მჟავას მარილი; თანამედროვე დასახელება – დიქრომატი.

ბიშოფიტი (ფრანგ. bichofite<გერმანელი ქიმიკოსისა და გეოლოგის კ. გ. ბიშოფის სახელის მიხედვით) – 1. მაგნიუმის ქლორიდის (ან სხვა მარილების) ბუნებრივი წყალხსნარი; 2. გრანულირებული ლიპცინულის საწინააღმდეგო მასალა (გაყინულ გზებზე მოსაყრელად).

ბიჭვინთის ტაძარი (ინგლ. Pitsunda Cathedral) – X საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, ბიჭვინთის საეპისკოპოსოს დეთისშობლის სახელობის საკათედრო ტაძარი (ნახ. 1. საერთო ხედი სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან). მდებარეობს აფხაზეთში, გაგრის მუნიციპალიტეტში, დაბა ბიჭვინთაში. კომპლექსში შემავალი ნაგებობებია: გუმბათიანი ტაძარი, ნაქალაქარი, დარბაზული ეკლესია, პატარა ეკლესიები, სამლოცველოები, საცხოვრებელი და სამეურნეო შენობები. გადმოცემის თანახმად, ბიჭვინთაში (ბერძენი ჰეროდოტეს ნაწერების მიხედვით „დიდი პიტინტი“) ჯერ კიდევ I საუკუნეში არსებობდა საეპისკოპოსო კათედრა (წმინდა ანდრიას საყდარი). III საუკუნის ბოლოსა და IV საუკუნის დასაწყისში ბიჭვინთა

ნახ. 1

მნიშვნელოვან საეკლესიო ცენტრი იყო, რასაც მოწმობს ბიჭვინთის ეპისკოპოსის სტრატოფილეს მონაწილეობა 325 წელს ქ. ნიკეაში გამართულ პირველ მსოფლიო საეკლესიო კრებაზე. საუკუნეების განმავლობაში ბიჭვინთაში მდებარეობდა დასავლეთ [საქართველოს](#) საეკლესიო ცენტრი (აფხაზეთის საკათალიკოსოს რეზიდენცია), რომელიც XVI საუკუნის შუა ხანებში, ჩრდილო კავკასიელ მთიელთა შემოსევების შემდეგ, გელათში გადაიტანეს. გელათში გადაიტანეს ბიჭვინთის ტაძრის საგანძურიც. კერძოდ, ბიჭვინთის ღვთისმშობლის ვერცხლის ჭედური ხატი (ზომები: 41x33 სმ), რომელიც შემკობილია ძვირფასი ქვებით. მასზე გაკეთებული წარწერის მიხედვით, ხატი მორთულია კათალიკოს ევდემონ ჩხეტიძის მიერ 1568 წელს, ასევე ლევან დადიანისა (1661-1680 წწ.) და მისი მეუღლის, თამარის მიერ (1661-1668 წწ.). მეორე ხატი (ბიჭვინთის ღვთისმშობელი), ინახებოდა ქუთაისის საკათედრო ტაძარში. ის ოდნავ დიდია პირველ ხატზე და მთლიანად მარგალიტითა და ძვირფასი ქვებითაა შემკული იმავე ლევან დადიანის მიერ. XVII საუკუნეში ტაძარი მიტოვებული იყო და არ ფუნქციონირებდა. XVIII საუკუნეში ტაძარს მეხი დაეცა და ძლიერ დაზიანდა.

ნახ. 2

და არ ფუნქციონირებდა. XVIII საუკუნეში ტაძარს მეხი დაეცა და ძლიერ დაზიანდა.

ბიჭვინთაში ჯერ კიდევ IV საუკუნეში არსებულია მდიდრულად მორთული ბაზილიკური ტიპის ეკლესია. V საუკუნეში ამ ბაზილიკის ნანგრევებზე აუგიათ დიდი, სამნავიანი ბაზილიკა, რომელსაც შვერილი ხუთწახნაგოვანი აფსიდი ჰქონია. მის დასავლეთით ყოფილა VI-VII საუკუნეების მცირე ტაძარი. X-XI საუკუნეების მიჯნაზე კი, ამ ეკლესიების მახლობლად, დღემდე მოღწეული გუმბათიანი ტაძარი აუგიათ.

ბიჭვინთის ტაძარი, ისევე როგორც აფხაზეთის ტერიტორიაზე მდებარე სხვა ძეგლები, ქართული ხუროთმოძღვრების ორგანული ნაწილია, თუმცა შეინიშნება ბიზანტიური არქიტექტურის გავლენა. ტაძარი გეგმით წაგრძელებული ჯვარ-გუმბათოვანი ნაგებობაა, რომელსაც აღმოსავლეთით სამი შვერილი აფსიდი აქვს, ხოლო დასავლეთით, ქართული ეკლესიებისათვის იშვიათი – ნართექსი (დასავლეთ ევროპის შუა საუკუნეების ტაძრულ არქიტექტურაში ტაძრის მთავარ შესასვლელთან დასავლეთის მხრიდან მიშენებული სათავსი ან კაპელა მათთვის, ვისაც მლოცველთა მთავარ სადგომში შესვლის უფლება არ ჰქონდა) სამხრეთ-დასავლეთ კუთხეში ჩაშენებული პატარა სამკვალით. ჯვრის დასავლეთ ნაწილში განთავსებულია სამმხრივი პატრონიკე (ტაძარში მეორე იარუსზე, ანტრესოლის მსგავსად მოწყობილი ვიწრო ბაქანი დიდგვაროვანი სტუმრებისათვის).

ნახ. 3

ფართო და მრგვალი გუმბათი ეყრდნობა საკურთხევლის აფსიდის კედლების შვერილ კედლებსა და თავისუფლად მდგარ ორ სვეტს. ტაძარი ნაგებია მონაცვლეობით ნაწყობი

ნახ. 4

აგურისა და გათლილი ქვის ჰორიზონტალური რიგებით. გუმბათის ყელი მთლიანად აგურითაა ამოყვანილი. ტაძრის ინტერიერი (ნახ. 3. ინტერიერი; ნახ. 4. გუმბათის ყელის ფრაგმენტი შიგნიდან) მთლიანად მოხატული ყოფილა, მაგრამ XIX საუკუნის 30-იან წლებში რუსეთის იმპერატორის ბრძანებით ის შელესეს, შეათეთრეს ფასადები, შეცვალეს გუმბათის ფორმა, რის გამოც

ნაგებობამ სახე იცვალა, დამახინჯდა და ძველი მოხატულობა (ნახ. 5. მოზაიკა) განადგურდა, განადგურდა ასევე ნართექსის საძვალე და მის კედლებზე არსებული XVI საუკუნის მოხატულობა.

XX საუკუნის 60-იან წლებში ქართველი სპეციალისტების (გ. ჩუბინაშვილი, ვ. ცინცაძე) ხელმძღვანელობით, ტაძარში ჩატარდა სარესტავრაციო სამუშაოები, მოიხსნა შელესილობა, გამოიცვალა სახურავი, მოწესრიგდა ეზო და ტაძარს თავდაპირველი იერსახე აღუდგა.

ნახ. 5

ბიჯი – 1. სიგრძის საზომი ერთეული ძველ საქართველოში, შეადგენდა ორ ნაბიჯს (დაახლოებით 1,4 მეტრს); 2. რაიმეს განმეორებადი ან ცვლადი ზომა (მაგ., ხრახნის ბიჯი – ქანჩის გადაადგილების ზომა მისი ერთი სრული შემობრუნებისას; სვეტებს შორის ბიჯი – დაშორება სვეტებს შორის სამრეწველო სამაქროს გრძივი მიმართულებით და სხვ.).

ბიჯსაზომი – 1. ცილინდრული სწორკბილიანი ან ირიბკბილიანი თვლების ძირითადი ბიჯის საზომი ხელსაწყო; 2. კუთხვილის ბიჯის საზომი ხელსაწყო; 3. ადამიანების ნაბიჯების ავტომატურად აღმრიცხველი ხელსაწყო (იყენებენ თვალზომითი აგეგმვისას).

ბლაგვი – 1. მათემ. კუთხე, რომლის გრადუსული ზომა მეტია 90°-ზე და ნაკლებია 180°-ზე; 2. ცუდად მჭრელი ასალესი ცივი იარაღი.

ბლანკი (ფრანგ. blanc თეთრი, სუფთა) – 1. დაწესებულების ტიტულის მქონე თაბახის ფურცელი; 2. ნაბეჭდი ქაღალდის ფურცელი, რომელზეც დატოვებულია თავისუფალი ადგილები შესავსებად.

ბლანტი – მოსქო, წებოვანი სითხე; წევადი, ჭიმვადი; მწებვარე, წებვადი, წებოიანი; შემწოვი; საფლობი.

ბლანფიქსი (ფრანგ. blanc fixe მუდმივად თეთრი) – თეთრი, მეტად გამძლე გოგირდმჟავა ბარიუმის საღებავი.

ბლაუ გაზი – თხევადი გაზი, მიღებული ნავთობის გამოხდით. გამოიყენება გასანათებლად, გასათბობად და ლითონების დასამუშავებლად (შესადულებლად, საჭრელად).

ბლენდა (გერმ. blenden დაფარვა) — 1. მალაროს გასანათებელი ხის ფარანი, რომელიც შიგნიდან გამოკრულია ლითონის ფურცლით; 2. ფოტო-კინო ობიექტივის დამცავი საშუალება.

ბლინდაჟი (გერმ. blind ბრმა, მუქი) – რკ.ბ.- ის კონსტრუქციებით ან მიწაწყრილი მორებით გადახურული სანგარი.

ბლიუმინგი (ბლუმინგი) (გერმ. blume ყვავილი) – დიდმწარმოებლური საგლინავი დგანი, რომლის დანიშნულებაა დიდი განივკვეთის და მასის (1-12 ტ) ფოლადის ბლუმის გამოწნეხა მისი შემდგომი გლინვისთვის. გამოიყენება ფოლადის გაგლინული პროფილების დასამზადებლად, როგორცაა ორტესებრი, შველერი და სხვ., ზოგჯერ – სლაბის გასაგლინავად. თანამედროვე ბლუმინგის წარმადობაა 6 მლნ. ტ-მდე ბლუმი წელიწადში.

ბლობიტექტურა (ბლობ-არქიტექტურა, ბლობიზმი) (ინგლ. blob architecture და ლათ. architectūra არქიტექტურა) – არქიტექტურული მიმართულება, რომელსაც შენობა-ნაგებობების ორგანული, ამეზასმაგვარი ფორმა ახასიათებს. განვითარდა 1990-იანი წლებიდან. ეფუძნება დაპროექტებაში კომპიუტერული დიზაინის პროგრამების გამოყენებას. ბლობიტექტურის შესანიშნავი მაგალითებია: გუგენჰაიმის მუზეუმი ბილბაოში (ესპანეთი), "წყლის პავილიონი" ნიდერლანდებში, "კუნსტჰაუზი" გრაცში (ავსტრია), "ალიანც არენა" მიუნხენში (იხ. სტადიონი, ნახ. 5) და ბიბლიოთეკა ბერლინში (გერმანია), სელფრიჯის უნივერსამის შენობა ბირმინგემში (ინგლისი) (ნახ. 1) და სხვ.

ნახ. 1

ბლოკ-კონტეინერი – ქარხნული დამზადების მოცულობითი ელემენტი. შეიძლება იყოს ჩაკეტილი, ღია ან ტრანსფორმირებადი. ის არის მობილური შენობებისა და ნაგებობების კონტეინერული ან ასაწყობ-დასაშლელი ტიპის სივრცითი კონსტრუქციული ელემენტი (მაგ., მოდულური შენობების). მზადდება მოცულობითი ფოლადის კონსტრუქციებისაგან პანელური ან კარკასული კედლებითა და გადახურვით (ნახ. 1). ხშირად აკეთებენ ასაწყობ-დასაშლელს ტრანსპორტირებისა და დასაწყობების გამარტივების მიზნით. სამსახურის ვადა შეადგენს 15-20 წელს.

ნახ. 1

ბლოკ-ფორმა – 1. სივრცითი კონსტრუქცია, რომელიც შედგება ფოლადის ფარების, კარკასის, სამაგრებისა და მოწყობილობებისაგან, ცალკე მდგარი კონსტრუქციების (საძირკვლები, კოლონები) დასაბეტონებლად (ნახ. 1. ბლოკ-ფორმა სვეტებისათვის). მონტაჟი და დემონტაჟი ხორციელდება ამწე მექანიზმების მეშვეობით; 2. ჰორიზონტალური სივრცითი კონსტრუქცია

მსუბუქი სამშენებლო ბლოკების ფორმირებისათვის (ნახ. 2). შედგება უჟანგავი ფოლადის ფურცლებისაგან მოპირკეთებული კამერის, თერმოდანადგარის, ჩასატვირთი, გამოსაგდები და კამერის დასახური მოწყობილობებისაგან. კამერა მუშაობს საფეხუროვანი ტექნოლოგიური პროცესის პრინციპით, რომელიც მთავრდება მოცემული ზომის ბლოკის (ბლოკების) დამზადებით.

ნახ. 1

ნახ. 2

ბლოკი (ინგლ. blok ხის ტანი, მორი) – 1. კონსტრუქციულად ასაწყობი ელემენტი ან ნაკეთობა, ძირითადად ქარხნული წესით დამზადებული, რომელიც გამოიყენება თანამედროვე ინდუსტრიულ მშენებლობაში (იხ. ბლოკი მოცულობითი, ბლოკი საკედლე); 2. ბორბლის ფორმის ტვირთამწე მანქანის მარტივი მექანიზმი ან დეტალი წრიული ღარიტ ბაგირის, გვარლის, ჯაჭვის ან ძაფის დასახვევად; 3. მექანიზმების, მანქანების, დანადგარების, ხელსაწყოების და ა.შ. ან მათი ნაწილების (დეტალების) ერთობლიობა, გაერთიანებული დანიშნულების, განლაგების და ა.შ. მიხედვით; 4. წიგნის ბლოკი – თანამიმდევრობით დალაგებული წიგნის ფურცლები შეკრული ძაფით, მავთულით ან წებოთი და მომზადებული წიგნის ყდაში ჩასასმელად; 5. შახტის ველის ნაწილი, რომელსაც დამოუკიდებელი განიავებისათვის აქვს სავენტილაციო გვირაბთა ქსელი და შემოსაზღვრულია შახტის ქვედა და ზედა საზღვრებით, ან მეზობელი ბლოკების საზღვრებით, ან მეზობელი ბლოკის და შახტის ველის საზღვრებით. ბლოკებს აერთიანებს მთელი ჰორიზონტისათვის საერთო მთავარი საზიდი შტრეკი. ზოგადად ბლოკის მრავალი სახეობა არსებობს: აკუმულატორების, ამომხსნელი, ამოსაღები, ანტენის, აწყობის, ბეტონის, გაშლის, დამხსომებელი, ელემენტი, ელექტროკვების, ელექტროძალოვანი, თვითამუშავეების, თიხატკეპნილი, თუნის, კარის, კბილანების, კვების, კომპუტაციის, კონდენსატორთა, მასიური, მაღალი სიხშირის, მაძლიერებელი, მეხსიერების, მიმღები, მმართველი, პერფორატორის, რკინაბეტონის, სათავო, საკედლე, საკომუტაციო, სინქრონიზაციის, ფანჯრის, ფუნქციური, ღრუ, ღუმელთა, ცემენტის, ცილინდრთა და სხვ.

ბლოკი ბეტონის (ბეტონიტი, სიღრუეებიანი ბლოკი, ცემენტის ბლოკი, ბეტონის აგური) – ბეტონისაგან ჩამოსხმული ნაკეთობები, რომლებიც ფართოდ გამოიყენება მშენებლობაში. არსებობს მასიური და სიღრუეებიანი (იხ. ბლოკი საკედლე, ნახ. 1; ნახ. 2), დაბალი და მაღალი სიმკვრივის. მზადდება ცემენტისა და შემავსებლისაგან, რომელთა სახეობა განსაზღვრავს ბლოკის სიმკვრივეს და სიმტკიცის მახასიათებლებს. დაბალი სიმკვრივის ბლოკები შეიძლება დამზადდეს სამრეწველო ნარჩენების გამოყენებით, მსუბუქი ბეტონის ბლოკები კი აირბეტონის ან მსუბუქი შემავსებლების მეშვეობით.

ბლოკი ბეტონის მსუბუქი – მასიური ან სიღრუეებიანი ცალობითი სამშენებლო ბლოკი დამზადებული მსუბუქ შემავსებელზე (ნახ. 1. მსუბუქი სამშენებლო ბლოკი დედალ-მამალი საჭერლებით). გამოირჩევა სიმსუბუქითა და მაღალი თბო- და ბგერასაიზოლაციო თვისებებით, ამიტომ წარმატებული საშენი მასალაა თვითმზიდი კედლების ასაშენებლად. შემავსებლად გამოიყენება: პემზა, წიდა, კერამზიტი, ტორფი, პერლიტი, ქაფპლასტი, ქაფპოლიურეთანი, პოლისტირენი და სხვ.

ნახ. 1

ბლოკი გამანაწილებელი – ფუნქციური ბლოკი, რომელიც შეიცავს გამანაწილებელი და ჯგუფური მიზნებით დამცავ აპარატებს და აქვს პანელი გამტარების განთავსებისა და შეერთებისათვის.

ბლოკი გამათანაბრებელი – ბლოკი, რომელიც ათანაბრებს დატვირთვებს ბაგირის ორ ტოტს შორის.

ბლოკი კლინკერული – იაფი სამშენებლო ბლოკი, რომელშიც შემავსებლად გამოყენებულია კლინკერული წიდა.

ბლოკი კომუნიკაციების – ასაწყობი ერთეული, რომელშიც შედის მილსადენები, საყრდენები, გარე ზემოქმედებისაგან დაცვის საშუალებები და სხვა მოწყობილობები.

ბლოკი მოცულობითი – კონსტრუქციული სამონტაჟე ელემენტი, რომელიც წარმოადგენს შენობის მოცულობის ნაწილს. ასეთი ბლოკი ძირითადად გამოიყენება ასაწყობი საცხოვრებელი სახლების მშენებლობაში (სანტექნიკური კაბინა, ოთახი, ბინა), იშვიათად – სამოქალაქო და სამრეწველო დანიშნულების ობიექტების ასაგებად (საავადმყოფო სათავსი, ტრანსფორმატორის ქვესადგური). ბ. მ. მასალად გამოიყენება რკ.ბ., ლითონი, ხე, პლასტმასა. ყველაზე დიდი გავრცელება პოვა რკ.ბ.-ის ბლოკებმა. დამზადების მიხედვით არსებობს მონოლითური და შედგენილი (ცალკეული პანელებისაგან). სახლების მშენებლობაში ბ. მ. გამოყენებისას მონტაჟს აწარმოებენ ისრიანი ან ჰიდროამწეტი, იშვიათად – შვეულმფრენით.

ბლოკი პემზის – მასიური ან სიღრუეებიანი ცალობითი სამშენებლო ბლოკი დამზადებული პემზაზე (ნახ. 1. პემზის სამშენებლო ბლოკი დედალ-მამალი საჭერლებით). გამოირჩევა სიმსუბუქითა და მაღალი თბო- და ბგერასაიზოლაციო თვისებებით. ითვლება ძვირფას საშენ მასალად თვითმზიდი კედლების ასაშენებლად.

ნახ. 1

ბლოკი რადიატორის – რადიატორის ელემენტი, რომელსაც აქვს რამდენიმე სვეტი ერთ სხმულში.

ბლოკი საბაგრო – მბრუნავი ელემენტი ერთი ან რამდენიმე ღართ ბაგირისათვის მიმართულების მისაცემად (ნახ. 1).

ნახ. 1

ბლოკი საკედლე – კონსტრუქციული ასაწყობი ელემენტი კედლის ასაშენებლად. არსებობს მასიური (ნახ. 1) და სიდრუებიანი (ნახ. 2). დასამზადებლად გამოიყენება მსუბუქი, უჯრედოვანი ან მძიმე ბეტონი, აგური, ბუნებრივი ქვა, კერამიკა, კერამზიტი, სილიკატური ბეტონი, ბრძმედის წიდა. წვრილი ბლოკები მზადდება ზომით 19×19×38 სმ, რომელსაც ძირითადად იყენებენ სამოქალაქო და სასოფლო ბინათმშენებლობაში, ხოლო მსხვილი (მასიური ბეტონის) – გამოიყენება ტიპური მრავალსართულიანი შენობების ასაგებად.

ნახ. 1

ნახ. 2

ბლოკი სამშენებლო – ქარხნული წესით დამზადებული კონსტრუქციული ასაწყობი ელემენტი ან ნაკეთობა გამოყენებული მშენებლობაში. მისი სახეობებია: მძიმე ან მსუბუქი ბეტონის, ქაფბეტონის, გაზობეტონის, გაზოსილიკატური, პოლისტირენის, ქაფპოლისტირენის, კერამიკის, არბოლიტის, კლინკერული, კედლის, მოცულობითი, საცხოვრებელი, საყალიბე, სამირკვლის, თბოსაიზოლაციო, თბოეფექტური, საბაგრო, რადიატორის, სავენტისაციო, ლიფტის და სხვ. მათ დასამზადებლად გამოიყენება: კვარცის ქვიშა, ხრეში ან ღორღი (ფრაქციით 5-20 მმ), ფოლადის ან მინაპლასტიკის არმატურა, პემზა, წიდა, პორტლანდცემენტი, წყალი და სხვ. ქიმიური დანამატები. ტერმინში „სამშენებლო ბლოკი“, ძირითადად, მოიაზრება მძიმე ან მსუბუქი ბეტონისაგან დამზადებული ცალითი ბლოკი, რომლის სტანდარტული ზომებია: 10x20x40 მმ, 15x20x40 მმ (ნახ. 1; ნახ. 2: არბოლიტის ტიხრის ბლოკი), 20x20x40 მმ, 30x20x40 მმ (ნახ. 3, ნახ. 4: არბოლიტის კედლის ბლოკი). მიღებულია, რომ ზომები უნდა იყოს 50 მმ მოდულის ჯერადი. ბლოკების დამზადება, როგორც გამონაკლისი, დასაშვებია სამშენებლო ობიექტზეც. ბლოკის საპირე ზედაპირი შეიძლება იყოს გლუვი ან დაღარული. ბ. ს. გამოყენების ძირითადი სფეროებია: საცხოვრებელი, საზოგადოებრივი, სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების გარე შემომზღუდავი კონსტრუქციები (თვითმზიდი ან მზიდი კედლები) სათავსის შიგნით ნორმალური თბო- და ტენიანობითი რეჟიმით. აგრესიული გარემოს არსებობის შემთხვევაში კედლის შიდა ზედაპირი დაცული უნდა იყოს აგრესიული ფაქტორების ზემოქმედებისაგან. მასალის მიხედვით ბ. ს. არსებობს: აგურის, კერამიკული, წვრილმარცვლოვანი, მსუბუქი უჯრედოვანი ბეტონის, არბოლიტის და ბუნებრივი თლილი ქვის; დანიშნულების მიხედვით: სამირკვლის, კედლის (ჩვეულებრივი, საპირე ერთმხრივი, საპირე ორმხრივი) და თბოსაიზოლაციო; კონსტრუქციის მიხედვით:

მასიური ან სიღრუეებიანი (წონის შესამცირებლად და თბოტექნიკური პარამეტრების გასაზრდელად).

ნახ. 1

ნახ. 2

ნახ. 3

ნახ. 4

ბლოკი სამშენებლო კოტებით – ბეტონის კედლის ცალობითი ბლოკი, რომელსაც ზედა მხარეს „მამალი“, ხოლო ქვედა მხარეს – „დედალი“ კოტა აქვს (ნახ. 1). წყობის პროცესში კოტები ერთმანეთს მჭიდროდ ჩამოეცმება და მიიღება ამაღლებული მდგრადობისა და საიმედოობის კედელი.

ნახ. 1

ბლოკი სამშენებლო საჭერლებით – ბეტონის კედლის ცალობითი ბლოკი, რომელსაც ერთ ბოლოში „დედალი“, ხოლო მეორეში – „მამალი“ საჭერელა აქვს (ნახ. 1. სამშენებლო ბლოკი საჭერლებით. ისრით ნაჩვენებია „მამალი“ საჭერელა; ნახ. 2. სამშენებლო ბლოკი საჭერლებით. ისრით ნაჩვენებია „დედალი“ საჭერელა), რომლებიც კედლის ზედაპირის მართობულად წყობის პირაპირებში ბლოკების ურთიერთდგრას ეწინააღმდეგება. ასეთი ბლოკების გამოყენება უზრუნველყოფს კედლის ზედაპირის თანაბრობასა და ვერტიკალურობას.

ნახ. 1

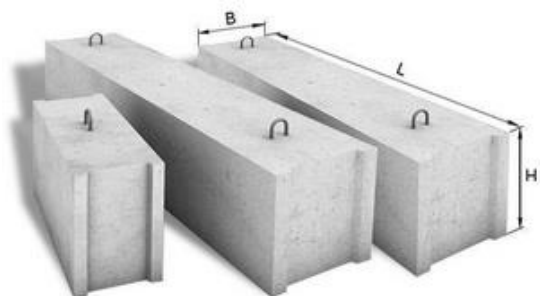

ნახ. 2

ბლოკი საყალიბე – ჩაკეტილი ან ღია სივრცითი ყალიბი, აწყობილი პანელების ან ცალკეული ფარების მეშვეობით. განასხვავებენ ხის, ლითონის ან პლასტმასის საყალიბე ბლოკებს.

ბლოკი საცხოვრებელი – ბლოკური საცხოვრებელი სახლის ავტონომიური ნაწილი, რომელშიც შედის ერთი ბინა და, საჭიროების შემთხვევაში, სხვა დამხმარე სათავსები.

ბლოკი სამირკვლის – მასიური რკინაბეტონის სხვადასხვა ზომის, მართკუთხედის ფორმის კონსტრუქციული ელემენტი (ნახ. 1). მასა – 240-1960 კგ; ტექნიკური მახასიათებლები: წყალმდეგობა – W2; ყინვამდეგობა – F50; გამოყენებული ბეტონის კლასი – B3,5-B12; სიმკვრივე – 2200-2500 კგ/მ³. ზედა მხარეს ბლოკს აქვს ერთი ან ორი სამონტაჟო მარყუჟი. ექსპლუატაციის ვადაა, მინიმუმ 60 წელი (დამოკიდებულია ბლოკის ბეტონის კლასზე, მარკიანობასა და გრუნტულ გარემოზე). სამირკვლის ბეტონის ბლოკების გამოყენების სფეროებია: მრავალსართულიანი საცხოვრებელი და საზოგადოებრივი დანიშნულების შენობათა სამირკვლები; სხვადასხვა დანიშნულების ნაგებობების მზიდი კედლები (უმეტესად სარდაფის); ესტაკადები, ხიდები, საყრდენი კედლები, პანდუსები და მისთ.

ნახ. 1

ბლოკირება – მეთოდებისა და საშუალებების ერთობლიობა, რომელიც უზრუნველყოფს აპარატის, მანქანის ან სქემის (ელექტრული) სამუშაო ელემენტების დამაგრებას განსაზღვრულ მდგომარეობაში, რაც შენარჩუნდება მახლოკირებელი ზემოქმედების მოხსნის შემდეგაც. ბ. ზრდის მოწყობილობის მუშაობის მომსახურებასა და საიმედოობას ტრანსპორტზე, ენერგოსისტემაში, აგრეთვე საწარმოს სხვადასხვა ხელსაწყოებსა და აპარატებში, ელსადგურებში და ქვესადგურებში. ბ. განხორციელება ხდება მექანიკური, ოპტიკური, მაგნიტური ან ელექტრო (სქემა) კავშირების საშუალებით და წყდება ზემოქმედების მიწოდებით, რომელიც აპარატის ან მანქანის ნაწილს აბრუნებს საწყის მდგომარეობაში (ბლოკირებამდე), ან გადაჰყავს ახალ დასაშვებ მდგომარეობაში. ბლოკირება შეიძლება იყოს აბსოლუტური, ავტომატური, დამცავი, ელექტრული, მექანიკური, ნახევრად ავტომატური, პირობითი, სიგნალის, უბნის, უპირობო, უსაფრთხოების, შიგა და სხვ.

ბლოკირებული საცხოვრებელი სახლი – დაბალსართულიანი საცხოვრებელი სახლის სახეობა თითოეულ ბინაში დამოუკიდებელი შესასვლელითა და ბინის მიმდებარე ნაკვეთით. ბ. ს. ს. შეიძლება იყოს: ერთსართულიანი; ორსართულიანი ბინებით ორ დონეზე (კოტეჯის ტიპის); ორსართულიანი ბინების განლაგებით სართულებზე; სამსართულიანი. ბინების მოხერხებული კავშირი მიმდებარე ნაკვეთებთან, ეკონომიურობა და კონსტრუქციული უპირატესობა ბ. ს. ს. ხდის პერსპექტიულს დაბალსართულიანი საცხოვრებელი სახლების მშენებლობაში.

ნახ. 1

ბლოკჰაუსი (ნიდერლ. bloc ბლოკი და huus სახლი) – 1. სათვალთვალო ან თავდაცვითი ნაგებობა (ქვის, ბეტონის, ხის), საიდანაც სროლა შეიძლება ერთ ან რამდენიმე მხარეს; 2. სახლი აგებული მთარშიებული მორებისაგან (ნახ. 1).

ნახ. 1

ბლუმი (გერმ. blume ყვავილი) – კვადრატულგანივჭრილიანი ნამზადი, რომელსაც იღებენ ბლუმინგში ფოლადის ზოდების გაგლინვით (ნახ. 1. ფოლადის ბლუმის ნამზადი).

ბმა – სხეულის ან მექანიკური სისტემის თავისუფალი გადაადგილების შემზღუდავი პირობა. ჩვეულებრივ ეს შეზღუდვები დაკავშირებულია სხეულებს შორის შეხების პირობებით, რაც იმაში გამოისახება, რომ სხეულის ან სისტემის წერტილების კოორდინატები, ამ კოორდინატების წარმოებულები დროით და დრო მოძრაობის განმავლობაში უნდა აკმაყოფილებდნენ რაიმე დამატებით პირობებს, გამოსახულს ტოლობით ან უტოლობით. ბმის ცნება შემოიღო ფრანგმა მათემატიკოსმა ჟან ფურიემ (1798 წ.). ბმის სახეებია: ადსორბციული, ატომთშორისი, ატომური, განივი, გრადიენტული, გრძივი, დრეკადი, ელექტროვალენტური, ერთმაგი, იონური, კინემატიკური, კოვალენტური, თანავალენტური, კუთხური, მარტივი, მოლეკულათშორისი, მოლეკულური, მოძრავი, ორმაგი, პოლარული, სემიპოლარული, სუსტი, ფიზიკურ-ქიმიური, ქიმიური, ძლიერი, ხისტი, ჰომეოპოლარული და სხვ.

ბმა არასტაციონარული (რეონომური ბმა) – ბმა, რომელიც ცხადად არის დამოკიდებული დროზე. მაგ., იგი გამოისახება ტოლობით: $f(x,y,z,t) = 0$.

ბმა არაჰოლონომური – იხ. ბმა კინემატიკური.

ბმა გეომეტრიული (ჰოლონომური ბმა) – ბმა, რომელიც ცხადად არ არის დამოკიდებული მექანიკური სისტემის წერტილების სიჩქარეზე, ე.ი. არ ზღუდავს სიჩქარეს. გამოისახება ტოლობით: $f(x,y,z) = 0$.

ბმა დამჭერი (ორმხრივი ბმა) – ბმა, გამოსახული განტოლებით, რომელიც აკავშირებს მექანიკური სისტემის წერტილების კოორდინატებს (შეიძლება მათ წარმოებულებსაც დროით) და დროს.

ბმა იდეალური – ბმა, რომლისთვისაც სისტემის წერტილებზე მოქმედი რეაქციის ძალების მიერ შესრულებული შესაძლო მუშაობათა ჯამი ნებისმიერ შესაძლო გადაადგილებაზე ნულის ტოლია.

ბმა კინემატიკური (არაჰოლონომური ბმა) – ბმა, რომელიც დამოკიდებულია მექანიკური სისტემის წერტილების სიჩქარეზე, ე.ი. ზღუდავს მათ სიჩქარეს.

ბმა ორმხრივი – იხ. ბმა დამჭერი.

ბმა რეონომური – იხ. ბმა არასტაციონარული.

ბმა სკლერონომური – იხ. ბმა სტაციონარული.

ბმა სტაციონარული (სკლერონომური ბმა) – ბმა, რომელიც ცხადად არ არის დამოკიდებული დროზე.

ბმა ჰოლონომური – იხ. ბმა გეომეტრიული.

ბმის აქსიომა – ყოველი არათავისუფალი სხეული შეიძლება განვიხილოთ, როგორც თავისუფალი სხეული, თუ პირობით მოვაშორებთ მასზე დადებულ ბმებს და მათ ნაცვლად მოვდებთ ამ ბმების რეაქციის ძალებს.

ბმის რეაქცია – ბმების მოქმედება არათავისუფალ სხეულზე გამოისახება ძალებით (ქმედებისა და უკუქმედების პრინციპის თანახმად), რომლებსაც ბმის რეაქციები ეწოდება. ბმის რეაქცია მიმართულია მოცემული სხეულის იმ მოძრაობის საწინააღმდეგოდ, რომელსაც ეს ბმა ეწინააღმდეგება.

ბმის რეაქციის ძალა – ძალა, რომლითაც ბმა მოქმედებს მოცემულ სხეულზე რაიმე მიმართულებით ამ მყარი სხეულის გადაადგილების საწინააღმდეგოდ.

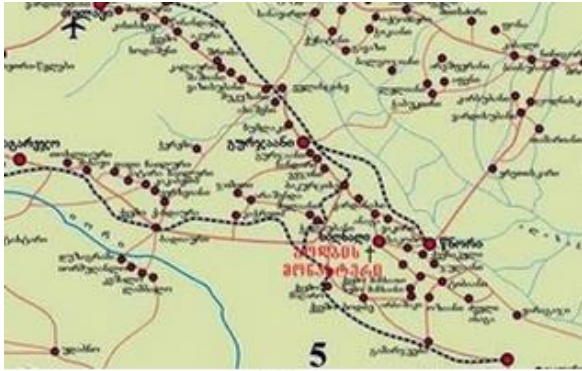
ბობინა (ფრანგ. bobine კოჭა) – 1. სხვადასხვა მანქანაში: კოჭი, დოლი ან ლილვი, რომელზეც ეხვევა მავთული, ძაფი, ქსოვილი და სხვ. (ნახ. 1); 2. შიგაწვის ძრავებში: ინდუქციური კოჭი, რომელიც დაბალი ძაბვის დენს გარდაქმნის მაღალი ძაბვის დენად; 3. კინოს საპროექციო აპარატის მრგვალი კოლოფი ან მაგნიტოფონის გორგოლაჭი, რომელზეც ეხვევა ფირი.

ნახ. 1

ბოგა (ბოგირი) – ძვ. მცირე ხიდი.

ბოდბის მონასტერი (ინგლ. Bodbe Monastery) – ქართული ხუროთმოძღვრების IV საუკუნის უმშვენიერესი ძეგლი, წმინდა ნინოს სახელობის დედათა მონასტერი და საეპისკოპოსო ცენტრი (ნახ. 1. ბოდბის მონასტრის ადგილმდებარეობის რუკა; ნახ. 2. საერთო ხედი) კახეთში,

ნახ. 1

ბოდბეში, სიღნაღის მუნიციპალიტეტში. კომპლექსში შედის: ტაძარი, სამრეკლო, გალავანი, მონაზონთა სენაკები, აგრეთვე წმინდა ნინოს წყარო, რომელსაც მორწმუნეები სამკურნალო თვისებებს ანიჭებენ. ბოდბეს მონასტერს გამორჩეული ადგილი უკავია საქართველოს სულიერ ცხოვრებაში, რადგან აქ განისვენებს ქართველთა განმანათლებელი, მოციქულთა სწორი წმინდა ნინო. წმინდა ნინოს დროიდან მოკიდებული ბოდბის მონასტერი ქართველ მეფეთა და დიდებულთა უპირველესი ზრუნვის საგანი იყო. ჩვენამდე მოღწეული ერთ-

ერთი პირველი ქართული ისტორიულ-ჰაგიოგრაფიული ხასიათის თხზულების „მოქცევაი ქართლისაის“ II ნაწილის („ნინოს ცხოვრება“) მიხედვით წმინდანის საფლავი მიწის ქვეშაა მოქცეული და უშუალოდ საფლავზე დგას ეკლესია. ამასვე ადასტურებს მირიან მეფის ანდერძი და XII საუკუნეში მოღვაწე არსენ ბერის მონათხრობი.

ნახ. 2

ბოდბეში, მეფე მირიანის მიერ IV საუკუნეში აგებულ თავდაპირველ სალოცავს (ეკლესიას) ჩვენამდე არ მოუღწევია. V საუკუნეში ვახტანგ გორგასალმა გაამშვენა და გააფართოვა ტაძარი, ხოლო სამნავიანი ბაზილიკის სახე მან VIII-IX საუკუნეებში მიიღო. მონასტრის გამშვენიერებაში დიდი წვლილი მიუძღვის დავით აღმაშენებლის ძეს, მეფე დემეტრე I. აქ ხდებოდა კახთა მეფეების კურთხევა. სხვათა

ნახ. 3

შორის, ბოდბის ტაძარში თეიმურაზ I აღსაყდრებას თავად შაჰ-აბასიც კი დასწრებია. ბოდბის მონასტერი ოდითგანვე არა მარტო სულიერ, არამედ კულტურულ-საგანმანათლებლო კერასაც წარმოადგენდა. XVII საუკუნიდან აქ მოქმედებდა სასულიერო სასწავლებელი, რომელშიც გარდა საღვთისმეტყველო საგნებისა, საერო მეცნიერებებიც ისწავლებოდა. აქვე იყო საქართველოში ერთ-ერთი უმდიდრესი წიგნთსაცავი. XVIII საუკუნის მეორე ნახევრიდან ბოდბეში დიდი მამათა მონასტერი არსებობდა. 1889 წელს რუსეთის იმპერატორი ალექსანდრე III ეწვია ამ მონასტერს და მისი ბრძანებით დედათა მონასტერი გაიხსნა. აქვე

ამოქმედდა ქალთა სასწავლებელი. 1906 წელს რუსეთის იმპერატორის ნიკოლოზ II-ის

განკარგულებით ბოდბეს I კლასის მონასტრის წოდება მიენიჭა. 1924 წელს კომუნისტებმა მონასტერი დახურეს, რომელიც კვლავ აღდგა 1991 წელს.

მონასტრის ეზო გალავნითაა შემოზღუდული. მთავარი შესასვლელი დასავლეთიდანაა. მთავარი ტაძარი ქვედა ტერასაზე მდებარეობს, ხოლო სამონასტრო ნაგებობები მისგან ჩრდილოეთით – ზედა ტერასაზე. ბოდბის წმინდა გიორგის სახელობის ტაძარი (ნახ. 3. წმინდა გიორგის სახელობის ტაძარი, სადაც დაკრძალულია წმინდა ნინო) სამნავიან ბაზილიკას წარმოადგენს. ნაგებობის გეგმა

ნახ. 4

ნახ. 5

აღმოსავლეთით სრულდება სამი

შვერილი ნახევარწრიული აფსიდიტ, დასავლეთიდან ბაზილიკას აკრავს ნართექსი. საშენ მასლად ძირითადად გამოყენებულია სხვადასხვა ზომის აგური (27x27x6, 26x26x6 და 24x24x6 სმ). ფასადებზე ბაზილიკის კუთხეები გამოყვანილია შირიმის გრძელ-მოკლედ დალაგებული კვადრებით. ეკლესიის შუა ნავი გვერდითა ნავეებზე მაღალი და განიერია, იგი ორფერდა სახურავითაა გადახურული. გვერდითა ნავეებს ცალფერდა სახურავი აქვს. ტაძრის სადა და მკაცრი ფასადები ხასიათდება მასათა პროპორციული შეთანხმებითა და სისადავით. ინტერიერის კედლების მოხატულობა ზეთის საღებავებითაა შესრულებული და წარმოდგენილია წმინდა გიორგისა და წმინდა ნინოს

ნახ. 6

ცხოვრების ამსახველი სიუჟეტები. მონასტრის ერთ-ერთ სიწმიდეს წარმოადგენს ივერიის ღვთისმშობლის სასწაულთმოქმედი ხატი. მონასტრის ტერიტორიაზე განთავსებულია დედათა საცხოვრებელი სენაკები (ნახ. 4. დედათა საცხოვრებელი სენაკი) და დამხმარე ნაგებობები. ეზოს ამშვენებს არაჩვეულებრივი ბაღი (ნახ. 5. მონასტრის ბაღი), რომელიც თავისუფლად შეიძლება ჩაითვალოს ქართული საბაღე არქიტექტურის წარმატებულ ნიმუშად. 1862-1885 წლებში მონასტრის ტერიტორიაზე ააგეს სამსართულიანი სამრეკლო (ნახ. 6. სამრეკლო), რომელიც, ასევე, გამორჩეულია ქართულ საეკლესიო არქიტექტურაში.

XX და XXI საუკუნეების მიჯნაზე ბოდბეში ეტაპობრივად მიმდინარეობდა სარესტავრაციო სამუშაოები, რის შედეგადაც შენობა განთავისუფლდა გვიანდელი სამშენებლო ფენებისაგან და შესაძლებლობის ფარგლებში მოხდა ტაძრის ავთენტურობის აღდგენა.

ბოვი – შახტური ტიპის (შვეული) საწვავი ლუმელი თუჯის გამოსადნობად და ფერადი მადნეულის გამოსაწვავად. საწვავად ძირითადად გამოიყენება კოქსი ან ანტრაციტი, რომელთა

წვისას მაღალი ტემპერატურა მიიღება ჰაერის ბერვის მეშვეობით (ჰაერსაბერი მანქანებით). ბ. განსხვავდება ბრძმედისაგან იმით, რომ მასში არ ხდება თუჯის შედგენილობის შეცვლის ქიმიური რეაქცია. საჭიროებისამებრ მისი გაჩერება ადვილია, ვიდრე ბრძმედის, შედარებით მცირე გაბარიტების გამო. ბ. წარმოადგენს დაახლოებით 1-3,5 ტონა სთ-ში. ბოვში წარმოებული თუჯი დაბალი ხარისხისაა, ამიტომ მას გამოიყენებენ მეორეხარისხოვანი ელემენტების დასამზადებლად (საპირწონეები, ბალასტის ბლოკები, ვიწროლიანდაგიანი ვაგონეტების ბორბლები და სხვ.).

ბოზე-აირი – კლასიკური იდეალური აირის კვანტურ-მექანიკური ანალოგი. აირი შედგება უმცირესი ნაწილაკების – ბოზონებისაგან, რომელთაც აქვთ მთლიანი სპინი და ემორჩილება ბოზე-აინშტაინის სტატისტიკას. ბოზემ შექმნა სტატისტიკური მექანიკა ფოტონების აირისათვის, ხოლო აინშტაინმა განავითარა ის მასიური ნაწილაკებისათვის. მანვე აღმოაჩინა, რომ ბოზონების იდეალური აირი, კლასიკური იდეალური აირისაგან განსხვავებით, დაბალ ტემპერატურაზე წარმოქმნის კონდენსაციურ მდგომარეობას – ე.წ. ბოზე-აინშტაინის კონდენსატს.

ბოიენტი (ინგლ. buoyant<ძვ. ინგლ. boye ტივტივა) – 1. ბაზრის მდგომარეობა, რომელსაც არახელსაყრელი ეკონომიკური პირობების გამო ფასების სწრაფი ზრდა ახასიათებს; 2. რაიმეს უნარი იტივტივოს სითხის ან აირის ზედაპირზე; 3. წარმატებული ვაჭრობა ან მოქმედება.

ბოილ-მარიოტის კანონი – იდეალური გაზის ერთ-ერთი ძირითადი კანონი, რომლის თანახმად მუდმივი ტემპერატურის პირობებში მოცემული იდეალური გაზის ხვედრითი მოცულობა v უკუპროპორციულია p წნევის, ანუ მუდმივი ტემპერატურის პირობებში მოცემული გაზის წნევის ნამრავლი ხვედრით მოცულობაზე მუდმივი სიდიდეა – $pV = \text{const}$.

ბოილერი (ინგლ. boiler ქვაბი, მადულარა) – 1. მილოვანი თბოგადამცემი, რომელიც გამოიყენება წყლის გასაცხელებლად ორთქლით ან ცხელი წყლით. ორთქლით გაცხელებისას ბ. მილებში გაედინება გასაცხელებელი წყალი, ხოლო მილებს შორის სივრცე ივსება ცხელი ორთქლით. ცხელი წყლით გაცხელებისას კი – მილებს შორის სივრცე ივსება ცხელი წყლით; 2. საოჯახო ბ. – ცხელი წყლის მისაღები დანადგარი ელექტროენერჯის (ნახ. 1. საოჯახო ელექტრობოილერი), გაზის, თხევადი ან მყარი საწვავის გამოყენებით; 3. ქსელის წყლის შემთბობი, ორთქლის ან წყლის თბომცვლელი, რომელიც ქვაბის ორთქლის ან ქვაბის წყლის სითბოს იყენებს სხვა პარამეტრების მქონე ცხელი წყლის მისაღებად. ბოილერი შეიძლება იყოს ქვაბში ჩაშენებული ან ცალკე მდგარი.

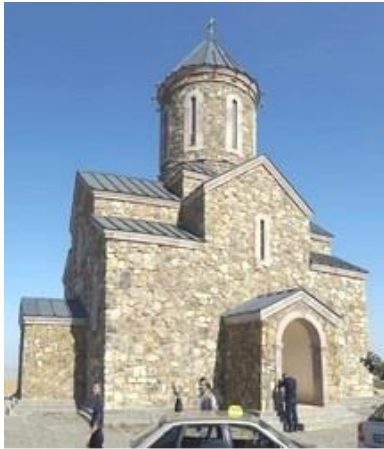

ნახ. 1

ბოკონი – 1. მორის ბოძები, რომლებზეც დაყრდნობილია ფიცრული სახლის საძირკვლის დირეები; 2. იგივე ძელსაჯდომი.

ბოლნისის მამათა მონასტერი (ინგლ. Bolnisi Fathers Monastery) – ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, ბოლნისის ელიას მთის წმ. პეტრე და პავლე მოციქულთა სახელობის მამათა მონასტერი (ნახ. 1. საერთო ხედი). მდებარეობს ბოლნისის ცენტრიდან 2 კილომეტრში – ბოლნისის სიონისკენ მიმავალ გზაზე. კომპლექსში შემავალი ნაგებობებია: მამათა მონასტერი, სამრეკლო, სატრაპეზო, მარანი.

მშენებლობა მიმდინარეობდა 2008-2015 წლებში. ეკლესია, კვარცხლბეკით ამაღლებულ მთაზეა აგებული. გადმოცემით, ამ ადგილს წმინდა ელიას მთას ეძახდნენ. აქ ოდითგანვე

ნახ. 1

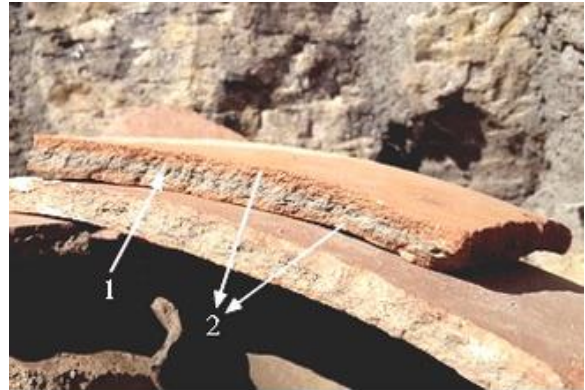
ტაძარი იდგა, რომელიც წმინდა პეტრე და პავლე მოციქულების სახელობის ყოფილა. ბოლნელი ეპისკოპოსის მეუფე ეფრემის (გამრეკელიძე) ლოცვა-კურთევით, ნატადრალზე აიგო მოციქულების სახელზე ტაძარი და აქვე დაფუძნდა მამათა მონასტერი.

გასულ საუკუნეში, ბოლნისში მცხოვრები ბერძნები აღნიშნავდნენ პეტრე-პავლობის დღესასწაულს. მათი საქართველოდან წასვლის შემდეგ შეწყდა აქ ხალხის მსვლელობაც და ღვთისმსახურებაც. ტაძარიც ნანგრევებად იქცა. მხოლოდ დარჩენილი ბერძენი და, ნაწილობრივ ქართველი, მოსახლეობა ანთებდნენ სანთლებს და საკლავს კლავდნენ. ამას ხელს უწყობდა ამ ადგილის ადგილმდებარეობა, საიდანაც ბოლნისის შემოგარენის საუკეთესო ხედები იშლება. ყველა აქ ამომსვლელი

აღფრთოვანებულია.

კომპლექსის ირგვლივ ორმაგი გალავანია გარშემორტყმული. ტაძრის მშენებლობის დროს ბოლნისიდან ყოველდღიურად ამოდიოდა ხალხი და მონაწილეობას ღებულობდნენ ამ საღვთო საქმეში. უამრავ ადამიანს, მოსახლეობას ერთობლივად აქვს მონაწილეობა მიღებული.

თითოეული ქვა, რომ იტყვიან, ხელით არის დადებული. ის არის ძვირფასი, რომ ამ ტაძრის მშენებლობამ ბევრი ადამიანი ტაძრისკენ მოაბრუნა და თვითონვე განიცადეს ის სულისკვეთება, რითაც ჩვენი წინაპრები ტაძრებს აშენებდნენ. ტაძრის მშენებლობაში თავად ადგილობრივი მოახლეობა იყო ჩართული. ტაძრის საკურთხეველი მოხატა ხატმწერმა მიქაელ დოღობერიძემ.

ნახ. 2

2017 წლის ზაფხულში, დამოუკიდებელმა მკვლევარ-დიზაინერმა კახაბერ ხმელიძემ ახლადაშენებული ტაძრის ეზოში, აღმოაჩინა

უძველესი სამშრიანი (კომპოზიტური) კერამიკული ნაკეთობის ნარჩენები (ნახ. 2. ძველი ქართული უნიკალური სამშრიანი კერამიკული ნაკეთობის ფრაგმენტი: 1-კერამიკა, 2-გამომწვარი თიხა; წმ. პეტრე და პავლე მოციქულთა სახელობის მამათა მონასტრის ეზო, ქ. ბოლნისის მახლობლად, საქართველო). ნაკეთობა წარმოადგენს თანამედროვე კლასიკური კომპოზიტური სამფენიანი კონსტრუქციის სახეობას, რომლის გარე შრეები გამომწვარი თიხისაა, ხოლო შუა კერამიკული შრის დანიშნულება ალბათ ნაკეთობის სიმტკიცის გაზრდა იყო. ნაპოვნი ექსპონატის მრუდი ფორმა გვაფიქრებინებს, რომ ეს მასალა გამოიყენებოდა დიდი ტევადობის ქვევრების დასამზადებლად. კარგი იქნება თუ შესაბამისი უწყებების მკვლევარები გარკვეულ დროს დაუთმობენ აღნიშნულ ფაქტს, შეისწავლიან ნაკეთობას და ექსპერიმენტალური კვლევების საფუძველზე დაადგენენ მის ასაკს. დიდია ალბათობა იმისა, რომ ექსპონატის ადგილი საქართველოს რომელიმე მუზეუმში გახდეს.

ბოლნისის სიონი (ინგლ. Bolnisi Sioni Cathedral) – V საუკუნის ერთ-ერთი უდიდესი ბაზილიკა საქართველოში (ნახ. 1. საერთო ხედი). ტაძარზე არსებული წარწერების მიხედვით აშენებულია 479-493/494 წლებში. მდებარეობს ქვემო ქართლში, ბოლნისის მუნიციპალიტეტში, ბოლნისიდან 8 კმ-ის დაშორებით, მდ. ფოლადაურის მარცხენა ნაპირზე.

ნახ. 1

VIII საუკუნეში ტაძარზე აღმოსავლეთიდან მცირე სამლოცველო მიაშენეს (ნახ. 2. ხედი აღმოსავლეთიდან). დროთა განმავლობაში დაინგრა ჩრდილოეთის თაღებიანი სტოა-გალერეა. 1634 წელს სპარსელების შემოსევის შედეგად ტაძარი ძლიერ დაზიანდა, დაზიანება ძირითადად შეეხო კამარებსა და დასავლეთის კედელს, რომელიც XVII საუკუნეში როსტომ მეფისა (ქართლის მეფე 1633-1658 წლებში; მანამდე ირანის მმართველის შაჰ აბასის გვარდიის სარდალი, ისპაჰანის მოურავი) და მარიამ დედოფლის ბრძანებით აღადგინეს. ამ დროს იქნა გაჭრილი

დასავლეთის კარიც. ამავე საუკუნის ბოლოს ქართლის მეფის გიორგი XI-ის ბრძანებით ბოლნისელმა ეპისკოპოსმა ნიკოლოზმა ეკლესია კვლავ შეაკეთა, მოახატვინა და ტაძრის სამხრეთ-დასავლეთით სამრეკლოც აღმართა (ნახ. 3. სამრეკლო). ამის შესახებ გვამცნობს სამრეკლოზე განთავსებული წარწერა. ბოლნისის სიონი ქართულ ქრისტიანულ საკულტო ნაგებობათა შორის ერთ-ერთი უძველესი და უდიდესი სამნავიანი ბაზილიკაა შვერილი ნახევარწრიული აფსიდით, ღია თაღოვანი გალერეით ჩრდილოეთ ფასადის გაყოლებით (მთელს სიგრძეზე), მეორე მცირე თაღოვანი გალერეით და სანათლაღი ოთახით (ბაპტიტერიუმით) სამხრეთის მხარეს. ნაგებია მომწვანო ფერის კარგად თლილი კვადრებით.

ნახ. 2

ნახ. 3

კედლის საშენ

მასალაში ჭარბობს აგური, რაც გვიანი ხანის რესტავრაციის შედეგია. ნაგები გაყოფილია ჯვრისებრი განივკვეთის მქონე ბოძების ხუთი წყვილით (ნახ. 4. ტაძრის გეგმა). სამივე ნავი გადახურულია საერთო ორკალთიანი სახურავით. შუა ნავი სხვებზე მაღალი და განიერია. შუა ნავი სრული კამარით, ხოლო გვერდითა ნაგები ნახევარკამარებით იყო გადახურული. ტაძარში შესასვლელი იყო არა დასავლეთიდან (დღევანდელი კარი XVII საუკუნეშია გაჭრილი), არამედ ერთი სამხრეთიდან, ორი კი ჩრდილოეთიდან. აქვს სადიაკვნე და სამკვეთლო – მღვდელთმსახურებისთვის საჭირო დამატებითი სადგომები საკურთხეველის სამხრეთით და ჩრდილოეთით (ჩნდება VI საუკუნიდან). შესასვლელების თავზე ღია ლუნეტებია, თაღებსა და კამარებს ნალისებრი

საუკუნიდან). შესასვლელების თავზე ღია ლუნეტებია, თაღებსა და კამარებს ნალისებრი

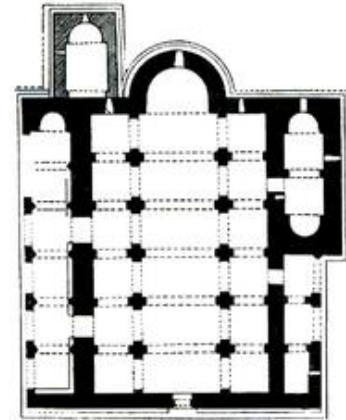
მოხაზულობა აქვთ (გავრცელებული იყო მხოლოდ VII საუკუნემდე). პირველად ვხვდებით სკულპტურული და ორნამენტული სამკაულის გამოყენებას.

ბარელიეფებითა და ჩუქურთმებით შემკულია ჩრდილოეთის გალერეა, ნავის პილასტრების და სანათლავის ცალკეული ბაზისები და სვეტისთავეები. შთამბეჭდავი მონუმენტურობით გამორჩეულ ინტერიერში (ნახ. 5. ინტერიერი) დიდი ყურადღება ეთმობა შიგა სივრცის მხატვრულ გადაწყვეტას. ტაძარი მორთულია გასაოცარი რელიეფური ქანდაკებებით: ხარის

ნახ. 5

თავით, ფრინველთა თუ ცხოველთა გამოსახულებით, აგრეთვე სხვადასხვაგვარი გეომეტრიული და მცენარეული (ნახ. 6.

ნახ. 4

ჩუქურთმა) ჩუქურთმებით (ნახ. 7. ჩუქურთმა). ბოლნისის ტაძრის ფასადებმა შემოგვინახა დღეისათვის საქართველოს ტერიტორიაზე ცნობილი უძველესი ქართული ასომთავრული წარწერები,

რომლებიც უძველესია იტალიელი არქეოლოგის ვირჯილიო კორბოს მიერ იუდეის უდაბნოში 1952 წელს აღმოჩენილი პალესტინის ქართული მონასტრის წარწერების შემდეგ. ერთი წარწერა მოთავსებულია აღმოსავლეთის ფასადზე, საკურთხევის სარკმლის თავზე, მედალიონში ჩასმული ბოლნური ჯვრის გარშემო (ნახ. 8. ბოლნისის სიონის V საუკუნის წარწერა). წარწერა ივანე ჯავახიშვილმა V საუკუნის დამლევითა და VI საუკუნის დასაწყისით დაათარიღა, რაც დაადასტურა 1937 წელს გათხრების დროს აღმოჩენილმა ოთხსტრიქონიანმა მეორე წარწერამაც. ეს წარწერა მოთავსებული ყოფილა ჩრდილოეთით მარცხენა კარის თავზე გადებულ ქვაზე. ამჟამად ეს ქვა ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმშია დაცული (ადგილზე კი ასლია ჩასმული). მესამე წარწერა მოთავსებულია ჩრდილოეთით მარჯვენა კარის თავზე და ეხება ტაძარზე კარის შებმის ამბავს. ყველა წარწერა ლაპიდარულია და შესრულებულია მსხვილი მთავრული (მრგლოვანი) ასოებით.

ნახ. 6

ნახ. 7

ნახ. 8

ბოლნური ჯვარი (ინგლ. Bolnisi cross) – ქრისტიანული ჯვარი, რომლის თანაბარი ზომის მკლავები ბოლოსკენ ფართოვდება. ხშირად წარმოდგენილია წრეში ჩახაზული ფორმით. საქართველოში მისი ყველაზე ადრეული და ამავე დროს ყველაზე ცნობილი გამოსახულება ბოლნისის სიონის ტაძრის ფასადის ქვაზეა გამოსახული და V საუკუნით თარიღდება (ნახ. 1). სწორედ მას უკავშირდება ბოლნური ჯვრის სახელწოდებაც. ჯვრის ირგვლივ ამოკვეთილია უძველესი ქართული ასომთავრული (მრგლოვანი) წარწერა. სავარაუდოდ, ჯვრის ეს ფორმა

ნახ. 1

იმპერატორ კონსტანტინე დიდს უნდა უკავშირდებოდეს. დღეს ბოლნური ჯვარი ერთ-ერთი ქართული ეროვნული სიმბოლოა და გამოყენებულია ეროვნულ სიმბოლიკაში (მათ შორის, ბოლნისის მუნიციპალიტეტის გერბსა და დროშაზე). მისი მცირედ სახეცვლილი ფორმა კი საქართველოს ე.წ. ხუთჯვრიანი დროშის შემადგენელი ნაწილია. ბოლნური ჯვრის განსაკუთრებით ფართო გავრცელების არეალია ქვემო და შიდა ქართლი (ნახ. 2. კირბის წმინდა სამების სახელობის

ეკლესიის აღმოსავლეთ ფასადზე გრეხილით შექმნილ მედალიონში ჩაწერილი ბოლნური ჯვარი, საქართველო; ნახ. 3. ქვეშის ეკლესია, საქართველო), ქუთაისი (ნახ. 4. ბოლნური ჯვარი უქიმერიონის ციხის კედელზე, ქ. ქუთაისი, საქართველო); მცხეთა (ნახ. 5. ბოლნური ჯვარი მცხეთის ჯვრის მონასტრის ფასადზე), სამცხე, გვხვდება აგრეთვე აჭარაში (ბობოყვათი), სამეგრელოში (ნოქალაქევი), აფხაზეთსა (მრამბა, წებელდა) და სხვა მხარეებში.

ზოგადად, პირველი ცივილიზებული ხალხი, რომელიც ფართოდ იყენებდა ჯვარს როგორც სიმბოლოს, იყვნენ ძველი ეგვიპტელები (მაგ., ჯვარი „ანხი“ – სიცოცხლისა და ღმერთების სიმბოლო; ჯვარი „ანუ“ – ზეციური ღმერთი); ასირიელები (რგოლში ჩასმული ჯვარი განასახიერებდა მზის ღმერთ ამურას ერთ-ერთ ატრიბუტს); ინდოელები (ჯვარს გამოსახავდნენ თავსაბურავებსა და ღმერთ კრიშნას ხელებზე); სამხრეთ ამერიკელი მუისიკის ხალხს სჯეროდა, რომ ჯვარი ახდენდა მანვ სულების განდევნას და ათავსებდნენ მას ახალშობილის საწოლში და სხვ. მსოფლიოში გავრცელებული ისტორიული ჯვრის სახეებია: ასირიული, ძველეგვიპტური, კელტური, ბერძნული, ლათინური, მართლმადიდებლური,

პაპის, ბოლნური, ბიზანტიის, სომხური, მალტური, ტევტონური, წმინდა ნინოს, იერუსალიმის, ბასკური, მაკედონიური და სხვ.

ნახ. 2

ნახ. 3

ნახ. 4

ნახ. 5

ბომონი – იხ. საკერპე.

ბონა – ტივტივა მორი, მცურავი ზღუდე მდინარეებზე და ზღვის უბეებში.

ბონდი – 1. საქვეითო (საცალფეხო, საფეხმავლო) დაკიდებული ხიდი, რომლის მზიდ ნაწილს წარმოადგენს ფოლადის ბაგირები გაჭიმული ერთი ნაპირიდან მეორემდე, ხოლო სავალ ნაწილად გამოყენებულია ფიცრული ფენილი (ნახ. 1. საფეხმავლო ხიდი მდ. გუბისწყალზე, ხონის მუნიციპალიტეტი, საქართველო); 2. ძვ. გაბმული ხიდი.

ნახ. 1

ბონდირებული ტვირთი – იმპორტული საქონლის ტვირთი საბაჟოს საწყობში, რომლისთვისაც ჯერ არც ბაჟია გადახდილი და არც საბაჟო ფორმლობებია დაცული.

ბონდპოლდერი (ინგლ. bond კავშირი და holder საჭერი) – აქციების, ფასიანი ქაღალდების მფლობელი.

ბონიტეტი (ლათ. bonitas კეთილხარისხოვნობა) – მოსაჭრელად განკუთვნილი ტყის ხარისხიანობის მაჩვენებელი ბონიტეტის კლასი, სპეციალური სატაქსაციო ცხრილის მეშვეობით, დგინდება ხეების რაოდენობის, სიმაღლისა და დიამეტრის მიხედვით. ის დამოკიდებულია აგრეთვე ჰავაზე, ნიადაგზე, მოვლაზე.

ბონიფიკაცია (ლათ. bonus კეთილი, კარგი და facio კეთება) – დანამატი საქონლის ფასზე, თუ საქონლის ხარისხი ხელშეკრულებით დადგენილზე მაღალი აღმოჩნდება.

ბონსაი (იაპ. boni ფიალა და sai დარგვა) – ჯუჯა მცენარეების ხელოვნური გამოყვანა, რომლებსაგან იაპონელებმა შექმნეს მინიატურული ბაღები (ნახ. 1).

ნახ. 1

ბორა – ადგილობრივი ძლიერი ქარი, რომელიც ქრის დაბალი სიმაღლის მთებიდან (100 მ-მდე) თბილი ზღვის მიმართულებით.

ბონუსი (ლათ. bonus კეთილი, კარგი) – 1. დამატებითი გასამრჯელო, პრემია; 2. თანხა, რომელიც ხელშეკრულების მიხედვით გადაეცემა სახელმწიფოს ინვესტორსა და სახელმწიფოს შორის ხელშეკრულების ხელმოწერის დროს ან სამრეწველო მნიშვნელობის ნავთობის და გაზის მარაგების აღმოჩენისას, ანდა ნავთობისა და გაზის მოპოვების გარკვეული დონის მიღწევისას ან სხვა შემთხვევებში.

ბორაზონი – იხ. ელბორი

ბორანი – 1. ერთმანეთთან შეერთებული ორი ბრტყელძირა ნავი (ნახ. 1); 2. სრუტეებზე, ზღვებზე რკინიგზის ვაგონების, ავტომობილების, საქონლის, ხალხის გადასაყვანი სპეციალური გემი.

ნახ. 1

ბორატები – ბორმჟავას მარილები, რომელიც გამოიყენება წყლის დასარბილებლად, სარეცხი ფხვნილების დასამზადებლად და სხვ.

ნახ. 1

ბორბალი – 1. ამა თუ იმ მასალისაგან დამზადებული წრიული რგოლი (წრე), რომელიც ბრუნავს ღერძის გარშემო და ამომრავებს ავტომობილს (ნახ. 1), ვაგონს, ეტლს და სხვა გადასადგილებელ საშუალებებს; 2. ღვედური ან ბაგირული გადაცემის დეტალი (ნაწილი); თვალი, რომლის ფერსოს აქვს ცილინდრული ან დაპროფილებული (სოლური ღვედებისთვის) ფორმა. ბორბალი შეიძლება იყოს ამყობი, ამპრავი, არქიმედეს, ბაგირის, დამჭიმი, კონუსური, ლითონის, მიმმართველი, პლასტმასის, სათადარიგო,

სამუშაო, სამუხრუჭო, საფეხუროვანი, საღვედე, საჭის, სხმული კონსტრუქციის, ფრიქციული, შედგენილი კონსტრუქციის, ღაროვანი, ცილინდრული, წამყვანი, წიბოებანი, ხისა და სხვ.

ბორბოჭკოვანა – კომპოზიტი, რომელიც შედგება პოლიმერისა (მოდულირებული ეპოქსიდური და პოლიამიდური შემკვრელი) და ბორის ბოჭკოებისაგან (მატრიცა). გამოირჩევა მაღალი სიმტკიცით ჭიმვის, ძვრისა და ჭრის დროს, დაბალი დენადობით, მაღალი სიმაგრითა და დრეკადობის მოდულით, თბო- და ელექტროგამტარობით. ბორის უწყვეტი ბოჭკოს გარდა, გამოიყენება კომპლექსური გადახლართული ბორმინამაფი, რომელიც მას აძლევს ფორმის მდგრადობას. ბორმინამაფის გამოყენება ამსუბუქებს მასალის დამზადების ტექნოლოგიურ პროცესს. ბორბოჭკოვანას აქვს მაღალი წინაღობა დაღლილობისადმი, მდგრადია რადიაციის, წყლის, ორგანული გამხსნელებისა და საპოხ-საწვავი მასალების მიმართ.

ბორდიური [შუაინგლ. bordure<ძვ. ფრანგ. bordure ნაწიბური, ნაკერი, ფარის კიდე, საზღვარი<შუა ზემოგერმანული bort გვერდი (განსაკუთრებით გემისა), მხარე] – 1. გზის, ტროტუარის, მოედნის, ბილიკის, გაზონის და მისთ. გამომყოფი თვალსაჩინო ზოლი (ნახ. 1), რომელიც შესრულებულია ბუნებრივი თლილი ქვით, ხელოვნური ქვით, ბეტონით, პლასტმასით, ლითონით და სხვ.; 2. საბაღე-საპარკე ხელოვნების ერთ-ერთი სახე – ვიწრო ზოლი ტანმორჩილი მცენარეებისა (სიმაღლით 1 მ-მდე), რომელიც შემოზღუდავს ბილიკსა და ყვავილნარს პარკებსა და ბაღებში. გამოიყენება ხშირფოთოლა მცენარეები, რომლებიც კარგად ექვემდებარება გაკრეჭას (ბზა, შინდი, ტუია, ვარდი, ზამზახი და სხვ.); 3. შპალერის ვიწრო დეკორატიული ზოლი; ქსოვილის, ხალიჩის, შპალერის კიდეებზე შემოვლებული ზოლი; არშია; 4. პოლიგრ. სამკაული ტექსტის გარშემო.

ნახ. 1

ბორდიური კუთხის – 1. ძირითადად მართკუთხა პროფილის კერამიკული ან თლილი ქვის ბორდიური, რომელიც გამოიყენება სველი სათავსების მოსაწყობად; 2. ბეტონის მართკუთხა პროფილის ბორდიურების რიგი, შენობის ირგვლივ მოწყობილი სარინელის გარე კიდის ჩასაკეტად.

ბორდიური მაგისტრალური – ზომების მიხედვით ყველაზე დიდი, ბეტონის ან თლილი ქვის ბორდიური, რომელიც გამოიყენება მაგისტრალურ ტრასებზე ქალაქებს შორის, ხიდებზე და გზაჯვარედინებზე. საქართველოში მზადდება სამი ზომის: 1000x300x180; 1000x450x150 და 1000x450x180 მმ.

ბორდიური პარაპეტის – საგრძეზე დალაგებული ქვის ან ბეტონის ბორდიურების რიგი, რომელიც შენობის ან მისი ნაწილების პარაპეტის მოვალეობას ასრულებს.

ბორდიური საბაღე – ბეტონის ან თლილი ქვის ბორდიური, რომელიც გამოიყენება კერძო საბაღე ფართობებისა და საცხოვრებელი სახლების ეზოების კეთილმოსაწყობად. საქართველოში მზადდება ორი ზომის: 1000x200x80 და 500x200x80 მმ. ნახევარი მეტრის სიგრძის ბ. ძირითადად გამოიყენება ნაკვეთში მრუდი დეკორის (ხაზების) გამოსაყვანად.

ბორდიური საგზაო – ბეტონის ან თლილი ქვის ბორდიური, რომელიც გამოიყენება საქალაქო გზების, ეზოებისა და საპარკე ზონების კეთილმოსაწყობად. საქართველოში მზადდება ერთი ზომის: 1000x300x150 მმ.

ბორდიური ფასადის – სპეციალური მოსაპირკეთებელი ქვის ან ბეტონის თხელი ბორდიურების რიგი, რომელიც ვიზუალურად გამოყოფს შენობის ცოკოლს ფასადისაგან.

ბორცა (ბორცასი) – იხ. ბორიო.

ბორი (ლათ. Borum) – უფერო, რუხი, წითელი კრისტალური ან მუქი ამორფული ნივთიერება. ცნობილია მისი 10-ზე მეტი ალოტროპიული მოდიფიკაცია. ბორი წარმოადგენს ტრივიალურ მეტალოიდს, რომელიც დიდი რაოდენობით გვხვდება ბორაქსის და ალექსისტის აქროლად საბადოებში. სიმბოლო – B; სიმკვრივე – 2080 კგ/მ³; დნობის ტემპერატურა – 2076°C; დუღილის ტემპერატურა – 3928°C; სიმაგრე მოოსის სკალით 9,5. ამორფული ბორი – მურა ფერის ფხვნილია, კრისტალური ბორი კი შავი ფერისაა, რომელიც საკმაოდ მძიმეა და ოთახის ტემპერატურაზე სუსტი გამტარია. ბორი მყიფე და ძალიან მაგარი ნივთიერებაა (ჩამორჩება მხოლოდ ალმასს, ნახშირბადის ნიტრიდს, ბორის ნიტრიდს, ბორის კარბიდს, ბორი-ნახშირბად-სილიციუმის შენადნობს, სკანდიუმ-ტიტანის კარბიდს). გამოიყენება დანამატების სახით ნახევარგამტარების ინდუსტრიაში, კომპოზიტურ მასალებში, ხოლო მისი ნაერთები უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებენ როგორც მსუბუქი სტრუქტურული მასალები, ინსექტიციდები (მწერების საწინააღმდეგოდ), კონსერვანტები და რეაგენტები ორგანული სინთეზისათვის. პირველად მიღებულ იქნა 1808 წელს ფრანგი ფიზიკოსის ჟოზეფ ლუი გეი-ლუსაკის და ლუი ჟაკ ტენარის მიერ, ბორის ანჰიდრიდის B₂O₃-ის გახურებით ლითონურ კალიუმთან ერთად. ელემენტარული ბორი ბუნებაში არ გვხვდება. ის შედის ბევრ ნაერთში და ფართოდაა გავრცელებული, განსაკუთრებით მცირე კონცენტრაციებით ბოროსილიკატების და ბორატების სახით, ასევე იზომორფული მინარევების სახით შედის ბევრი ამორფული და დანალექი ქანის მინერალებში. არის ნავთობში და ზღვის წყალში, მარილიან ტბებში, ცხელ წყაროებსა და ვულკანურ ტალახში. ბორის მინერალების ძირითადი ფორმებია: ბოროსილიკატები (დატოლიტი, დანბურიტი) და ბორატები (ბურა, აშარიტი, ჰიდრობორაციტი, ინიოიტი, კალიბორიტი). ბორის ბოჭკოები წარმატებით გამოიყენება თანამედროვე პოლიმერული კომპოზიტური მასალების მატრიცების დაარმირებისათვის, სუფთა ბორი – მეტალურგიაში, როგორც მიკრომალეგირებელი ელემენტი (მნიშვნელოვნად ზრდის ფოლადების გლინვადობას), ბორის ნაერთები – გაზოდინამიკური საკისრების დასამზადებლად, ბორ-ნახშირბად-სილიციუმი – აბრაზიულ მასალად, ბორმჟავა (H₃BO₃) – ატომურ ენერგეტიკაში, ბორწყალბადები – სარაკეტო საწვავად და სხვ.

ბორიო – ძლიერი და მძაფრი ქარი, წარმოიქმნება უმთავრესად წლის ცივ პერიოდში და მკვეთრ აცივებას იწვევს.

ბორობუდური (ბარაბუდური) – მაჰაიანა ბუდიზმის IX საუკუნის მონუმენტი ინდონეზიის კუნძულ იავას ცენტრალურ ნაწილში, ქალაქ მაგელანგის სიახლოვეს (ნახ. 1. პანორამული ხედი). მონუმენტი შედგება ერთმანეთზე ნაგები ექვსი მართკუთხა და სამი წრიული პლატფორმისაგან (ნახ. 2. პანორამული ზედახედი) და შემკულია 2 672 რელიეფური პანელითა და ბუდას 504 ქანდაკებით. მთავარი გუმბათი მდებარეობს ზედა პლატფორმის ცენტრში. მას

ნახ. 1

ირგვლივ გარს აკრავს მოჩუქურთმებული ზარის ფორმის სტუპები (ნახ. 3), რომლებშიც განთავსებულია ფეხმორთხმული ბუდას 72 ქანდაკება. მონუმენტი მეუფე ბუდას უწმინდესი სალოცავი და ბუდისტ პილიგრიმთა ერთ-ერთი უმთავრესი მოსალოცი ადგილია. მდებარეობს ქალაქ ჯოკიაკარტიდან 40 კმ-ით ჩრდილოეთით, ორ ტყუპ ვულკანსა (სუნდორო-სუმბინგი და მერბაბუ-მერაპი) და ორ მდინარეს (პროგო და ელო) შორის, შემადლებულ ადგილას. ბ. ნაგებია, როგორც ერთი, ცალკეული დიდი სტუპა. მისი ხედი სიმალიდან ვაჯრაიანა ბუდიზმის

გიგანტური მანდალის ფორმას იღებს, რაც ერთდროულად განასახიერებს ბუდისტურ კოსმოლოგიასა და აზროვნების ბუნებას. საძირკველი კვადრატულია, დაახლოებით 118 მეტრი ყოველ მხარეს. აქვს ცხრა პლატფორმა, რომელთაგან ქვედა ექვსი მართკუთხაა, ზედა სამი კი წრიული. ზედა პლატფორმებზე განლაგებულია ოცდაორი პატარა სტუპა, რომლებიც გარს ერტყმის ერთ დიდ ცენტრალურ სტუპას. თითოეული სტუპა სათუთად ნაკვეთია და გამოირჩევა მრავალი დეკორატიული ნახვრეტით. ბუდას ქანდაკებები (ნახ. 4) ჩამწკრივებულია გამოკვეთილი შესასვლელების მიღმა. მონუმენტის სამი დანაყოფი განასახიერებს ბუდისტური კოსმოლოგიის სამ "სამეფოს", რომელთაც ეწოდებათ კამადჰატუ (სურვილების სამყარო), რუპადჰატუ (ფორმების სამყარო) და ბოლოს არუპადჰატუ (უფორმო სამყარო). საძირკვლის, მთავარი და ზედა ნაწილების 4:6:9 სიმაღლის პროპორციის შესაბამისად, ბ. მშენებლობისათვის ახლომდებარე ქვის კარიერიდან 55 000 კუბური მეტრი ანდეზიტის ქვა იქნა მიზიდული. ქვები ზომეზად დაიჭრა, შემდეგ გადაიტანეს მშენებლობის ადგილზე და ერთმანეთზე დააწყვეს კირხსნარის გარეშე. ქვების შესაერთებლად გამოყენებულია კოპები, კბილანები და მაკრატლები. ბარელიეფები შეიქმნა მშენებლობის დასრულების შემდეგ, ადგილზე. მონუმენტი აღჭურვილია კარგი სადრენაჟო სისტემით, რაც აუცილებელი იყო დატბორვის თავიდან ასაცილებლად არეალის ატმოსფერული ნალექების მაღალი მაჩვენებლის გამო. ყველა კუთხესთან დაყენებულია 100 საწვეთური და თითოეული მათგანისთვის მიცემულია უნიკალური, გიგანტის ფორმის გორგულია. მთავარი სტრუქტურა შეიძლება დაიყოს სამ კომპონენტად: საძირკვლად, მთავარ ნაწილად და ზედა ნაწილად. საძირკვლის ზომებია 123×123 მ და 4 მეტრიანი კედლები. მთავარი ნაწილი შედგება ხუთი მართკუთხა პლატფორმისგან, რომელთაგან თითოეულის სიმაღლე თანდათან მცირდება. პირველი ტერასა საძირკვლის კიდეს 7 მეტრითაა დაცილებული. ყოველი მომდევნო ტერასა

ნახ. 2

წინა კიდეს 2 მეტრით შორდება, რაც თითოეულ სართულზე ვიწრო კორიდორს ტოვებს. ზედა ნაწილი შედგება სამი წრიული პლატფორმისაგან, რომელთაგან თითოეულ ეტაპზე კონცენტრულ წრეებად ჩამწკრივებულია სტუპები. ცენტრში აღმართულია მთავარი გუმბათი, რომელიც მონუმენტის უმაღლესი მწვერვალია და მიწის ზედაპირიდან 35 მეტრ სიმაღლეზეა. ოთხივე მხრიდან, მწვერვალისკენ მიემართება კიბეები, რამდენიმე თაღოვანი შესასვლელითა და აღმართული ლომის 32 ქანდაკებით. ბორცვის ფერდობებზე არსებული კიბეები მონუმენტს ასევე აკავშირებს შედარებით დაბლა არსებულ ვაკესთან. მონუმენტი ამჟამად ინდონეზიის ყველაზე პოპულარული ტურისტული ღირსშესანიშნაობაა.

ნახ. 3

ნახ. 4

ბორპლასტიკი – კომპოზიტური მასალა, რომელშიც შემავსებლად გამოყენებულია ბორის ბოჭკოები, ჩანერგილი თერმორეაქტიულ პოლიმერულ მატრიცაში. ეს ბოჭკოები შეიძლება იყოს მონოძაფის ან ჩალიჩის სახით, რომელიც გადახლართულია მინის ბოჭკოებით ან ლენტით, რომელშიც ბორის ძაფები გადახლართულია სხვა ძაფებით. ასეთი ძაფების დიდი სიმტკიცის გამო, მიღებული მასალა გამოირჩევა მაღალი მექანიკური თვისებებით (ბორის ბოჭკოებს აქვთ ძალიან მაღალი სიმტკიცე კუმშვისას შედარებით სხვა მასალის ბოჭკოებთან) და მედეგობით აგრესიული გარემოს მიმართ, თუმცა დიდი სიმყიფის გამო ძნელდება მისი დამუშავება და, შესაბამისად, რთული ფორმის ნაკეთობების დამზადება. გარდა აღნიშნულისა, ბორის ბოჭკოების გამოყენება ჩვეულებრივ კონსტრუქციებში შეზღუდულია დიდი ფასის გამო (დაახლოებით 400 ამერიკული დოლარი 1 კგ – 2018 წლის ფასებით). ბორპლასტიკებს უმეტესად იყენებენ საავიაციო და კოსმოსურ ტექნიკაში.

ბორტი (ძვ. ფრანგ. bord კიდე; ძვ. სკანდ. borth ფიცარი, მაგიდა) – 1. ხელოვნური ქვების (ბლოკების) ჩამოსასხმელი ფორმის ელემენტი, რომლის დანიშნულებაცაა შექმნას ნაკეთობის გარე პერიმეტრის ნაწილი ქვეშის სიბრტყის მიღმა; 2. ხომალდის კორპუსის გვერდითი ზედაპირი; 3. სატვირთო ავტომობილის ძარის გვერდითი ვერტიკალური ნაწილი; 4. ალმასის ფხვნილი ან სამრეწველო (ტექნიკური) ალმასი, რომელიც გამოიყენება ცეცხლგამძლე მასალის საჭრელად; 5. ნებისმიერი კონკრეტული საჭაერო ხომალდი, როგორც აღრიცხული ერთეული და მართვის ობიექტი (მაგ., "ბორტი 1977 ითხოვს დაჯდომას"); 6. ფიცარზე დაწერილი ხატის გვერდითი ნაწილი; 7. ტანსაცმლის (პალტო, პიჯაკი, ფრაკი და სხვ.) დეტალი; 8. საბილიარდე მაგიდის კიდე.

ბორჯღალი – ქართული წარმართული სიმბოლო, გამოყენებული ქართული ფულის, ლარის სიმბოლიკაში (ნახ. 1) და საქართველოს მოქალაქის პასპორტზე. ბ. მზის სიმბოლოა. ის განსხვავდება ქიმთა (სხივთა) რაოდენობით, საქართველოში ყველაზე გავრცელებულია 7-ქიმიანი ბ., რომელიც სიმბოლოურად განასახიერებს კოსმოსს და წარმართულ ქართულ პანთეონში არსებული შვიდი წმინდა მნათობის ხატოვანი ნიმუშია. მათი ქართული სახელებია: მთოვარე (მთვარე), ჯუმა (მერკური), მთიები (ვენერა), მარიხი (მარსი), დიო (იუპიტერი), ზუალი (სატურნი) და ჰელიო (მზე). ბორჯღალი წრიული ფორმის მრავალფრთიანი გამოსახულებაა. წარმომავლობით ეს არის თავისი ღერძის ირგვლივ დატრიალებული სვასტიკური ჯვარი – საკმარისია სვასტიკას (უძველესი ინდო-ირანული სოლარული სიმბოლო) თუნდაც ერთი ფრთა მიემატოს, ის ბორჯღალად იქცევა. ბორჯღალის მზიური სიმბოლიკითაა გაჯერებული ქართული ორნამენტიკა. ბ. ოდითგანვე წმინდა ჩუქურთმად ითვლებოდა და ერთ-ერთი ყველაზე საკრალური ლოგოგრამა იყო. მას აქტიურად იყენებდნენ ძველი სახლების, კერების და დარბაზების მოჩუქურთმების დროს. ბ. ორნამენტს ხშირად შევხვდებით ძველი ქართული სახლების აივნებზე, კარიბჭეზე, შრომისა და საბრძოლო იარაღებზე. ბორჯღალს უკავშირებდნენ მზეს, ბორბალს. ტერმინ "ბორჯღალის" ეტიმოლოგია მრავალგვარია. მაგ., ძველ ეგვიპტურ მითოლოგიაში მოხსენიებულია როგორც „წარმომქმნელი“; მეგრულად "ბარჩხალი" – ნათება, ელვარება, კაშკაში. დღევანდელ სალაპარაკო მეგრულში "ბჟა ბარჩხალია" – იტყვიან მცხუნვარე, მოკაშკაშე, სხივებდაფენილ მზეზე, საერთოდ მნათობებზე (ზოგი მკვლევარის აზრით "ბორჯღალ" დროის სვლას, ჟამის წამლებს, მარადისობას ნიშნავს. დრო ტრიალებს ისე, როგორც დედამიწა მზის გარშემო და ამ წრებრუნვით დრო გადის ულევად. მარადიულობის განსახიერებაა. აქვე აღსანიშნავია, რომ "ღალ" (ი) მეგრულად მდინარესაც აღნიშნავს, ანუ გამდინარეა, რომელიც მუდმივ მოძრაობაშია); ძველი ქართულის მიხედვით ბ. ნიშნავს "ფესვს, საძირკველს", აქედან არის ნაწარმოები მისი გვიანდელი ფორმა "ბურჯი". სიტყვა "ღალ" ნიშნავს „წმინდა (ჯანსაღ) ნაყოფს“, „მოსავალს“, „გამოსავალს“, „ბარაქას“. მაშასადამე ბორჯღალი სიტყვა-კომპოზიტია და ნიშნავს – ბურჯის (ბორჯი), იგივე ფესვის – გამოსავალს, „წმინდა ნაყოფს“, ბარაქას. იკითხება, როგორც ბურჯიდან (ბორჯი), იგივე წმინდა ფესვიდან, აღმოცენებული „წმინდა“ (ჯანსაღი) ნაყოფი; ბ. ასევე ეწოდება ირმის რქასა და ხის ისეთ მსხვილ ტოტს, რომელიც მდიდარია შედარებით წვრილი ტოტებით. ირმის რქა ოდითგანვე მიიჩნეოდა სიცოცხლის ხის სიმბოლოდ, ხოლო მისი ცვლა ქართულ მითოლოგიაში უკვდავების მინიშნება იყო.

ნახ. 1

ბოსელი – მსხვილფეხა საქონლის სადგომი.

ბოსკეტი (ფრანგ. bosquet<ძვ. გერმ. busc ბუჩქი) – დეკორატიული მიზნებით გაშენებული ხშირი ხეების ან ბუჩქების ჯგუფი ბაღში, რომელიც შემოსაზღვრულია ცოცხალი ღობით. ბაროკოს ეპოქაში ბოსკეტის შიგა სივრცეს ეწოდებოდა კაბინეტი ან მწვანე დარბაზი.

ბოტანიკური ბაღი – 1. მწვანე მასივი სამეცნიერო-კვლევითი და კულტურულ-საგანმანათლებლო სამუშაოების ჩატარებისათვის ბოტანიკის, მემცენარეობისა და დასახლებული ადგილების გამწვანების მიზნით (ნახ. 1. მალენის ბოტანიკური ბაღები, ავსტრალიის კავშირი); 2. ფართობი, რომელზეც

ნახ. 1

გამწვანებულია გამორჩეული, ენდემური, იშვიათი ჯიშის მცენარეები. ასეთებია მაგ., მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხიდან შემოტანილი კაქტუსები და სხვა სუკულენტები (ნახ. 2. სუკულენტური მცენარეები ჰენზერის ბოტანიკური ბაღში, ქ. ვენტიმილია, იტალიის რესპუბლიკა), ტროპიკული (ნახ. 3. ფაირჩილდის ტროპიკული ბოტანიკური ბაღი, ქ. კორალ-გეიბლსი, აშშ), ალპური და სხვა ეგზოტიკური მცენარეები. ბოტანიკურ ბაღში, ასევე შეიძლება

განთავსებული იყოს ბალახოვანი ბაღები, სათბურები, წყალსატევები, ჩანჩქერები, სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიები და სხვ. თანამედროვე ბოტანიკური ბაღების

წარმოშობა შეიძლება დავუკავშიროთ ევროპულ შუა საუკუნეების სამკურნალო ბაღებს. პირველი ასეთი ბაღი დაარსდა იტალიური რენესანსის პერიოდში, მე-16 საუკუნეში. სამკურნალო მცენარეების მიმართ ასეთი დაინტერესება მე-17 საუკუნის ევროპის ბაღებში სხვა ქვეყნებიდან ახალი მცენარეების შემოტანისა და მათი კვლევის ინტერესით შეიცვალა, რამაც განაპირობა ბოტანიკის თვითდამკვიდრება მედიცინისაგან დამოუკიდებლად. მე-18 საუკუნის მიწურულს ევროპული იმპერიალიზმის სწრაფი აღმავლობის პერიოდში ბოტანიკური ბაღები დაარსდა

ნახ. 2

ტროპიკულ ქვეყნებშიც [ნახ. 4. ამაზონის ვიქტორიები (გიგანტური წყლის შროშანები) სერ სევოსაგურ რამგოლამის ბოტანიკურ ბაღში (ჰამპლემუსის ბოტანიკური ბაღი), მავრიკის რესპუბლიკა], რომელთა საკვანძო ცენტრიც იყო კიუს სამეფო ბოტანიკური ბაღები ლონდონში. თითოეული ბოტანიკური ბაღი ცალკეული ქვეყნის მნიშვნელოვანი

ნახ. 3

ღირსშესანიშნაობაა (ნახ. 5. გეტებორგის ბოტანიკური ბაღი, შვედეთის სამეფო), სადაც სტუმრებისათვის ხშირად ეწყობა ტურისტულ ტურები, საგანმანათლებლო და ხელოვნების გამოფენები, ბიბლიოთეკა-სამკითხველოები, თეატრალური და მუსიკალური წარმოდგენები და სხვ. საქართველოში ბოტანიკური ბაღები ფუნქციონირებს თბილისში (იხ. თბილისის

ნახ. 4

ნახ. 5

ბოტანიკური ბაღი), ბათუმში (იხ. ბაღი, პოზ. 7), ქუთაისში, ზუგდიდში, სოხუმსა და ბაკურიანში.

ბოფორტის სკალა – ქარის ძალის გასაზომი სკალა მიწისზედა საგნებზე ქარის მოქმედებისა და ზღვის დეღვის მიხედვით (ამჟამად მიღებულია 17-ბალიანი სკალა).

ბოქლომი – კარზე ჩამოსაკიდი საკეტი (ნახ. 1). არის სხვადასხვა ზომის, ფორმისა და დანიშნულების. გარდა სახლის შიდა და გარე კარებისა, გამოიყენება გარაჟების, სარდაფების, კონტეინერების, სატვირთო მანქანების, რკინიგზის ვაგონებისათვის და სხვ. ისეთ ადგილებში, სადაც საჭიროა მაღალი დონის უსაფრთხოება, ბოქლონებს ამზადებენ ნაწრთობი ფოლადისაგან.

ნახ. 1

ბოქსი (ძვ. ინგლ. box ხის კონტეინერი<გვიანდ. ლათ. buxis<ბერძ. pyxis ხის ყუთი) – 1. იზოლირებული პალატა, ჰერმეტიკული კამერა, ავტომობილის ცალკე სადგომი; 2. კონტეინერი ბრტყელი ძირით, სახურავითა და გვერდებით, რომელსაც აქვს კვადრატული ან მართკუთხა ფორმა; 3. კომპიუტერის ეკრანის ნაწილი, სადაც თავსდება მომხმარებლის ინფორმაცია; 4. საჯირომო ფართობი; 5. ცალკე უბანი ან დახურული მოცულობა დიდ შენობაში, თეატრში, სპორტულ ბაზაზე ან სასამართლოში ადამიანების (მნახველები, სტუმრები, მსახიობები, სპორტსმენები, მოწმეები) იზოლირებულად განსათვსებლად; 6. ქალაქგარეთა პატარა სახლი მონადირეებისა და მეთევზეებისათვის; 7. მექანიზმის ნაწილის დამავი გარსაცმი; 8. საფოსტო ყუთი, სადაც მომხმარებელს შეუძლია გაგზავნოს ან მიიღოს კორესპონდენცია; 9. ერთგვარი ტყავი, დაქრომვით გამოყვანილი.

ბოქსიტი [ფრანგ. bauxite<საფრანგეთის ქ. ლე ბოს (Les Baux) სახელის მიხედვით] – ალუმინის ჰიდროქსიდებით მდიდარი დანალექი ან ელუვიური ქანი, რომელიც შემადგენლობითა და თვისებებით ალუმინის მადნების კონდიციებს შეესაბამება. ბოქსიტის გადამუშავებით ალუმინის გარდა მიიღება ცეცხლგამძლე მასალები.

ბოყვი – 1. ლითონის ფორმა შევსებული გამდნარი ლითონით, რომელშიც ის იქცევა ზოდად; 2. ხე ნეკერჩხლის გვარისა; 3. ხის ქერქის ჭურჭელი; 4. კუთხ. მეგრ. სახლის კედლის სამაგრი, ორმხრივ ამაღლებული ფიცრების დასამაგრებლად.

ბოძი – 1. რისამე ქვეშ შედგმული საყრდენი ძელი, ბოძკინტი, დგარი, სადგარი, საკავი, ბიგა; 2. ძვ. მცირე სვეტი.

ბოძკინტი – ამა თუ იმ დანიშნულების პატარა ზომის ბოძი.

ბოჭკო – მოქნილი, მტკიცე, გრძელი, ძაფისმაგვარი ტანი, რომლის სიგრძე მნიშვნელოვნად აღემატება განივკვეთის ზომებს. არსებობს ნატურალური (ბუნებრივი), მცენარეული (ბამბა, სელი, ჯუთი), ცხოველური (მატყლი, აბრეშუმი), მინერალური (აზბესტი) წარმოშობის და ქიმიური, რომელიც თავის მხრივ იყოფა ხელოვნურ და სინთეზურ ბოჭკოებად. ხელოვნური მიიღება მაღალმოლეკულური ბუნებრივი ნაერთის – ცელულოზასაგან. ცელულოზა იწარმოება მერქნისაგან ან ბამბეულის მრეწველობის ნარჩენებისაგან, ცხოველური და მცენარეული ცილებისაგან (ზეინი, კაზეინი). სინთეზური ბ. მზადდება სინთეზური პოლიმერებისაგან: პოლიამიდი, პოლიეთილენტერეფთალატი, პოლიაკრიონიტრილი, პოლიურეთანი, პოლივინილის სპირტი, პოლივინილქლორიდი, პოლიონეფილები და სხვ. ბ. შეიძლება დამზადდეს, როგორც გრძელი უწყვეტი ძაფის სახით, ისე მოკლე ბოჭკოების სახით (შტაპელური). კონსტრუქციული პლასტმასების წარმოებაში (მინაპლასტიკი, მინატექსტოლიტი) მთავარ როლს ფართოდ გამოიყენება მინის ბოჭკო. არსებობს ბოჭკოს მრავალი სახეობა: აზბესტის, კაპრონის, კიდური, მერქნის, მინერალური, მცენარეული, პოლიეთილენის, პოლისტირენის, საფეიქრო, სელის, სინთეზური, ტექნიკური, ქიმიური, ქოქოსის, შტაპელის, ცხოველური, წმინდა, ხელოვნური და სხვ.

ბოჭკო ქიმიური – საფეიქრო ბოჭკო, რომელიც მიიღება ბუნებრივი ან ორგანული პოლიმერებისაგან. საწყისი ნედლეულის მიხედვით ბ. ქ. იყოფა ორ ძირითად ჯგუფად: ხელოვნური (ჰიდრატცელულოზა, აცეტილცელულოზა, ცილა) და სინთეზური ბოჭკოები (კარბოჯაჭვური, ჰეტეროჯაჭვური). ზოგჯერ, ქიმიურ ბოჭკოებს მიაკუთვნებენ აგრეთვე, მინერალურ ბოჭკოებს, რომელიც მიიღება არაორგანული შენაერთებისაგან (მინის, ლითონის, ბაზალტისა და კვარცისაგან). კარბოჯაჭვურ ბოჭკოებს მიეკუთვნება: პოლიაკრილნიტრილური (ნიტრონი, ორლონი, აკრილანი, კაშმილონი, კურტელი, დრალონი, ვოლპრიულა), პოლივინილქლორიდული (ქლორინი, სარანი, ვინონი, რივილი, თევირონი), პოლიეთილენური (სპექტრა, დაინემა, თექმილონი), პოლივინილსპირტული (ვინოლი, მთილანი, ვინილონი, კურალონი, ვინალონი) და პოლიპროპილენური (ჰერკულონი, ულსტრენი, ნაიდენი, მერაკლონი); ჰეტეროჯაჭვურ ბოჭკოებს მიეკუთვნება: პოლიეთერული (ლავსანი, ტერილენი, დაკრონი, ტეტერონი, ელანა, ტერგალი, ტესილი), პოლიამიდური (კაპრონი, ნაილონ-6, პერლონი, დედერონი, ამილანი, ანიდი, როდია-ნაილონი, ნიპლონი, ნომექსი, კერმელი) და პოლიურეთანული (სპანდექსი, ლაიკრა, ვაირინი, ესპა, ნეოლანი, სპანცელი, ვორინი). მრეწველობაში ბ. ქ. გამოდის შტაპელის, ჩალიჩის, კომპლექსური ძაფისა და მონოძაფის სახით.

ბოჭკოვანი ცემენტის სამოსი – ხელოვნური ბოჭკოებით დაარმირებული პროდუქტი, დამზადებული არაორგანული ჰიდრავლიკური ან სილიკატ-კალციუმის შემკვრელისაგან, რომლის ფორმირებაც ხდება ქიმიური რეაქციით და დაარმირებულია ორგანული ან არაორგანული, ან ორივე, არააზბესტური ბოჭკოებით. დასაშვებია დანამატების გამოყენება, რომლებიც ზრდის წარმოებული პროდუქციის მოცულობას და აუმჯობესებს მის თვისებებს. ბ. ც. ს. აქვს გლუვი ან ტექსტურული ზედაპირი და განკუთვნილია ექსტერიერის კედლისათვის.

ბოჯგი – 1. რაიმე ნაგებობის, შენობის საყრდენი ბოძი (ხმარობენ იმერეთში); 2. ბაგირის მისამაგრებელი რკინის პალო (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

ბრა (ფრანგ. bras ხელი) – 1. კედელზე მისამაგრებელი ერთ ან რამდენიმე ელექტრონათურიანი არმატურა; ინტერიერის დეკორატიული ელემენტი (ნახ. 1); 2. კედლის შანდალი.

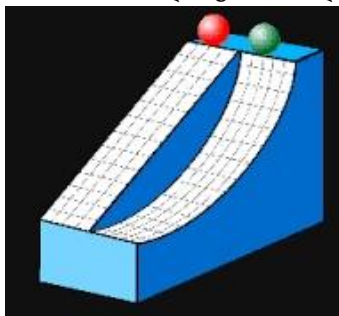
ბრაკერაჟი (ძვ. ინგლ. broco გადამყიდველი, ღვინით მოვაჭრე) – მზა საქონლის ხარისხის შემოწმება ოფიციალური საქონელმცოდნეების მიერ; ცუდი ხარისხის ნაწარმის გადარჩევა; წუნდება.

ბრანდმაუერი (გერმ. brandmauer სახანძრო კედელი<brand ხანძარი და mauer კედელი) – 1. კაპიტალური ხანძარსაწინააღმდეგო (ცეცხლგამძლე) კედელი, რომელსაც აგებენ უწვადი მასალისაგან შენობებს (სათავსებს) შორის. მისი დანიშნულებაა ხელი შეუშალოს ცეცხლის გავრცელებას შენობის ნაწილებს შორის; 2. ორ სახლს შორის აშენებული ქვის კედელი შესაძლო ხანძრის ლოკალიზების მიზნით; 3. გარე რეკლამის სახესხვაობა: პლაკატი განთავსებული შენობის ტორსულ კედელზე (ბრანდმაურული პანო); 4. ინფორ. პროგრამული ან აპარატული ბარიერი ორ ქსელს შორის, რომელიც შესაძლებლობას იძლევა განხორციელდეს მხოლოდ ავტორიზებული ქსელთაშორისი შეერთება. ბ. იცავს ინტერნეტთან შეერთებულ კორპორატიულ ქსელს გარე შეღწევისაგან და გამორიცხავს კონფიდენციალურ ინფორმაციასთან წვდომას. პრაქტიკაში მას ზოგჯერ ქსელთაშორის ეკრანსაც უწოდებენ.

ნახ. 1

ბრანდსპოიტი (ნიდერლ. brandspuit სახანძრო ტუმბო) – 1. მოწყობილობა (ლითონის კონუსური მილი) დაყენებული სახანძრო შლანგის ბოლოზე წყლის ჭავლის ფორმირებისა და მიმართულების მისაცემად (ნახ. 1); 2.

ნახ. 1

გადასატანი ტუმბო, რომელსაც იყენებენ გემზე ცეცხლის ჩასაქრობად, აგრეთვე გემბანის გასარეცხად, სასმელი წყლის ჩასასხმელად და სხვ.

ბრაქისტოქრონი (ბერძ. brachistos უმოკლესი და chronos დრო) – უსწრაფესი დაშვების მრუდი. მისი მოძებნის ამოცანა დასვა გ. გალილეიმ, კერძოდ: შვეულ სიბრტყეში მდებარე ზედა და ქვედა წერტილების შემაერთებელ ბრტყელ წირებს შორის ვიპოვოთ ის

მოხაზულობა (ნახ. 1), რომლის გასწვრივაც მხოლოდ სიმძიმის ძალის მოქმედებით ზედა წერტილიდან უსაწყისო სიჩქარით მოძრავი ნივთიერი წერტილი უმოკლეს დროში მიაღწევს ქვედა წერტილს (ეს წერტილები არ მდებარეობენ ერთ ვერტიკალზე). ამ წირის აღმოჩენა საფუძვლად დაედო ვარიაციათა აღრიცხვის შექმნასა და განვითარებას.

ბრეზენტი (ფრანგ. préceinte გარსი) – მტკიცე აფრისი, გაჟღენთილი ცეცხლგამძლე, წყალ- და ლპობასაწინააღმდეგო ნივთიერებებით. ფერი ღია ყვითელიდან ყავისფრამდე (ცეცხლგამძლე გაჟღენთვით) ან ღია მწვანედან გაჯერებულ მწვანემდე (წყალსაწინააღმდეგო გაჟღენთვით). აფრისს ამზადებენ ბუნებრივი მცენარეული ან სინთეზური ბოჭკოსაგან. ბ. სიმკვრივეა 300-900 გ/მ³. გამოიყენება გადასაფარებელი მასალის, კარვის, ტენტის, ზურგჩანთის, სპეციალური ტანსაცმლის, ფეხსაცმლის და ა.შ. დასამზადებლად.

ბრეკვატერი (ინგლ. break დამსხვრევა და water წყალი) – იხ. ტალღამტეხი.

ბრემსბერგი (გერმ. bremsse მუხრუჭი და berg მთა) – 1. მოწყობილობა ტვირთის დასაშვებად დახრილ სიბრტყეზე (ნახ. 1). იყენებენ ხე-ტყის დამზადებისას, სამთო, სამშენებლო და სხვ. სახის სამუშაოების შესასრულებლად; 2. მიწისქვეშა დახრილი გვირაბი, რომელიც არ გამოდის მიწის ზედაპირზე და რომელიც მექანიკური მოწყობილობების საშუალებით ემსახურება ტვირთის ჩაშვებას ჰორიზონტის ზედა დონიდან ქვედამდე.

ნახ. 1

ბრენდის მართვა – ბრენდის ინდივიდუალური ნიშნების შექმნა, მაქსიმალური ეფექტურობის მისაღწევად ამ ნიშნების ცვლილება და საჭიროების შემთხვევაში ანტიკრიზისული გეგმის შედგენა. ბრენდის ფორმირებისას კომპანიამ უნდა გადაწყვიტოს – უნდა თუ არა მას ბაზარზე ლიდერობა. ბ. მ. არსებობს ე.წ. "პოზიციურობის პრინციპი", რომლის თანახმადაც პირველი კომპანია, რომელიც მომხმარებლის ცნობიერებაში თავის პოზიციას დაიკავებს, მას ველარასოდეს დაკარგავს.

ბრენდმენეჯერი (ინგლ. brand საქარხნო მარკა, ეტიკეტი, სორტი და manager მმართველი, ხელმძღვანელი) – პასუხისმგებელი მენეჯერი ფირმის მარკეტინგული გეგმისა და სტრატეგიული ნიშნის შემუშავებაში.

ბრექჩია (იტალ. breccia მარმარილო ნატეხებისაგან < გერმ. brechen მსხვრევა) – დაკუთხული ნატეხებით აგებული შეცემენტებული ქანი (ნახ. 1. არაბიდას ბრექჩია ჯასპერის ქვის სამტეხლოდან, სან-ლორენსუს რაიონი, სეტუბალის ოლქი, პორტუგალია). ნატეხების სიმსხოა – 2 მმ და მეტი. შედგენილობის მიხედვით შეიძლება იყოს ერთგვაროვანი (მონომიქტური) და არაერთგვაროვანი (პოლიმიქტური). განარჩევენ ვულკანურ, დანალექ და ტექტონიკურ ბრექჩიებს. ვულკანური ბ. წარმოიქმნება ლავის ნაკადის დინების პროცესში თხევადი ლავის

ნახ. 1

მიერ მისივე უკვე გამყარებული ქერქის მსხვრევისა და შეცემენტების შედეგად (ლაგური ბრეჩია), ვულკანურ-ნამსხვრევი მასალის დაგროვების გზით (ტუფური ბრეჩია) და ვულკანურ მხარეებში ტალახის ნაკადების ნალექების (ლახარების) დიაგენეზისით. დანალექი ბ. წარმოიქმნება კონტინენტურ პირობებში დელუვიონის, ქვატალახიანი ღვარების ნატანისა და ფიზიკური გამოფიტვის შედეგად წარმოქმნილი მასალის შეცემენტებით. კარსტული მღვიმეების ჩაქცევისას ჩნდება კარსტული ბრეჩია.

ბრიგადა – 1. მუშათა კოლექტივი შემდგარი 2 ან მეტი ადამიანისაგან ბრიგადირის ჩათვლით; 2. XVIII საუკუნის რუსეთში უფროსი ოფიცრის ჩინი (პოლკოვნიკსა და გენერალს შორის). რუსეთის საიმპერატორო არმიაში ბრიგადირის ჩინი შემოიღო პეტრე I-მა; საზღვაო ფლოტში ამ ჩინს შეესაბამებოდა კაპიტან კომანდორი; სამოქალაქო სამსახურში – სამოქალაქო მრჩეველი (статский советник); 3. XVII საუკუნის დასაწყისში, საფრანგეთში ლათინური ტერმინი brigandarius აღნიშნავდა მოხეტიალე დაქირავებული რაზმის უფროსს. ეს ტერმინი დღემდეა შემორჩენილი საფრანგეთის ნაციონალურ პოლიციაში; 4. ბრიტანულ არმიაში ბრიგადირი უფროსი ოფიცრის უმაღლესი ჩინია, რომელიც შემოიღეს 1928 წელს. ბრიგადირი ხელმძღვანელობს ბრიგადას, რომელიც შედგება სამი ბატალიონისაგან და თავის რიგებში ითვლის 3000-მდე სამხედრო მოსამსახურეს. ბრიგადირის ჩინი არსებობს სხვა ქვეყნებშიც, როგორებიცაა: დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფოს ქვეყნები (უელსი, შოტლანდია, ირლანდია, ჩრდილოეთ ირლანდია), შრი-ლანკის დემოკრატიული სოციალისტური რესპუბლიკა, ინდოეთის რესპუბლიკა, პაკისტანის ისლამური რესპუბლიკა; ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა, კორეის სახალხო დემოკრატიული რესპუბლიკა (ჩრდილოეთ კორეა), ვიეტნამის სოციალისტური რესპუბლიკა. ბრიგადის გენერლის ჩინი კი სხვა ქვეყნებშიც არის გავრცელებული.

ბრიგადირი – 1. ბრიგადის ხელმძღვანელი; 2. XVIII საუკუნის რუსეთში – სამხედრო ჩინი, საშუალო პოლკოვნიკსა და გენერალს შორის.

ბრიზანტულობა – ასაფეთქებელი ნივთიერების მახასიათებელი: გარემოზე ზემოქმედების უნარი გამოიწვიოს ლოკალური ნგრევა აფეთქებისას. დამოკიდებულია ასაფეთქებელი ნივთიერების შედგენილობაზე, სიმკვრივეზე, ფიზიკურ მდგომარეობაზე, დანაწევრების ხარისხსა და სხვ.

ბრიზი (სანაპირო ქარი) (ფრანგ. brise ნიავი) – ადგილობრივი სუსტი ქარი, რომელიც ქრის დღისით ზღვიდან ხმელეთისკენ, ღამით – პირიქით.

ბრიზოლი – ბიტუმ-რეზინოვანი საიზოლაციო მასალა. მიიღება ნავთობის ბიტუმის და რეზინის მარცვლების შერევით. სისქე – 2 მმ, რულონის ფართობი 25 მ²-მდე. გამოიყენება მიწაში მიღების კოროზიისაგან დასაცავად.

ბრიკეტი (ფრანგ. briquette < brique აგური) – 1. ქვანახშირის ან სხვა ბიომასის საწვავი მყარი ნივთიერების (ნახშირი, ტორფი, ნახერხი, ხის ბურბუშელა, ქაღალდი და სხვ.) დაწნეხილი ბლოკი, რომელიც გამოიყენება საწვავად და ცეცხლის გასაჩაღებლად (ნახ. 1. მერქნის ნახერხის ბრიკეტები ღუმელში შესაკეთებლად). ტერმინი დაკავშირებულია ფრანგულ ენასთან და ნიშნავს აგურს; 2. საკვები, დაწნეხილი ფილის სახით; 3. მყარი დოზირებული სამკურნალო წამლო ფორმა.

ნახ. 1

ბრიკეტირება – რაიმე მასალისაგან ბრიკეტების დამზადება დაწნეხის მეთოდით შემკვრელების დამატებით ან დანამატების გარეშე.

ბრიკსონი – იხ. პარკეტის წყობა ნაძვისებრი.

ბრილიანტი (ფრანგ. brillier ბრწყინვა) – ალმასი, რომელსაც დამუშავების, ე.წ. ბრილიანტური დაწახნაგების საშუალებით აძლევენ სპეციალურ ფორმას. ბრილიანტური დაწახნაგება მაქსიმალურად გამოავლენს ქვის ბუნებრივ ელვარებას. დაწახნაგებული ბრილიანტი ორი შეთავსებული პირამიდის ფორმისაა, მათგან ერთი (ზედა) წაკვეთილია (ნახ. 1. დაწახნაგებული ბრილიანტი). გვირგვინისა და პავილიონის წახნაგები განლაგებულია რამდენიმე რიგად. გავრცელებულია წახნაგთა სამრიგოვანი განლაგება (ე.წ. სამმაგი ბრილიანტური დაწახნაგება). კლასიკური დაწახნაგების დროს ბრილიანტს 56 გვერდითი წახნაგი აქვს. წახნაგები იმგვარადაა განლაგებული, რომ სხივთა კონა, რომელიც ქვის ზედაპირს ეცემა, სრულ შინაგან არეკვლას განიცდის და ალმასში მაღალი დისპერსიის გამო სპექტრის ფერად სხივებად იშლება, ამიტომ არეკვლილ სინათლეში ბრილიანტი ნაირფერად ელვარებს. ბრილიანტის მასას ზომავენ კარატებით. დამუშავებულ ქვებს იყენებენ სამკაულად. დამატებით იხ. ალმასი.

ნახ. 1

ბრილიანტური ნახატი – ხის კედლის ფაქტურული დამუშავების ტიპი.

ბრინელის მეთოდი – მასალის სიმაგრის განსაზღვრის მეთოდი გამოსაცდელ ზედაპირზე ნაწრთობი ფოლადის ბურთულას ჩაწნევით, განსაზღვრული დატვირთვისას. სიმაგრის რიცხვი ბრინელის მიხედვით (HB) არის დატვირთვის (კგმ) ფარდობა ანაბეჭდის (მმ²) ფართობთან.

ბრინჯაო – შენადნობი სპილენძის საფუძველზე, რომელსაც უმთავრესად დამატებული აქვს კალა, ალუმინი, ბერილიუმი, სილიციუმი, ტყვია, ქრომი და სხვ., გარდა თუთიასა და ნიკელისა. უძველესია კალიანი ბრინჯაო. მისი დამზადება და გამოყენება ადამიანმა ჯერ კიდევ ახ. წ.-მდე 3000 წლის წინ იცოდა (ბრინჯაოს ხანა). შუა და გვიან ბრინჯაოს ხანაში სპილენძს სხვადასხვა რაოდენობით უმატებდნენ დარიშხანს, სტიბიუმს, ტყვიას, თუთიას, მაგრამ ყველაზე გავრცელებული მაინც კალიანი ბრინჯაო იყო. საქართველოში ბრინჯაოს დამზადება და გამოყენება ახ. წ.-მდე დაახლოებით 2000 წლის წინ დაიწყო [ნახ. 1. ბრინჯაოს კაცის ქანდაკება "თამადა" (სურათზე გაზრდილი ასლია ნაჩვენები), რომელიც აღმოჩენილი იქნა დასავლეთ საქართველოში წარმოებული არქეოლოგიური გათხრებისას. ექსპონატი მიეკუთვნება ძვ. წ. VII საუკუნეს]. კალიანი ბ. შეიცავდა 14-18% კალას (ზოგჯერ მეტსაც). ასეთი რთული შედგენილობის შენადნობიდან ნივთებს ჭედვითა და ჩამოსხმით ამზადებდნენ. კალიან ბ. საუკეთესო სამსხმელო თვისებების გამო ფართოდ იყენებდნენ საომარი და სამეურნეო იარაღის (შუბი, მახვილი, სატევარი, ცული), მონეტების, მხატვრული ნაკეთობებისა და სამკაულების დასამზადებლად. შუა საუკუნეებში

ნახ. 1

ბრინჯაოსაგან ეკლესიის ზარებს ასხამდნენ. ასეთი ბ. 20%-მდე კალას შეიცავდა. XIX საუკუნიდან დაიწყო ბ. გამოყენება მანქანათმშენებლობაში (საკისრების მილისების, კბილანების, არმატურისა და სხვათა დასამზადებლად). ამ დარგისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ბ. ანტიფრიქციულ (ანტიფრიქციული მასალები) და ანტიკოროზიულ თვისებებს. XX საუკუნეში დაიწყო ალუმინიანი ბ. დამზადება, რომელიც საუკეთესო თვისებებით გამოირჩეოდა, შემდეგ კი ბერილიუმისანი და კადმიუმისანი, რომელიც სიმტკიცით ფოლადს არ ჩამოუვარდებოდა. საუკეთესო თვისებებისაა აგრეთვე სილიციუმისანი ბ., რომელიც მაღალი პლასტიკურობის გამო ადვილად მუშავდება წნევით. ბ. მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია თანამედროვე მანქანათმშენებლობაში, საავიაციო და სარაკეტო ტექნიკაში. არსებობს ბრინჯაოს შემდეგი სახეობები: ალუმინიანი, ბერილიუმისანი, ვოლფრამისანი, თუთიანი, კადმიუმისანი, კალა-თუთია-ტყვიანი, კალამცირე, კალაუხვი, კალაფოსფოროვანი, კალოვანი, მანგანუმისანი, მჟავაგამძლე, ნიკელიანი, საზარბაზნე, საზარე, საკისრის, სამანქანო, სამონეტო, სამსხმელო, სამხატვრო, სარკისებრი, სილიციუმისანი, სპეციალური, ტიტან-ალუმინიანი, ტყვიანი, უკალო, ფოსფორიანი და სხვ.

ბრინჯაოგრაფიტი – ფორებიანი ლითონკერამიკული მასალა, რომელიც შედგება ბრინჯაოს (სპილენძი – საფუძველი, კალა – 8,5-9%) და თანაბრად განაწილებული გრაფიტის ნაწილაკებისაგან (1,5-3%); ამ მასალის ფორები შევსებულია ზეთით. ბ. ამზადებენ სრიალის საკისარის მილისს. ფორებში ზეთის არსებობა საშუალებას იძლევა საკისარი ვამუშაოთ დამატებითი გაპოხვის გარეშე.

ბრინჯაოს ხანა – საზოგადოების განვითარების ისტორიულ-კულტურული პერიოდი, როდესაც საბრძოლო და სამუშაო იარაღების დასამზადებელი ძირითადი მასალა იყო ბრინჯაო. ბრინჯაოს ხანას წინ უსწრებდა ენეოლითი. ბ. ხ. მსოფლიოს სხვადასხვა ტერიტორიაზე სხვადასხვა პერიოდს მოიცავდა. ბრინჯაოს უძველესი (ძვ. წ. IV ათასწლ.) ნაწარმი აღმოჩენილია სამხრეთ ირანში, თურქეთსა და შუამდინარეთში. ძვ. წ. IV ათასწლ. ბოლოდან ბრინჯაო გავრცელდა ეგვიპტეში, III ათასწლეულის ბოლოდან – ინდოეთში, II ათასწლეულიდან – ევროპაში, II ათასწლეულის შუახანიდან – ჩინეთში. ამერიკაში ბრინჯაოს ხანას დამოუკიდებელი ისტორია აქვს; იქ მეტალურგიული ცენტრი პერუსა და ბოლივიის ტერიტორიაზე იყო (VI-X სს. ე.წ. გვიანი ტიუანაკოს კულტურა). ცენტრალურ აფრიკაში ბრინჯაოს წარმოების დამოუკიდებელი კერები უნდა აღმოცენებულიყო არა უგვიანეს ძვ. წ. I ათასწლეულისა. ბრინჯაოს ხანაში განსაკუთრებით მკვეთრად იჩინა თავი ისტორიული განვითარების უთანაბრობამ. ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში (შუამდინარეთი, ელამი, ეგვიპტე, სირია) ვითარდებოდა კლასობრივი საზოგადოებები და უძველესი სახელმწიფოები. ძვ. წ. III-II ათასწლეულებში მწარმოებლური მეურნეობის ამ ცენტრებს გარეთაც გარცელდა და შეიქმნა ახალი ცივილიზაციები: ჰარაფის კულტურა ინდოეთში, ინის სახელმწიფო ჩინეთში, ხური-მითანის, ხეთებისა და სხვ. სახელმწიფოები წინა აზიაში; კრეტა-მიკენის კულტურა ევროპაში. ევრაზიის უმნიშვნელოვანესი მეტალურგიული ცენტრი ბრინჯაოს ხანაში იყო კავკასია. ბრინჯაოს ხანა აქ სამ ეტაპად იყოფა: ადრეული (ძვ. წ. III ათასწლ.), შუა (ძვ. წ. II ათასწლ. I ნახ.) და გვიანი (ძვ. წ. II ათასწლ. II ნახ.). კავკასიაში გამოიყოფა ადრეობრინჯაოს ხანის თავისებური მატერიალური კულტურები: კოლხეთის დაბლობზე, ჩრდილო-დასავლეთ კავკასიაში (ე.წ. მაიკოპის კულტურა) და ე.წ. მტკვარ-არაქსის კულტურა, რომელიც ძირითადად გავრცელებული იყო ცენტრ. და აღმ. ამიერკავკასიაში, ჩრდილო კავკასიის აღმოსავლეთ ნაწილში, ანატოლიაში, ჩრდილო ირანში. შუა ბრინჯაოს ხანაში კავკასიაში რამდენიმე დამოუკიდებელი კულტურა იქმნება: თრიალეთის, სევან-უზერლიქის, თაზაქენთ-

ციზილვანქის, დას. საქართველოსა და ჩრდ. კავკასიის კულტურები. ფიქრობენ, რომ ამ დროს იქმნებოდა ტომთა დიდი კავშირები, რომლებსაც ეს ცალკეული კულტურები შეესაბამებოდა. გვიანბრინჯაოს ხანის მასალები კავკასიაში ორგანულად უკავშირდება როგორც წინამორბედ, ისე მომდევნო პერიოდის ძეგლებს და ადგილობრივი კულტურის განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საფეხურს წარმოადგენს. გვიანბრინჯაოს ხანაში კავკასიაში მოხდა დიდი სამეურნეო და სოციალურ-პოლიტიკური ძვრები. საწარმოო ძალთა და წარმოების საშუალების განვითარების ერთ-ერთი ძირითადი შედეგი იყო რკინის აღმოჩენა და ათვისება (ძვ. წ. II ათასწლ. დასასრ.), რამაც რევოლუციური როლი შეასრულა საზოგადოების განვითარების ისტორიაში. მოხდა შრომის მესამე დანაწილება. ხელოსნობა გამოეყო მიწათმოქმედებას. გაცხოველდა აღებ-მიცემობა. გაღრმავდა პირველყოფილი თემური წყობილების რღვევის პროცესი, მომზადდა საფუძვლები კლასობრივ საზოგადოებათა ჩამოყალიბებისა და სახელმწიფოების შექმნისათვის. ბრინჯაოს ხანის საქართველოში ინტენსიურად ვითარდება დასახლებული ტომების კულტურა, რომელიც თავის მხრივ ყალიბდება ენეოლითურ კულტურაზე. ქვემო ქართლში მდ. ხრამის ნაპირებზე გამოვლინდა ძვ. წ. V-VI ათასწლეულების ათეული ნასოფლარი: საცხოვრებელი ბორცვები არუხლო, შულავერი, იმირის გორა; დასახლებანი: ტერასებზე – სადახლო, კონცხზე – წოფი, მთის კალთებზე – ამირანის გორა. ნასოფლარი არუხლო არის ხელოვნური ბორცვი ზომებით 100×150 მ, სიმაღლით 6 მ. გათხრებმა გამოავლინეს წრიული ფორმის ალიზის შენობათა ნაშთები. ნასოფლართან ერთად, საქართველოს ტერიტორიაზე გვხვდება მეგალითურ ნაგებობათა თითქმის ყველა სახეობანი. მაგ., თეთრიწყაროსა და წალკის რაიონებში შემორჩენილია შვეულად დაყენებული მონოლითები – მენჰირები, აფხაზეთის მხარეში, სოფლებში: ეშერი, აზაანთა, ოთხარა, აჭანდარა – დოლმენები. მნიშვნელოვანია ციკლოპური ციხეებიც (ნორდევანი, გუმბათი, სანთა, აშკალა, ბემთაშენი და სხვ.), რომლებიც მრავლადაა შემორჩენილი. მათი მშენებლობისათვის გამოყენებული საშენი მასალა და ტექნიკა კონსერვატულია და ვრცელდება ბრინჯაოს ხანიდან ფეოდალურ ეპოქამდე. აღმოჩენილია ბ. ხ. უამრავი თიხის ჭურჭელი (შავპრიალა, ვარდისფერსარჩულიანი, ნაცრისფერი და წითლად შეღებილი), რომლებზედაც საღებავით, ამოკაწვრისა და ჩხვლეტის მეთოდების გამოყენებით დატანილია ქართული ორნამენტები, აგრეთვე ოქროს, ვერცხლისა და ბრინჯაოს ლარნაკები, ფიალები, დოქები, სარწყულები, თევზები, სამშვენისები, შრომისა და საბრძოლო იარაღები და სხვ., რომლებიც ძირითადად ქართულია, თუმცა ზოგჯერ ახლოს დგას ხეთო-მიტანურ წრესთან, საერთოდ კი წინა აზიის ხელოვნების ტრადიციებთან.

ბრისტოლი – მაღალი ხარისხის ქაღალდის ფურცლების დაწებებით დამზადებული მუყაო.

ბროკატელო – 1. ჭრელი იტალიური მარმარილო (ნახ. 1. მარმარილო ბროკატელო); 2. ავეჯზე გადასაკრავი მძიმე აბრეშუმის ფართოსახიანი ქსოვილი.

ნახ. 1

ბროკერი (ინგლ. broker მაკლერი, შუამავალი) – შუამავალი მყიდველსა და გამყიდველს შორის საკრედიტო და კომერციული, სავალუტო და სადაზღვევო ოპერაციების დროს ხელშეკრულების (კონტრაქტის) დადებისას.

ბროლი – მინის განსაკუთრებული სახეობა ("კრისტალი"), რომელშიც ტყვიის ჟანგის (PbO) წონითი შემცველობა 18-40%-ია. თანამედროვე ტყვიის კრისტალი, რომელიც ისტორიულად

ნახ. 1

აგრეთვე ცნობილია, როგორც სილიციუმის მინა (საწყისი ნედლეულია სილიციუმის დიოქსიდი), შეიცავს მინიმუმ 24% PbO. ტყვიის ჟანგის (ოქსიდის) დამატება ზრდის სხივის გადატეხისა და დისპერსიის მაჩვენებელს (საიუველირო ტერმინოლოგიით – "ფერების თამაში", "ცეცხლი"), აგრეთვე მინის პლასტიკურ თვისებებს; ბარიუმის ჟანგის დამატება კი, ძირითადად, ზრდის სხივის გადატეხის მაჩვენებელს. დაკუთხვა, სხვა ძვირფასი ქვების ანალოგიურად, ბროლს აძლევს შესაძლებლობას სრულად გამოამჟღავნოს ის თვისებები, რომელიც დაკავშირებულია სხივის გადატეხისა და დისპერსიის მაღალ მაჩვენებელთან (ნახ. 1. ბროლის ფუჟერი). ადრე ბროლის ჭურჭელი გამოიყენებოდა სასმელების შესანახად, მაგრამ როდესაც ცნობილი გახდა ტყვიის მავნებლობა ჯანმრთელობისათვის, მან ეს ფუნქცია დაკარგა.

გამოჩნდა ალტერნატიული მასალა კრისტალური მინის სახით, რომლის წარმოებაში რკინის ჟანგის ნაცვლად გამოიყენება ბარიუმის, თუთიის ან კალიუმის ჟანგი. უტყვიო კრისტალს სინათლის სხივის გადატეხის ისეთივე მაჩვენებელი აქვს, როგორც ტყვიის კრისტალს, მაგრამ უფრო მსუბუქია და გამოირჩევა დისპერსირების დაბალი უნარით. ტერმინი ტყვიის კრისტალი ტექნიკური მიზეზებით არაა ზუსტი ტყვიის მინის აღსაწერად, რადგან მინა ამორფული მყარი ნივთიერებაა და არ აქვს კრისტალური სტრუქტურა. ტერმინის გამოყენება რჩება პოპულარული ისტორიულად და

ნახ. 2

ნახ. 3

კომერციული მიზნით. ტერმინის შენარჩუნებას ხელი შეუწყო ვენეციურმა სიტყვამ *crystallo*, რომლითაც მოიხსენიებდნენ მთის ბროლს. ევროკავშირში "კრისტალური" პროდუქტების მარკირება რეგულირდება ევროსაბჭოს დირექტივით 69/493/EEC, რომლითაც მასალის თვისებებისა და ქიმიური შედგენილობის მიხედვით განსაზღვრულია ოთხი კატეგორია. მინის ნაკეთობას, რომელიც შეიცავს არანაკლებ 24% ტყვიის ჟანგს, შეიძლება

ეწოდოს "ტყვიის კრისტალი", ხოლო პროდუქტი ტყვიის ჟანგის ნაკლები შემცველობით ან მინა სხვა ლითონების ჟანგეულების შემცველობით, უნდა დაფიქსირდეს, როგორც "კრისტალი" ან "ბროლი". აღსანიშნავია, რომ ბროლს შეფერილობის მიხედვით, სხვადასხვა სახელი აქვს, მაგ., იისფერი ბროლის სახელია ამეთვისტო (იხ. ამეთვისტო, ნახ. 1), ბოლისფერის – რაუხტოპაზი (ნახ. 2), შავის – მორიონი (ნახ. 3), ყვითელის – ციტრინი (ნახ. 4) და სხვ.

ნახ. 4

ბროჭი – ძვ. ონკანი.

ბრტყელ ძალთა სისტემა – ძალთა სისტემა, რომელთა ფუძეები ერთ სიბრტყეში მდებარეობს.

ბრტყელ ძალთა სისტემის წონასწორობა – ბრტყელ ძალთა სისტემა წონასწორობაშია, როცა ერთ სიბრტყეში მდებარე ძალთა ნებისმიერი სისტემის ნაკრები ვექტორი და ნაკრები სკალარული მომენტი, ამ სიბრტყის რომელიმე წერტილის მიმართ, ტოლია ნულის.

ბრტყელი – ერთნაირი სისქის ნაკეთობის სწორი და თანაბარი ზედაპირი.

ბრტყელი დამაბული მდგომარეობა – სხეულის მოცემულ სიბრტყეში დამაბული მდგომარეობა, რომლის დროსაც ამ სიბრტყის პარალელურ ყველა კვეთში ძაბვა ნულის ტოლია. ამ სიბრტყეს დამაბულობის სიბრტყე ეწოდება.

ბრტყელი კვეთის ჰიპოტეზა – ღეროს განივი კვეთი ბრტყელი დეფორმაციამდე, ბრტყელი რჩება დეფორმაციის შემდეგაც და მართობულია კოჭის გაღუნული ღერძისადმი.

ბრტყელი მოძრაობა (ბრტყელ-პარალელური მოძრაობა) – მყარი სხეულის მოძრაობა, რომლის დროსაც ამ სხეულის ყველა წერტილის ტრანექტორია წარმოადგენს პარალელურ სიბრტყეებში მოთავსებულ ბრტყელ წირებს ანუ სხეულის ყოველი წერტილი მოძრაობს რაიმე უძრავი სიბრტყის პარალელურ სიბრტყეში.

ბრტყელი მრუდი – მრუდი, რომლის ყველა წერტილი განლაგებულია ერთ სიბრტყეზე. ასეთი მრუდებია: ელიფსი, პარაბოლა, ჰიპერბოლა, ციკლოიდა, სინუსოიდა და ევოლვენტა. მათ ხშირად ლეკალოს მრუდებსაც უწოდებენ, რადგან მათ ლეკალოს დახმარებით ხაზავენ.

ბრტყელტუჩა – საზეინკლო-სამონტაჟო ინსტრუმენტი მართკუთხა კვეთის პირამიდული ფორმის ტუჩებით (ნახ. 1). გამოიყენება მცირე ზომის ლითონის დეტალების წატაცებისა და ღუნვისათვის.

ნახ. 1

ბრუდერჰაუზი (ინგლ. bruder კვერცხებზე მჯდომი და house სახლი) – სპეციალური შენობა, სადაც ინკუბატორის წიწილებს ზრდიან ბრუდერებში.

ბრუნვა – 1. ღერძის გარშემო – მოძრაობა, რომლის დროსაც მყარი სხეულის ბრუნვის ღერძზე მდებარე ყველა წერტილი არის უძრავი, ხოლო სხეულის დანარჩენი წერტილები აღწერს წრეწირებს, რომელთა ცენტრები მდებარეობს ბრუნვის ღერძზე; 2. წერტილის გარშემო – სხეულის მოძრაობა, რომლის დროსაც მისი ერთი წერტილი უძრავია, ხოლო ყველა დანარჩენი მოძრაობს სფერულ ზედაპირებზე ცენტრით O წერტილში.

ბრუნვა თანაბარი – ბრუნვა მუდმივი კუთხური სიჩქარით.

ბრუნვა თანაბრად ცვლადი – ბრუნვა მუდმივი კუთხური აჩქარებით.

ბრუნვათა წყვილი – მყარი სხეულის რთული მოძრაობა, რომელიც შედგება პარალელური ღერძების გარშემო ორი ბრუნვითი მოძრაობისაგან ისეთი კუთხური სიჩქარეებით, რომლებიც სიდიდით ტოლია და მიმართულია ურთიერთსაწინააღმდეგოდ.

ბრუნვითი ზედაპირი – ზედაპირი, რომელიც მიიღება ბრტყელი წირის ბრუნვით ამ წირის სიბრტყეში მდებარე ღერძის გარშემო; მაგ., სფერული ზედაპირი, წრიული ცილინდრი, წრიული კონუსი.

ბრუნვითი მოძრაობა – ა) ბრუნვითი მოძრაობა ღერძის ირგვლივ – მყარი სხეულის ისეთი მოძრაობა, როცა მისი რომელიმე ორი წერტილი ყოველთვის უძრავია. ცხადია, უძრავი იქნება ამ ორ წერტილზე გამავალი წრფეც. ამ წრფეს ბრუნვის ღერძი ეწოდება. სხეულის ყოველი წერტილი, რომელიც არ მდებარეობს ბრუნვის ღერძზე, აღწერს წრეწირს, რომელიც ბრუნვის ღერძის მართობ სიბრტყეშია, მისი ცენტრი კი ბრუნვის ღერძზეა. მყარი სხეულის ბრუნვითი მოძრაობის კინემატიკური მახასიათებლებია კუთხური სიჩქარე (ω) და კუთხური აჩქარება (ϵ), ხოლო დინამიკური მახასიათებლებია ბრუნვის ღერძის მიმართ მოძრაობის რაოდენობის მომენტი და კინეტიკური ენერჯია; ბ) ბრუნვითი მოძრაობა წერტილის ირგვლივ (სფერული მოძრაობა) – მყარი სხეულის მოძრაობა, როცა მისი ერთ-ერთი 0 წერტილი უძრავია, ხოლო დანარჩენი წერტილები მოძრაობენ იმ კონცენტრული სფეროების ზედაპირებზე, რომელთა ცენტრი უძრავ 0 წერტილშია. მყარი სხეულის ბრუნვა უძრავი წერტილის ირგვლივ ხასიათდება სამი კუთხით: φ , ψ , θ (ეილერის კუთხეებით).

ბრუნვის განტოლება – განტოლება, რომელიც განსაზღვრავს მყარი სხეულის მობრუნების კუთხეს, როგორც დროის ფუნქციას: $\varphi = f(t)$ (იხ. უძრავი ღერძის ან უძრავი წერტილის გარშემო ბრუნვის განტოლებები)

ბრუნვის კუთხე (მობრუნების კუთხე) – ორწახნაგა კუთხე, რომელსაც ქმნის დროის გარკვეულ შუალედში ბრუნვის ღერძზე გამავალი ნახევარსიბრტყეები, როცა ერთი ნახევარსიბრტყე უძრავია, ხოლო მეორე ნახევარსიბრტყე სხეულთან ერთად ბრუნავს.

ბრუნვის კუთხური სიჩქარე – სიდიდე, რომელიც ახასიათებს მყარი სხეულის მობრუნების კუთხის ცვლილებას. მყარი სხეულის უძრავი ღერძის გარშემო ბრუნვისას კუთხური სიჩქარის სიდიდე ტოლია სხეულის მობრუნების კუთხის წარმოებულისა დროით ($\omega = d\varphi/dt$). ეს სიდიდე წარმოიდგინება ვექტორით, რომელიც მდებარეობს ბრუნვის ღერძზე და მისი გეზი ისე უნდა შევარჩიოთ, რომ სხეული ვექტორის მიმართ ბრუნავდეს "დადებითი" მიმართულებით.

ბრუნვის მიმართულება – ბრუნვის მიმართულება ღერძის გარშემო (თუ შევხედავთ ღერძის გასწვრივ დადებითი მიმართულებიდან): ა) ბრუნვის მარჯვენა მიმართულება, როცა ბრუნვა წარმოებს საათის ისრის ბრუნვის მიმართულებით. ბ) ბრუნვის მარცხენა მიმართულება, როცა ბრუნვა წარმოებს საათის ისრის ბრუნვის საწინააღმდეგო მიმართულებით.

ბრუნვის მყისი ღერძი – წრფე, დაკავშირებული მყარ სხეულთან, როდესაც ეს სხეული ასრულებს ბრტყელ მოძრაობას ან ბრუნავს უძრავი წერტილის გარშემო, ამასთანავე ამ წრფის წერტილების სიჩქარე დროის ადებულ მომენტში ნულის ტოლია.

ბრუნვის მყისი ცენტრი (სიჩქარეთა მყისი ცენტრი) – მყარი სხეულის ბრტყელი მოძრაობის დროს ბრუნვის მყისი ღერძის კვალი მოძრაობის სიბრტყეზე. მყისი ეწოდება იმიტომ, რომ თითოეული ასეთი წერტილის მდებარეობას შეესაბამება დროის გარკვეული მომენტი და არა დროის შუალედი.

ბრუნვის ღერძი – მყარ სხეულთან დაკავშირებული წრფე, რომელიც ამ სხეულის ბრუნვის დროს უძრავი რჩება.

ბრუნვის ცენტრი – მბრუნავი სხეულის ღერძი (წერტილი), რომლის გასწვრივ (ამ მასში) სხეულს არა აქვს ბრუნვის სიჩქარე (სიჩქარე ნულის ტოლია).

ბრუნსაკეტი – ნაკეთობა, კარის ან ფანჯრის დასაკეტად ერთი მხრიდან სახელურის მობრუნებით (ნახ. 1).

ნახ. 1

ბრუსტვერი (გერმ. brust მკერდი და wehr დაცვა) – 1. საფორტიფიკაციო ნაგებობა – მიწაყრილით ან ქვებით შექმნილი შემადღებელი ადგილი, ზღუდე, რომლის დანიშნულებას მოხერხებული სროლა, თავდაცვა ტყვიებისა და ჭურვებისაგან, აგრეთვე შენიღბვა; ემსახურება საბრძოლო პოზიციის შექმნას და წარმოადგენს დამატებით წინაღობას მოწინააღმდეგის შტურმის შემთხვევაში (ნახ. 1. შეჯავშნული ბრუსტვერი "შვედე" პეტერბურგის სამხრეთი ფარვატერის დასაცავად, 1863 წ., რუსეთის ფედერაცია); 2. დამცავი კედელი სამხედრო არქიტექტურაში.

ნახ. 1

ბრუტალიზმი (ინგლ. brutalism<brutal მკაცრი და -ism ბოლოსართი<ლათ. brutus უხეში) – თანამედროვე არქიტექტურის და ხელოვნების სტილი, მოდერნიზმის ერთ-ერთი განშტოება, აღმოცენებული XX საუკუნის 50-იან წლებში დიდ ბრიტანეთში, რომელიც მშენებლობაში კოლოსალური მასშტაბებით იყენებდა დაუმუშავებელ და უხეშ მასალებს, მათ შორის ბეტონსა და ფოლადს. განსაკუთრებით პოპულარული გახდა სამთავრობო და საგანმანათლებლო მშენებლობაში. ძირითადად გავრცელდა ინგლისურენოვან ქვეყნებში (ინგლისი, აშშ, კანადა, ავსტრალიის კავშირი), ევროპაში (საფრანგეთის რესპუბლიკა, იტალიის რესპუბლიკა, სლოვაკეთის რესპუბლიკა, ბულგარეთის რესპუბლიკა), საბჭოთა კავშირში, აგრეთვე მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში (იაპონია, ინდოეთის რესპუბლიკა, ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკა, ფილიპინების რესპუბლიკა, ისრაელის სახელმწიფო და სხვ.).

ნახ. 1

ამ სტილის ჩამოყალიბებაში დიდი წვლილი მიუძღვით ინგლისელ არქიტექტორებს ელისონ და პიტერ სმიტსონებს, თუმცა მათი სულიერი მამა გახლდათ შვეიცარიული წარმოშობის ფრანგი არქიტექტორი ლე კორბუზე). ბრუტალისტური შენობებისთვის, როგორც წესი, დამახასიათებელია განმეორებადი კუთხური გეომეტრიები, რომელთა ზედაპირზე შეგნებულადაა დატოვებულია ხის ყალიბების უხეში ტექსტურა. თუმცა ყველა ბრუტალისტური შენობა ბეტონით არ იქმნება. შენობამ ბრუტალისტური ეფექტი შეიძლება მიიღოს მისი კონსტრუქციის მასალის და ექსტერიერის ფორმისა და ფასადის მოუხეშავი, ერთი შეხედვით დაუმთავრებელი იერით, რისთვისაც შეიძლება გამოყენებული იყოს აგური, მინა, ლითონი.

ნახ. 2

ბრუტალისტური პროექტებისათვის დამახასიათებელია სტრუქტურისა და დამხმარე კომუნიკაციების (ლიფტი, კიბე, სანკვანძის მომმარაგებელი წყლის ავზი და სხვ.) შენობის ექსტერიერში გამოტანა.

ბ., როგორც არქიტექტურული სტილი, ასოცირდებოდა სოციალურ უტოპიურ იდეოლოგიასთან, რომელსაც მისი დიზაინერები უჭერდნენ მხარს. კრიტიკოსთა აზრით, ბრუტალიზმის ეს აბსტრაქტული ბუნება სტილს აუცხოებს და არაკომუნიკაბელურს ხდის, მიუხედავად იმისა, რომ სტილის მხადამჭერები მას ინტეგრირებულობასა და დაცულობას მიაწერდნენ. ბრუტალიზმს ასევე აკრიტიკებენ მის გარშემო სოციალური, ისტორიული და

ნახ. 3

არქიტექტურული გარემოს უგულვებელყოფის გამო, რაც უკვე გაშენებულ ურბანულ გარემოს კონტრასტულობასა და არაბუნებრიობას სძენდა. ბრუტალისტური მიმდინარეობა ასევე დაემთხვა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი პერიოდის ქალაქების დაკნინებას (ერთფეროვნებას), რამაც ასევე ხელი შეუწყო, როგორც იდეოლოგიის, ისე არქიტექტურული სტილის არაპოპულარობას. ბრუტალიზმის სტილის მნიშვნელოვანი შენობებია: გუგენჰაიმის მუზეუმი ქ. ნიუ იორკში, აშშ (1956 წ.) (ნახ. 1); საქალაქო ცენტრი ქ. სიაუნიატსალოში, ფინეთის რესპუბლიკა (1952 წ.); საცხოვრებელი ერთეული მარსელში, საფრანგეთის რესპუბლიკა (1952 წ.); მენეჯმენტის ინსტიტუტი ქ. აჰმადაბადში, ინდოეთის რესპუბლიკა (1965 წ.); პარლამენტის კომპლექსი ქ. დაკაში, ბანგლადეშის სახალხო რესპუბლიკა (1961 წ.) (ნახ. 2); სატანვარჯიშო დარბაზი პრეფექტურა კაგავაში, იაპონია (1964 წ.); გეიზელ ლაიბრერის

ბიბლიოთეკა, კალიფორნიის უნივერსიტეტი, ქ. სან-დიეგო, აშშ (1970 წ.); ონკოლოგიური ცენტრი ქ. მოსკოვში, რუსეთის ფედერაცია (1979 წ.) (ნახ. 3); ახალი ამბების საინფორმაციო ცენტრი (РИА Новости) ქ. მოსკოვში, რუსეთის ფედერაცია (1980 წ.) და სხვ.

ბრუტო (იტალ. brutto უხეში) – 1. სამშენებლო ელემენტის განიკვეთის ფართობი შესუსტების გარეშე; 2. საქონლის წონა შესაფუთი მასალის ან ტარის მასასთან ერთად; 3. უხეში.

ბრძანებულება – ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოს დადგენილება.

ბრძმედი – შახტური ტიპის შვეული მეტალურგიული ღუმელი, რომლის დანიშნულებაც რკინის მადნიდან თუჯის, აგრეთვე სხვა სამრეწველო ლითონების (მაგ., ტყვია, სპილენძი) გამოდნობა. მასში მიმდინარეობს ძირითადად აღდგენითი პროცესები და მისი მუშაობა დაფუძნებულია კაზიმისა და აირის ურთიერთსაწინააღმდეგო მიმართულებით მოძრაობის პრინციპზე. საბრძმედე ღუმელში მადანი, ფლიუსი და საწვავი (ქვანახშირი) მიეწოდება ღუმლის ზედა ნაწილში, ხოლო ჟანგბადით გამდიდრებული ჰაერი – ქვევიდან, რაც უზრუნველყოფს ქიმიური რეაქციის მიმდინარეობას ღუმლის მთელ მოცულობაში. ბრძმედული ღუმელები პირველად გაჩნდა I საუკუნეში ჩინეთში და შემდეგ კი შუასაუკუნეების ევროპის დასავლეთის ქვეყნებში (ბელგია, ინგლისი, გერმანია).

ბრწყინვა (ციალი) – სინათლის სხივების ძლიერი უკუქცევის, ბზინვადობის, ბრწყინვალის პროცესი.

ბრწყინვალება – ელვარება, ბრწყინვა, კაშკაში.

ბრჭყვიალი – ნაირფრად ელვარება, ბზინვა.

ბრჯენი (კრონშტეინი) – 1. არქიტექტურულად დამუშავებული კონსოლი, რომელიც შენობის გამოწეული ნაწილების ან ქანდაკების საყრდენს წარმოადგენს (ნახ. 1); 2. კონსოლური საყრდენი დეტალი ან კონსტრუქცია, რომლის დანიშნულებაც ვერტიკალურ სიბრტყეზე (კედელზე ან სვეტზე) რაიმე ნაკეთობის ან ნივთის (მაგ., ტელევიზორის, აკუსტიკური სისტემისა და სხვ.) დამაგრება (ნახ. 2).

ნახ. 1

ნახ. 2

ბუაზერი (ფრანგ. boiserie პანელებით შემოსვან-bois მერქანი, ხე) – ხის რელიეფური, დეკორატიული პანელი ან ინტერიერის შემოსვან ასეთი პანელებით. გავრცელდა საფრანგეთში მე-18 საუკუნიდან (ნახ. 1).

ნახ. 1

ბუბკო – წებო, დამზადებული სახამებლის, ფქვილისა და წყლის ნარევისაგან. გამოიყენება შპალერის, ტყავეულის დასაწებებლად.

ბუგელი – 1. ფოლადის რგოლი ხიმინჯის თავზე, რომელიც ჩასობისას იცავს მას რღვევისაგან (ნახ. 1); 2. დენმიმღების სადგმელი (ტრამვაის, ტროლეიბუსის), რომელიც მოძრაობს საკონტაქტო მავთულზე და იქიდან იღებს დენს; 3. რგოლი ხომალდის ანძაზე გემთსართავებისათვის.

ნახ. 1

ბუდე – სხვადასხვა დეტალის ჩასასმელი ადგილი; მაგ., ბურთულას, კლიტის, ლინზის, ნემსის, საკისრის, სარქველის, შტეფსელის, ჩობლის, წირწკიმალის, სოგმანის და სხვ.

ბუდინაჟი (ფრანგ. boudin ლილვაკი, გასქელება) – შრეებში მოქცეული მკვრივი ქანის ფენების ან მარღვების დანაწევრება ცალკეულ ლინზებად და ბლოკებად.

ბუდობი – წიაღში მნიშვნელოვანი რაოდენობის ნავთობისა და გაზის ბუნებრივი თავმოყრა.

ბუდრუგანა – 1. ჯიხური, პატარა ბინა; 2. სოფლის მოშორებით აგებული წნელის ან ფიცრის მცირე ნაგებობა, უმთავრესად ქიზიყში. იყენებდნენ საცხოვრებლად კალოობის დროს რამდენიმე კვირით მინდვრად გასული ოჯახის წევრები, ასევე ანეულის ხვნაზე – გუთნისდედა და მეხრეები, გვიან კი – საზამთროდ ჩამოსული მწყემსები.

ბუდუარი (ფრანგ. boudoir<bouder ჭირვეულობა) – ქალის პატარა ლამაზად მოწყობილი ოთახი მდიდრულ სახლში, დასვენებისა და არაოფიციალური სტუმრების მისაღებად.

ბუერი (ინგლ. ice ყინული და ძვ. ინგლ. boat ნავი, გემი, ხომალდი) – ხის ფიცარნაგი დამაგრებული ციგურებზე ან ბორბლებზე იალქნითა და საჭით ყინულზე საციგურაოდ (ნახ. 1) ან სწორ მოედანზე სარბოლად; 2. მცირე ზომის ერთანძიანი ბრტყელძირა იალქნიანი ნავი.

ნახ. 1

ბუთა – იხ. ტიგელი.

ბუი (ნიდერლ. boei სიგნალი) – სხვადასხვა ფორმისა და ფერის წყლის ზედაპირზე მცურავი მსხვილი სასიგნალო ტივტივა მეჩეჩების, წყალქვეშა ქვების ან სხვა მხრივ სახიფათო ადგილების აღსანიშნავად, აგრეთვე რაიმე საგნის (მაგ., ღუზა) ადგილმდებარეობის დასაფიქსირებლად (ნახ. 1). ზოგჯერ ბუიზე აყენებენ მანათობელ სანათურს, ბგერა- და რადიოსიგნალის გადასაცემ მოწყობილობასა და სხვ.

ნახ. 1

ბუკი – 1. დიდი მრგვალი კუნძი, მორი; 2. სპარსულად – დიდი საყვირი; 3. კუთხ. სკა, გეჯა.

ბულატი (სპარს. pulad ფოლადი) – ბულატის ფოლადი, მაღალნახშირბადიანი სხმული ფოლადი, რომელიც განსაკუთრებული სტრუქტურით, მაღალი სიმტკიცით, დრეკადობით, სისალითა და ზედაპირის მოხატულობით (ნახჭით) გამოირჩევა. შუა საუკუნეებში (ე.წ. "დამასკოს ფოლადი") და ნაწილობრივ ჩვენს დროში, ბულატისგან ამზადებდნენ და ამზადებენ განსაკუთრებული სიმტკიცისა და სიმახვილის ცივ იარაღს – ხმალს, ხანჯალს, დაშნას, დანასა და სხვ.

ბულდოზერი – მიწისმოხრელი სატრანსპორტო მანქანა. წარმოადგენს საკიდ მოწყობილობას დანიანი ფარის სახით მუხლუხა ტრაქტორებზე (ნახ. 1) ან თვლიან გამწეებზე და როგორც საცვლელი სამუშაო ორგანო, გამოიყენება ავტოგრეიდერებზე, ექსკავატორებზე და სხვა საგზაო-სამშენებლო მანქანებზე. განასხვავებენ საერთო დანიშნულების და სპეციალურ ბ. სავალი ნაწილის მიხედვით არის მუხლუხა და თვლებიანი. ფარის კონსტრუქციის მიხედვით – მობრუნებადი და არამობრუნებადი. მობრუნებად ფარიან (ვერტიკალურ სიბრტყეში 80-მდე, ჰორიზონტალურ სიბრტყეში 60°-მდე) ბ. უწოდებენ უნივერსალურს. მართვის სისტემის მიხედვით არის ბაგირული და ჰიდრავლიკური. ბ. მოჭრილ გრუნტს გადაადგილებს 200 მ-მდე მანძილზე. გამოიყენება ძირითადად მოსასწორებელ სამუშაოებზე, ტრანშეების ამოსავსებად, მცირე თხრილების მოსაწყობად, ინერტული საშენი მასალების დასატვირთად კონვეიერებზე. ბულდოზერი ერთ-ერთი პოპულარული საგზაო მანქანაა.

ნახ. 1

ბულევტერიუმი – ელინიზმის ეპოქაში სენატის შენობის დასახელება ძველ საბერძნეთში.

ბულენგრინი (ინგლ. bowl ჯამი და green მწვანე) – სპორტული ტიპის სპეციალური გაზონი, რომლის შუა ნაწილი ჩაწეულია ბრტყელი მთხრებლის სახით (ნახ. 1). გამოიყენება პარკებისა და ბაღების განაშენიანების სივრცითი აღქმის გასაძლიერებლად.

ნახ. 1

ბული (ფრანგ. boulevards ჭრის ფრანგი ხელოვნის ა. ბულის სახელის მიხედვით) – წითელი ხის ავეჯის სტილი დამახასიათებელი ინკრუსტაციით. შესრულებულია ხის, ბრინჯაოს, სპილოს ძვლის, კუს ბაკნისა და ზოგი სხვა მასალისგან.

ნახ. 1

ბუნა – 1. რეგულაციური ნაგებობა (ნახევარსაგუბარი, განივი ჯებირი), რომელიც ნაპირს (ნახ. 1) ან ჰიდროტექნიკურ ნაგებობას იცავს წარეცხვისაგან; 2. მორებისაგან შედგენილი მცურავი ჯაჭვი სავაჭრო ნავსადურის

ნახ. 1

რომელიმე უბნის გადასაღობად.

ბუნგალო (ჰინდი banglā სახლი) – 1. ერთსართულიანი სახლის ინდური დასახელება, რომელიც ხმარებაში შემოვიდა ინდოეთში ბრიტანელების ბატონობის პერიოდში; 2. ერთსართულიანი მსუბუქი სააგარაკე შენობა ვერანდებით

(ნახ. 1). უმეტეს შემთხვევაში ამ ტერმინით აღნიშნავენ ნაგებობას აშშ-ში, სადაც სიტყვა "ბუნგალოს" ქვეშ იგულისხმება ქალაქგარეთა საცხოვრებლის განსაზღვრული კონსტრუქცია და გეგმარება. სამხრეთის ზოგიერთ ქვეყანაში ბ. გამოიყენება, როგორც საცხოვრებელი ბინა ან საოჯახო სახლი, ევროპაში – როგორც ორსართულიანი ნაგებობა მიწის ნაკვეთითა (ბაღით) და მზის აბაზანების მისაღები ტერასით.

ბუნება (სამყარო) – ადამიანთა საზოგადოების ბუნებრივი არსებობის ერთობლიობა, გარემოს ობიექტური ნაწილი. ბუნება ფართო გაგებით არის ყველაფერი არსებული, მთელი სამყარო მისი ფორმების მრავალფეროვნებით. ტერმინი "ბუნება" გამოიყენება ისეთი ცნებების გვერდით, როგორებიცაა: მატერია, უნივერსუმი, ორგანული და არაორგანული სამყარო. ის წარმოადგენს პლანეტა დედამიწის მინერალურ (მკვდარ), მცენარეულ (ფლორა) (ნახ. 1. შემოდგომის ტყე) და ცხოველურ (ფაუნა) სამყაროს, ანუ იმას, რაც ადამიანის ხელით არ არის შექმნილი.

ნახ. 1

ბუნების დაცვა – ბიოსფეროს, ბუნებრივი რესურსების და ა.შ. დაზოგვა, გაფრთხილება; ღონისძიებათა კომპლექსი, რომელიც მიმართულია ცოცხალი (მცენარეთა და ცხოველთა სამყარო) და არაცოცხალი (ნიადაგი, წყალი, ატმოსფერო და სხვ.) ბუნების დაცვის, მისი რაციონალური გამოყენებისა და აღდგენისაკენ. XX საუკუნის 50-იანი წლებიდან მრეწველობის, ენერგეტიკისა და ტრანსპორტის ინტენსიურად განვითარების, სოფლის მეურნეობისა და ყოფაცხოვრების ქიმიზაციის, მოსახლეობის ურბანიზაციისა და სხვა ფაქტორების გავლენით მკვეთრად გაძლიერდა ადამიანის ზემოქმედება ბუნებაზე; აშკარა გახდა ბუნებრივი რესურსების გამოფიტვის, გარემოსა და მთლიანობაში მთელი ბიოსფეროს შეუქცევადი დაბინძურებისა და ცვლილებების საშიშროება.

ბუნების ძეგლი – ეროვნული მნიშვნელობის მქონე მცირე ტერიტორია, სადაც წარმოდგენილია იშვიათი, უნიკალური და მაღალი ესთეტიკური მახასიათებლების მქონე კომპაქტური ეკოსისტემები, ცალკეული გეომორფოლოგიური და ჰიდროლოგიური წარმონაქმნები, მცენარეთა ცალკეული ეგზემპლარები ან ცოცხალ ორგანიზმთა ნამარხი ობიექტები. ბ. ძ. შეიძლება იყოს მღვიმე, ხეობა, მდინარის დელტა, ტყის კორომი და სხვ.

ბუნებრივ-ანთროპოგენული ობიექტი – ბუნებრივი ობიექტი, სამეურნეო ან სხვა საქმიანობის შედეგად შეცვლილი ან ხელოვნური ობიექტი, რომელსაც აქვს ბუნებრივი ობიექტის თვისებები ან რეკრეაციული და დაცვითი მნიშვნელობა.

ბუნებრივი – რაც ბუნებას ეკუთვნის, ნამდვილი, კანონზომიერი.

ბუნებრივი აირი (გაზი) – 1. საწვავი ნახშირწყალბადების (მეთანი 92-98% და მისი ჯგუფის აირები, ნაჯერი ნახშირწყალბადები) და არასაწვავი აირების ნარევი, რომელიც მოიპოვება მიწის წიაღიდან, მომზადებულია შორეული ტრანსპორტირებისათვის, გამოიყენება სათბობად ან ნედლეულად და აქვს თბოუნარიანობა სულ ცოტა 31,8 მეგჯ/მ³ (7600 კკალ/მ³); 2. აირი, რომელიც სამთო ქანებისა და მათში არსებული მინერალური მარცვლების ფორმებსა და სიცარიელეებს ავსებს. გვხვდება დედამიწის ქერქში თავისუფალ მდგომარეობაში, აგრეთვე

ხელსაყრელი პირობების დროს წარმოქმნის მსხვილ აიროვან დაგროვებებს თხევადი სახით წყალში და ნავთობში. ბ. ა. საბადოებში ძირითადად შედგება მეთანისაგან, ხოლო ნავთობ და აირკონდენსატურ საბადოებში მეთანის გარდა, შეიცავს უფრო მძიმე ნახშირწყალბადებს (პროპანი, ეთანი, ბუტანი, პენტანი). აირის საბადოების დამუშავებას აწარმოებს გაზის სარეწები – მრეწველობა, რომელიც წარმოადგენს რთულ, დიდ ტერიტორიაზე განლაგებულ მეურნეობას. საშუალო მასშტაბის გაზის სარეწებისათვის არსებობს ათეულობით ჭაბურღილები, რომლებიც ასეულობით კვ.მ. ტერიტორიაზეა განლაგებული. ხშირად გამოიყენება ჭაბურღილების ჯგუფური განლაგება (ნახ. 1), რომლის დროსაც გაადვილებულია მათი მომსახურება, შესაძლებელია შეგროვების, აღრიცხვისა და პროდუქციის დამუშავების პროცესების კომპლექსური ავტომატიზაცია.

ნახ. 1

ბუნებრივი ბიტუმი – ამორფული ჰიდროფობური მასალა, რომელიც მიიღება ასფალტისა და ორგანული გამხსნელის გამოხარშვით.

ბუნებრივი განათება – სათავსების განათება გარე შემომზღულდავ კონსტრუქციებში მოწყობილ შუქლიობებიდან შემოსული პირდაპირი ან არეკლილი ცის შუქით.

ბუნებრივი განათების უთანაბრობა – სათავსის დამახასიათებელი ჭრილის საზღვრებში ბუნებრივი განათებულობის კოეფიციენტის საშუალო მნიშვნელობის შეფარდება მის უმცირეს მნიშვნელობასთან.

ბუნებრივი განათებულობის გეომეტრიული კოეფიციენტი – საანგარიშო წერტილში თანაბრად მოკაშკაშე ციდან უშუალოდ გამოსული და შეუვსებელი შუქლიობით სათავსში შემოღწეული შუქით შექმნილი ბუნებრივი განათებულობის შეფარდება გარე ჰორიზონტალურ ზედაპირზე ცის კამარის მიერ შექმნილი განათებულობის ერთდროულ მნიშვნელობასთან. ორივე შემთხვევაში პირდაპირი მზის შუქის მონაწილეობა გამორიცხულია; შეფარდების შედეგი გამოისახება პროცენტებში.

ბუნებრივი განათებულობის კოეფიციენტი – სათავსის საანგარიშო წერტილში ცის პირდაპირი ან არეკლილი შუქით შექმნილი ბუნებრივი განათებულობის შეფარდება მთლიანად გახსნილი ცის კამარის შუქით შექმნილ გარე ჰორიზონტალური განათებულობის ერთდროულ მნიშვნელობასთან; გამოისახება პროცენტებში.

ბუნებრივი განათებულობის მარაგის კოეფიციენტი – საანგარიშო კოეფიციენტი, რომელიც ითვალისწინებს ბუნებრივი განათებულობის კოეფიციენტისა და ექსპლუატაციის პროცესში განათებულობის მნიშვნელობების შემცირებას შუქკამტარი სინათლის ღიობებისა და სანათი არმატურის გაჭუჭყიანებისა და დაძველების, აგრეთვე სათავსის ზედაპირების ამრეკლავი თვისებების გაუარესების გამო.

ბუნებრივი გარემო – 1. კაცობრიობის ბინადრობისა და საწარმოო საქმიანობის გარემოს ბუნებრივი შემადგენელი ნაწილი – გარემოს ნაწილი; 2. ბუნებრივი გარემოს ბუნებრივი და ბუნებრივ-ანთროპოგენული ობიექტების ერთობლიობა.

ბუნებრივი გარემოს კომპონენტები – დედამიწა, წიაღი, ნიადაგი, ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლები, ატმოსფერული ჰაერი, მცენარეული და ცხოველური სამყარო და სხვა ორგანიზმები, აგრეთვე ატმოსფეროს ოზონის ფენა და დედამიწის ახლო კოსმოსური სივრცე, რომლებიც მთლიანობაში უზრუნველყოფენ ხელსაყრელ პირობებს დედამიწაზე სიცოცხლის არსებობისთვის.

ბუნებრივი დამამიწებელი – მიწაში ჩაღრმავებული შენობებისა და ნაგებობების ლითონის ან რკ.ბ.-ის კონსტრუქციები.

ბუნებრივი დასხივება – ბუნებრივი გამოსხივებით მიღებული დასხივება.

ბუნებრივი ეკოლოგიური სისტემა – ბუნებრივი გარემოს ობიექტურად არსებული ნაწილი, რომელსაც აქვს სივრცითი-ტერიტორიული საზღვრები და რომელშიც ცოცხალი (მცენარეები, ცხოველები და სხვ. ორგანიზმები) და მისი არაცოცხალი ელემენტები ურთიერთქმედებენ, როგორც ერთიანი ფუნქციური სისტემა და ერთმანეთთან დაკავშირებული არიან ნივთიერებათა და ენერჯის ცვლით.

ბუნებრივი ვენტილაციის სისტემა – კონსტრუქციული ელემენტებისაგან შემდგარი ტექნიკური მოწყობილობა, რომელიც სათავსში ჰაერის საჭირო სისუფთავეს უზრუნველყოფს.

ბუნებრივი ირიბბოჭკოიანობა – მერქნის მანკი, ბოჭკოების ტანგენციალური დახრილობა, რომელიც წარმოადგენს ბოჭკოების სპირალურ განლაგებას ხის ღერძის ირგვლივ (დახერხილ მასალაში ტანგენციალურ ზედაპირზე ბოჭკოების დახრილ განლაგებას). განისაზღვრება ხის ტანზე ბზარების მიხედვით. ის ზრდის მერქნის სიმტკიცეს ახლეჩის დროს; ხელს უწყობს გრძივ შეკლებას და დაბრეცას.

ბუნებრივი მთის ქანი – გენეტიკური (წარმოშობის) თვალსაზრისით ბ. მ. ქ. იყოფა სამ ძირითად ჯგუფად: 1. პირველადი ანუ ამოფრქვეული; 2. მეორეული ანუ დანალექი; 3. სახეშეცვლილი ანუ მეტამორფული. ეს ძირითადი ჯგუფები კიდევ იყოფა შემდეგნაირად: პირველადი ანუ ამოფრქვეული ქანები: ა) სიღრმითი მასიური: გრანიტი, სიენიტი, გაბრო; ბ) ზედაპირული მასიური: ანდეზიტი, ბაზალტი, პორფირი და სხვ.; გ) ფხვიერი ნამსხვრევი: პემზა, ვულკანური წიდა და ფერფლი; დ) ფხვიერი შეცემენტებული: ტუფი, პემზა და სხვ.

ბუნებრივი ობიექტი – ბუნებრივი ეკოლოგიური სისტემა, ბუნებრივი ლანდშაფტი და მათი შემადგენელი ელემენტები, რომლებმაც შეინარჩუნეს ბუნებრივი თვისებები.

ბუნებრივი რესურსები – 1. ადამიანის ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი ნაწილი, რამდენადაც ადამიანის ცხოვრების დონე მჭიდროდაა დაკავშირებული ბუნებრივი რესურსებით უზრუნველყოფასა და მათი გამოყენების ხასიათზე. ბ. რ. ქვეშ იგულისხმება: მადნები, ნახშირი, ნავთობი, ბუნებრივი აირი, ხე-ტყე, წყალი, საკვები პროდუქტები; 2. ბუნებრივი გარემოს კომპონენტები, ბუნებრივი ობიექტები და ბუნებრივ-ანთროპოგენული ობიექტები, რომლებიც სამეურნეო ან სხვა საქმიანობისას გამოიყენება ან შეიძლება გამოყენებულ იქნეს, როგორც ენერჯის წყარო, სამომხმარებლო ღირებულების წარმოების პროდუქტები და მოხმარების საგნები.

ბუნებრივი ფოროვანი შემკვები – მიიღება ფოროვანი ქანების პემზის, ვულკანური წილის, ტუფის, ფოროვანი და ნიჟაროვანი კირქვებისა და სხვათა დამტვრევით.

ბუნებრივი ფუძე – ბუნებრივი განლაგების პირობებში მყოფი შენობის ფუძე-გრუნტი, რომელიც იტანს მასზე მოსულ ყველა სახის დატვირთვას ყოველგვარი ხელოვნური გამაგრებითი სამუშაოების ჩატარების გარეშე. ასეთს მიეკუთვნება გრანიტის, ბაზალტის, ქვიშაქვების, კირქვებისა და მისთ. გრუნტი.

ბუნებრივი ქვის საშენი მასალები – მასალები სამთო ქანებისაგან, რომლებიც გამოიყენება ქვის წყობის, მოპირკეთების, ბურულის, გზის საფარისათვის და ა.შ. დამუშავების მიხედვით იყოფა შემდეგ სახეებად: ქვიშა და ხრეში, მიღებული ფხვიერი სამთო ქანების გაცრითა და გარეცხვით; ყორე ქვა, მოპოვებული კირქვების, ქვიშაქვების და სხვ. ჯდენადი ქანების დამუშავებით (აფეთქებით); ღორღი, მიღებული სამთო ქანების მსხვრევით; დახერხილი ქვები და ბლოკები მსუბუქი სამთო ქანებისაგან (ტუფი, ნიჟარქვა და სხვ.), მოსაპირკეთებელი ქვები (მარმარილო, გრანიტი, გაბრო და სხვ.), ფილები და ფასონური ნაკეთობები.

ბუნებრივი ხანძრები – ტყის, ყანის, ველისა და ტორფის ხანძარი.

ბუნებრივი ხასიათის საგანგებო სიტუაცია – კოსმოსური ხასიათის განსაკუთრებული მოვლენა. მაგ., უცხო სხეულის (ასტეროიდის ან სხვა რომელიმე კოსმოსური ობიექტის) შეჯახება დედამიწასთან. ამ შემთხვევაში პოტენციური საფრთხისა და ზარალის შეფასებისათვის სარგებლობენ ე.წ. "ტურინის" სკალით, რომლის მიხედვითაც დედამიწასთან მოახლოების გამო, კოსმოსური ობიექტების მხრიდან, საფრთხის ხარისხი იზომება 0-დან 10 ბალამდე.

ბუნკი – 1. საყრდენი სვეტის ქვედა ნაწილი, რომელიც თანაბრად ანაწილებს დაწნევას ძირზე; 2. მანქანების დასაყენებელ-გასასწორებელი საყრდენი; 3. რისამე წვეროზე წამოსაცმელი ამოღრუებული საგანი (ნახ. 1. საბრძოლო ისრის წვეროზე წამოსაცმელი ნაჭედი სამფრთიანი ბუნკი); 4. ხიმინჯის წამახვილებულ წვეროზე წამოსაცმელი ფოლადის ნაკეთობა (ნახ. 2); 5. მრგვალი ან ცილინდრის ფორმის ლითონი, რომელიც ქარქაშის (ხმლის, ხანჯლის, დანის და სხვ.) ბოლოზეა წამოცმული; ბ. გავრცელებული სახეებია: ბალისტიკური, დამცავი, დოინჯის, კაბელის, კონუსისებრი, მოსახსნელი, მუხლოხის, მუხრუჭის, ნაბურცის, ორკაპა, პოლუსის, საკონტაქტო, სამაგრი მილის, საყრდენი, შიგა, ხიმინჯისა და სხვ.

ნახ. 1

ნახ. 2

ბუნკერი (შოტლ. bonkar ყუთი, მკერდი) – 1. ხვიმირი; წაკვეთილი პირამიდის ფორმის დიდი ყუთი, საშენი მასალის დროებით შესანახი ტევადობა, რომელიც შეიძლება იყოს ლითონის (ნახ. 1), ბეტონის, ხის. მას ათავსებენ მასალების ტრანსპორტირების საწყის და საბოლოო ტექნოლოგიურ პოსტებზე, გადატვირთვის ადგილებზე და უზრუნველყოფს ციკლური და უწყვეტი მანქანების სტაბილურ მუშაობას. ბუნკერის ქვედა, გამოსაშვები ნაწილი

აღჭურვილია ჩამკეტითა და მკვებავით; 2. კარგად გამაგრებული მიწისზედა ან მიწისქვეშა თავდაცვითი ნაგებობა (ნახ. 2. "სტალინის ბუნკერი" სამარაში, რუსეთის ფედერაცია).

ნახ. 1

ნახ. 2

ბურბუშელა – ამა თუ იმ სახის მასალის დამუშავებისას მიღებული სხვადასხვა ფორმისა და ზომის ნარჩენი (ნახ. 1. ხის ბურბუშელა), ან სპეციალური დანიშნულებისათვის დაქუცმაცებული მასალა.

ბურგი (გერმ. burg ციხესიმაგრე<ძვ. ლათ. burgus თავშესაფარი) – შუა საუკუნეების ევროპის ქვეყნებში – გამაგრებული კოშკი, ციხესიმაგრე.

ნახ. 1

ბურთულა – 1. ბურთის მოყვანილობის პატარა საგანი; 2. ტექნიკაში საკისრის დეტალი.

ბურთულსაკისარი – გორვის საკისარი, რომლის შიგა და გარე რგოლებს შორის განლაგებულია ბურთულები (ნახ. 1). ახასიათებს მცირე ხახუნის კოეფიციენტი, დიდი ტვირთამწეობა, მონტაჟისა და მომსახურების სიადვილე, შემზეთი მასალის უმნიშვნელო ხარჯი; თუმცა, დიდი ბრუნვის სიხშირეებისა და დატვირთვებისას აქვს დაბალი ხანგამძლეობა და დიდი გარე დიამეტრი, დარტყმითი დატვირთების შეზღუდული ათვისება. გამოიყენება XIX საუკუნის 80-იანი წლებიდან.

ნახ. 1

ბური – 1. სიცხის დროს ჰაერში დამდგარი მტვერი; 2. ანაორთქლი, ბურუსი.

ბურული – 1. სახურავის (დახურვის) ზედა ელემენტი, რომელიც იცავს შენობას ყველა სახის ატმოსფერული ზემოქმედებისაგან; 2. ძვ. ბურვილი – დაფარებული. მშენებლობაში გამოიყენება შემდეგი სახის ბურულები: აზბესტცემენტის, დაპროფილებული ფოლადის, თიხაჩალის, თუთიის, ისლის, კრამიტის, ლერწმის, მეტალოკრამიტის, მინის, მუყაოს, რკინის, სოლყავრის, ტოლის, ტყვიის, ფიცრის, ფურცლოვანი ლითონის, ქვადანის, ყავრის, შიფერის, ჩალისა და სხვ.

ბურული გუდრონის – ჰიდროსაიზოლაციო ბურული ბიტუმის ან ასფალტის მასტიკის საფუძველზე.

ბურული ნარიმანდიანი – ბურული ფურცლოვანი და რულონური მოთუთიებული ფოლადისაგან, აგრეთვე ფოლადისაგან პოლიმერული საფარვლით, რომლებშიც სახურავის ცალკეული ელემენტების (ფურცლების) შეერთებები (გადაბმები) განხორციელებულია ნარიმანდის მეშვეობით (ნახ. 1).

ნახ. 1

ბურული რადიუსისებრი – სახურავის კეხის ნაწილი, რომლის კონსტრუქცია შესრულებულია ნახევარწრის სახით.

ბურული რბილი – ტოლით, რუბეროიდით და სხვა რბილი მასალით დაფარული სახურავი (ნახ. 1. რუბეროიდის რბილი ბურული მასტიკაზე).

ნახ. 1

ნახ. 1

ბურული ფოტოვოლტაიური (ფოტოვოლტური) – სახურავის ბურული, შემდგარი ბრტყელი ფოტოვოლტაიური (ფოტოვოლტური) მოდულებისგან, რომლებიც მართკუთხედის ფორმის შედგენილი (კომპოზიტური) ფურცლებია (ნახ. 1), რომლითაც ხდება

მზის და კოსმოსის ენერგიების აკუმულირება.

ბურულის განაკიდი – ბურულის ფერდობის გარე ქვედა ზოლი, რომელიც გამოდის კედლის გარე კონტურისა და შენობის ლავგარდნის საზღვრებიდან (ნახ. 1).

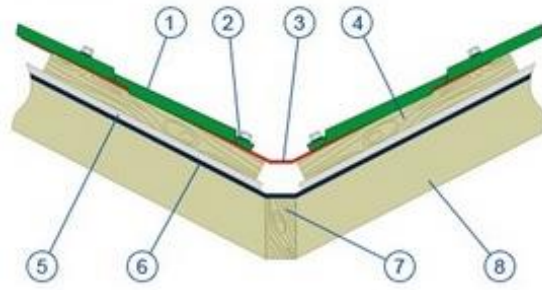
ნახ. 1

ბურულის საფუძველი – სახურავის მზიდი ელემენტების, თბოიზოლაციის ან მოჭიმვის ზედაპირი, რომელზეც დატანილია ჰიდროსაიზოლაციო ხალიჩის (რულონი, მასტიკა) შრე.

ბურულის შენადარი – ბურულის საფარი სახურავის დახრილი ზედაპირების შეერთების ადგილზე, რომელიც უზრუნველყოფს წვიმის წყლის უჟონადობასა და გადაყვანას წყლის შემკრებ ღარში (ნახ. 1; ნახ. 2. 1-ბურულის ფურცელი; 2-სამაგრი; 3-შენადარის თამასა; 4-ხის ფენილი; 5-სავენტილაციო ძელაკი; 6-ჰიდროსაიზოლაციო ფენილი; 7-საყრდენი ძელი; 8-ნივნივი).

ნახ. 1

ნახ. 2

ბურუსი – ჰაერში წვრილ-წვრილ წვეთებად დამდგარი ორთქლი, რაც ჰაერს გამჭვირვალობას უკარგავს.

ბურღვა – დეტალში მრგვალი ნახვრეტის (ბუდის) ამოღების პროცესი, რომელიც სრულდება ხელით ან სპეციალური საბურღი ჩარხით. საბურღი ინსტრუმენტი შეიძლება იყოს მექანიკური (ხელის), ელექტრული ან პნევმატიკური.

ბურღვა ჰიდრაულიკური – მთის ქანის ბურღვა წყლის თხელი ჭავლის ენერჯის გამოყენებით. პროცესისათვის გამოიყენება ჰიდრაულიკური მანქანა, რომლის სამუშაო ორგანოდან (როგორც წესი, კონუსური ფორმის ლითონის მილიდან) რამდენიმე ათასი ატმოსფერული წნევისა და ზეზღვრითი სიჩქარის წყლის ჭავლი გამოიტყორცნება (ნახ. 1. ჰიდრაულიკური საბურღი დანადგარი).

ნახ. 1

ნახ. 1

ბურღი – 1. გრძივი ღერძის მქონე საჭრელი ინსტრუმენტი ბრუნვითი მოძრაობით, მასალაში ნახვრეტების გასაკეთებლად ან არსებული ნახვრეტის გასაფართოებლად. სამუშაო ნაწილის კონსტრუქციის მიხედვით არსებობს: ხრახნული (სპირალური) – ყველაზე გავრცელებული სახეობა, დიამეტრით 0,1-80 მმ, სამუშაო ნაწილის სიგრძით 275 მმ-მდე; ბრტყელი (ფრთეულა) – დიდი დიამეტრის და სიღრმის ნახვრეტებისათვის; ფორსტნერის – ბრტყელის გაუმჯობესებული ვერსია საჭრისი-ფრეზის დამატებით; საცენტრებელი (ღრმა ბურღვისათვის, ცალმხრივი ჭრის, საზარბაზნე, საიარაღე, რგოლური). დასამუშავებელი მასალის მიხედვით [ნახ. 1. ბურღის ზოგი სახეობა: A-ლითონის; B-ხის; C-ბეტონის; D-ხის პირველი (უძველესი) ბურღი; E-უნივერსალური ლითონის და ბეტონის; F-ფურცვლოვანი ლითონის; G-უნივერსალური ლითონის, ხის და პლასტმასის. ბოლოები: 1, 2-ცილინდრული; 3-SDS-plus; 4-

ექვსწახნაგა; 5-ოთხწახნაგა; 6-სამწახნაგა; 7-სჭვალსახრახნისათვის]: უნივერსალური, ლითონებისა და შენადნობების; ბეტონის, აგურის, ქვის; კომპოზიტური მასალების; მინის, კერამიკისა და ხის დასამუშავებელი. გასაბურღი ნახვრეტის ფორმის მიხედვით: ცილინდრული და კონუსური. კუდის ნაწილის კონსტრუქციის მიხედვით: ცილინდრული, კონუსური, სამ-, ოთხ- და ექვსწახნაგა, SDS. დამზადების მიხედვით: მთლიანი, შენადული, მყარშენადნობიანი ფირფიტებით (ან შესაცვლელი ფირფიტებით) და მყარშენადნობიანი თავით (საჭრეთელით). ბურღვის ხარისხზე გავლენას ახდენს ბურღის სპირალის დახრის კუთხე, მასალა, პროცესის ტექნოლოგია, გარემო და სხვ; 2. პერფორატორების საბურღი იარაღი – წამოსაცმელი მჭრელი თავი (ბუნიკი), რომელიც წარმოადგენს ოთხწახნაგა ღეროს ღერძული ხვრეტით დიამეტრით 6-12 მმ, დამზადებულია სპეციალური ფოლადისაგან და თერმულადაა დამუშავებული. ბურღის მრავალი სახეობა არსებობს: ალმასის, გასაშლელი, გვირგვინა, ელექტრული, ზარბაზნის, თერმული, თოფის, კალმისებრი, კოვზა, მიწის, მრავალსაჭრისიანი, პირამიდული, პნევმატიკური, სამთო, სამხვრევი, სარტყამი, სახეხისებრი, სვეტიანი, სპირალური, ტურბინული, ფრეზ-ფრთეულა, ღრუ, შედგენილი, შტანგური, ჩარხის, ცენტრული, ცილინდრული, ხრახნული, ხუროსა და სხვ.

ბურჯ-ხალიფა (ხალიფას კოშკი) (ინგლ. Burj Khalifa<ბერძ. púrgos კოშკი და არაბ. khalīfa მემკვიდრე<khalafa წარმატების მიღწევა, მემკვიდრეობით მიღება) – სტალაგმიტის ფორმის, 163 სართულიანი, მსოფლიოში ყველაზე მაღალი (828 მ) შენობა დუბაიში (არაბთა გაერთიანებული საამიროები) (ნახ. 1). პროექტის ავტორია ამერიკელი არქიტექტორი ედრიან სმიტი. მშენებლობისათვის სპეციალურად იქნა დამუშავებული მხურვალმდეგი სპეციალური მარკის ბეტონი. ბეტონის გარდა ძირითადად გამოყენებულია ფოლადი და მინა, აგრეთვე სხვა თანამედროვე საშენი მასალები. ცათამბჯენში განთავსებულია ოფისები, სასტუმროები (1-39, 111-121, 125-135 და 139-154 სართული), საცხოვრებელი ბინები (44-72 და 77-108 სართული), სპორტული დარბაზები, საცურაო აუზები, სავაჭრო ცენტრები, სალონები, რესტორნები, გადასახედი მოედნები (43-76, 122, 124 და 148 სართული) და მრავალი სხვ. შენობას ემსახურება 47 სწრაფმავალი ლიფტი. შენობის თავზე დადგმული კოშკი ასრულებს დეკორატიულ და სატელეკომუნიკაციო ფუნქციებს.

ნახ. 1

ნახ. 1

ბურჯი – დატვირთვების საძირკველზე გადამცემი მასიური მზიდი კონსტრუქცია (საბჯენი, საყრდენი, მასიური ბოძი, კოშკი და სხვ.) (ნახ. 1. ხიდის ბურჯი); 2. კონტრფორტის ტიპი შუა საუკუნეების ტაძრულ არქიტექტურაში.

ბუსოლი (ფრანგ. boussole კომპასი) – ხელსაწყო ჰორიზონტალური კუთხეების გასაზომად (გეოდეზიური აგეგმვისას, საარტილერიო სროლის დროს).

ბუსტერი (ინგლ. booster<boost აწევა; წნევის, ძაბვის მომატება) – დამხმარე მოწყობილობა მანქანის ან მექანიზმის სამუშაო ძალვისა და სიჩქარის გასაზრდელად, განსაკუთრებით დიდი დატვირთვის მოქმედებისას (მაგ., ორთქლმავალში, თვითმფრინავში, სარაკეტო ტექნიკაში, ელექტროტექნიკაში და სხვ.).

ბუსტილატი – წებო სინთეზურ საფუძველზე, რომელიც გამოიყენება იატაკებზე ლინოლეუმის, ხალიჩების, პოლივინილქლორიდის ფილებისა და მისთ. დასაგებად.

ბუტადიენ-ნიტრილური კაუჩუკი (დივინილ-ნიტრილური კაუჩუკი) – ბუტადიენისა და აკრილნიტრილის თანაპოლიმერიზაციის პროდუქტი. სიმკვრივე 940-1020 კგ/მ³. მზადდება ღია ყავისფერი ლენტის, ბრიკეტის, ნაფხვენის სახით. მედეგია მინერალური ზეთის, ცხიმის, ბენზინის მიმართ. ხასიათდება ყინვამედეგობით. ბუტადიენ-ნიტრილური კაუჩუკი გამოიყენება ზეთისა და ბენზინისადმი მედეგი რეზინის ნაკეთობების დასამზადებლად, როგორებიცაა შუასადები, ამორტიზატორი, მამჭიდროებელი, მემბრანა, ქსოვილი, დარეზინებული ელემენტი, სახელო და სხვ.

ბუტადიენი (დივინილი) – არაზღვრული ნახშირწყალბადი CH₂; უფერო აირი დამახასიათებელი სუნით; დუღილის ტემპერატურა – t_{დუღ} = -4,5°C; დნობის ტემპერატურა – t_{დნ} = -108,9°C; სიმკვრივე – 650 კგ/მ³ -6°C ტემპერატურაზე. ჰაერთან ქმნის ფეთქებადსაშიმ ნარევს (1,6-10,8% ბუტადიენი); ზღვრული დასაშვები რაოდენობა ჰაერში 100 მლგ/მ³; ადვილად განიცდის პოლიმერიზაციას და თანაპოლიმერიზაციას. გამოიყენება სინთეზური კაუჩუკის წარმოებაში.

ბუტაფორია (იტალ. buttafuoria მოჩვენებითი, ყალბი) – 1. თეატრალური წარმოდგენისათვის საჭირო საგნები; 2. მაღაზიის ვიტრინებში გამოსაფენი ყალბი საგნები, ნამდვილი გასაყიდი საქონლის შემცვლელი.

ბუტიკი (ფრანგ. boutique პატარა მაღაზია, სავაჭრო) – მცირე ფართობის მაღაზია, სადაც მოდური საფირმო სამოსი და ნაირგვარი აქსესუარი იყიდება (ნახ. 1).

ნახ. 1

ბუტილკაუჩუკი – სინთეზური კაუჩუკი, იზობუტილენის და მცირე რაოდენობის (1-5%) იზოპრენის თანაპოლიმერიზაციის პროდუქტი. მზადდება ღია ყვითელი ფერის ბრიკეტების სახით. სიმკვრივე 910 კგ/მ³. ახასიათებს მაღალი მედეგობა ქიმიური რეაგენტების, ულტრაიისფერი სხივების, ოზონის მიმართ; კარგი დიელექტრიკია. ჭვარტლით გაჯერებული ბ. რეზინის სიმტკიცე მეტია 20 მპა-ზე; მედეგია დაძველების მიმართ; გამოირჩევა აირგაუმტარობით. გამოიყენება მჟავა- და ტუტემედეგი რეზინისსაფუძვლიანი ქსოვილის, ხელთათმნის, შუასადების, სახელოს, საბურავის კამერის, ელექტროსაიზოლაციო მასალისა და სხვ. დასამზადებლად.

ბუტონი – 1. ორნამენტული მოტივის სახეობა (იხ. ორნამენტული მოტივი "ყვავილის ბურთი"); 2. სვეტის კაპიტელის ტიპი, რომელსაც ლოტოსის ყვავილის ფორმა აქვს (იხ. კაპიტელი ლოტოსისებრი).

ბუტრესი (ძვ. ფრანგ. bouterez საყრდენი თალი) – ნაგებობის გარეთა მხარის გასამაგრებელი და მისი მდგრადობის გასაუმჯობესებელი ქვის ან აგურის კონსტრუქცია, რომელიც გამოშვებულია კედლიდან და იღებს განმზღვენ ძალას. გარდა პრაქტიკულისა, ბუტრესს ხშირად დეკორატიული დანიშნულებაც აქვს (ნახ. 1. ბუტრესი, ქ. რომი, იტალია).

ნახ. 1

ბუფერი (ინგლ. buff დარტყმების შემსუბუქება) – 1. დარტყმის შესარბილებელი სამარჯვი; 2. ზამბარებიანი მოწყობილობა ლოკომოტივზე, ვაგონზე, ავტომობილსა და სხვ. – დაჯახების, დარტყმის შესასუსტებლად (მაგ., ლოკომოტივსა და ვაგონს შორის, ვაგონებს შორის); 3. შუალედური რგოლი კონფლიქტის ორ მხარეს შორის.

ბუფერული მარაგი – საწარმოს ნორმალური ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი, მინიმალური მარაგი. ბ. მ. მიეკუთვნება საბრუნავ კაპიტალს და ფინანსდება მოკლევადიანი დავალიანებებიდან და კაპიტალიდან, რომელიც წარმოადგენს მარაგის წყაროს. ასეთი მარაგი უნდა იყოს მუდმივი და გამოითვლება საწარმოო სტრუქტურის, სამეურნეო საქმიანობის სავარაუდო შედეგების, ფირმის ნედლეულითა და მასალებით მომარაგების დონის, ნედლეულის ფასების მდგომარეობის მიხედვით.

ბუფეტი – 1. სუფრის ჭურჭლეულის, საუზმეულისა და სასმელების შესანახი კარადა; 2. სასადილოებსა და რესტორნებში: მაგიდა ან დახლი, სადაც ყიდიან საუზმეულსა და სასმელებს (ნახ. 1); 3. სასაუზმე ან პატარა სასადილო (ავტო-, აერო- და რკინიგზის სადგურებში, წარმოება-დაწესებულებებში, სანახაობით ადგილებში და სხვ.).

ნახ. 1

ბუქსაობა – სატრანსპორტო მანქანის სავალი თვლების ადგილზე ბრუნვა (ან მუხლუხების მოძრაობა), რომელსაც თან არ სდევს მანქანის გადაადგილება.

ბუღალტერია (გერმ. buch წიგნი და halten დაკავება, დაჭერა, შენახვა) – სამეურნეო ოპერაციების ამსახველი ჩანაწერების შესრულების გარკვეული, მკაცრად განსაზღვრული თანამიმდევრობა. იგი არის სისტემა, რომლის საშუალებითაც ხორციელდება სამეურნეო სუბიექტის ფინანსური ინფორმაციის, მის მიერ განხორციელებული სამეურნეო ოპერაციების შეფასება, რეგისტრაცია, ანალიზი და გადაცემა დაინტერესებული მომხმარებლებისათვის მათთვის მისაღები ფორმით, მოცულობითა და პერიოდულობით, დასაბუთებული ეკონომიკური გადაწყვეტილებების მისაღებად.

ბუღალტრული აღრიცხვა – სამეურნეო სუბიექტების აქტივების, კაპიტალისა და ვალდებულებების არსებობისა და მოძრაობის, სამეურნეო ოპერაციებისა და მათი შედეგების

შესახებ ინფორმაციის ერთიანი, უწყვეტი, ურთიერთდამოკიდებული და მოწესრიგებული ასახვა, ანალიზი, კლასიფიკაცია და განზოგადება, სათანადოდ გაფორმებული დოკუმენტების საფუძველზე.

ბუღაური – 1. სვეტისთავი ან მისი ზედა ნაწილი; 2. სახურავის ჭერის სიმაგრისათვის გადადებული დიდი და მსხვილი კოჭი.

ბუშელი (ფრანგ. boissel ჭურჭელი) – ფხვიერი მასალის საწყაო. აშშ-ში $1 \text{ ბ} = 35,239 \cdot 10^{-3} \text{ მ}^3 = 35,239 \text{ ლ}$; დიდ ბრიტანეთში $1 \text{ ბ} = 36,369 \cdot 10^{-3} \text{ მ}^3 = 36,369 \text{ ლ}$.

ბუჩარდა – ლითონის ჩაქუჩი პირამიდულკბილებიანი ორმხრივი დასარტყმელი სიბრტყეებით (ნახ. 1). გამოიყენება ქვების დასამუშავებლად ზედაპირისათვის მხატვრული (ხორკლიანი) სახის მისაცემად.

ნახ. 1

ბუჩქი – მერქნიანი მცენარე, რომელიც ძირიდანვე იტოტება (მაგ., ვარდის ბუჩქი, იასამნის ბუჩქი, მოცხარის ბუჩქი და სხვ.).

ბუჭულა – "პატარა წისქვილი" (საბა).

ბუხარი – სახლის კედელში დატანებული ქვის ან აგურის ღია (უკარო) კვამლსადენიანი ღუმელი. მისი ძირი, სადაც ცეცხლი ინთება, გაწყობილია ცეცხლგამძლე ქვით. ზოგჯერ

ნახ. 1

საკვამურის შუა ტანიდან დაშვებულია საკიდელი (ჯაჭვი). ბ. "შუბლი" თაღოვანია, წინ წამოწეული და ხშირად რელიეფური ჩუქურთმით შემკული. მოსაპირკეთებლად, ძირითადად რბილი ქვა გამოიყენება. ბუხრის თავი თაროსებრია და სანთლის, ჭრატის და სხვათა დასადგმელად იყენებენ. ქართულ საცხოვრებელში ბუხარი არსებითად იმავე ფუნქციას ასრულებს, რასაც შუა სახლში მოთავსებული კერა (შუაცეცხლი). ბუხრის დიდი ღირსებაა ის, რომ ის ხელს უწყობს შენობის კარგ ვენტილაციას. მისი ნაკლია დიდძალი საწვავის

ხარჯვა და გათბობის დაბალუნარიანობა. ბუხარი გავრცელებულია მსოფლიოს უმეტეს ნაწილში, განსაკუთრებით კავკასიასა და ჩრდილოეთის ქვეყნებში. თანამედროვე საცხოვრებლებში ბუხარი ზოგჯერ დეკორაციულ დანიშნულებას ასრულებს. ბ. სრულფასოვნად რომ იმუშაოს, მას პროპორციების სრული დაცვა სჭირდება. ბ. ავკარგიანობისათვის უმთავრესია წინპირისა და ზურგის დაყენების ოსტატობა: წინპირის საკვამლე მხარე გულამოდებულია, ზურგი კი ოდნავ უკანაა გადაწეული, რაც ხელს უწყობს კვამლის დაუბრკოლებლად მოძრაობას ქვევიდან ზევით. ბუხრის

ნახ. 2

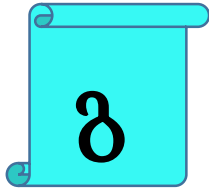
მრავალი სტილი არსებობს, მაგ.: სკანდინავიური, პოლონური, გერმანული, ქართული (ნახ. 1), რუსული (ნახ. 2), მინიმალისტური, ჩინური, იაპონური და სხვ. კლასიკური ინტერიერისთვის უმჯობესი ტრადიციული, მარმარილოთი მოპირკეთებული, ბუხარია.

ბუხარი დეკორატიული – ბუხარი, რომელსაც არ აქვს კვამლსავალი მილი.

ბუხრიკა (პატარა ბუხარი) – ღუმელი, კერა, აგებული მშრალად დალაგებული ქვებისაგან შემკრავის გარეშე. კვამლი გამოდის უშუალოდ სათავსში და გაიწოვება კარებიდან, ფანჯრებიდან ან კედელში სპეციალურად გაკეთებული ნახვრეტიდან. გავრცელებული იყო საქართველოს მთიან რაიონებში, ჩრდილოეთ კავკასიაში, შუა აზიის ქვეყნებსა და სხვ.

ბუხტა – 1. წრებად, ცილინდრებად ან რვიანის სახით დაწყობილი გვარლი; 2. ზღვის პატარა ყურე, როგორც წესი, დაცული ქარისაგან, რომელიც გამოიყენება გემების სადგომად.

ბჭე – 1. დიდი კარი, შესასვლელი; 2. ზღუდე, გალავანი, რომელშიც განიერი შესასვლელია მოწყობილი; 3. ზღურბლი, კარის გადასასვლელზე გადადებული დირე, კარის ჩარჩოს ქვედა ნაწილი; 4. იხ. კარიბჭე.

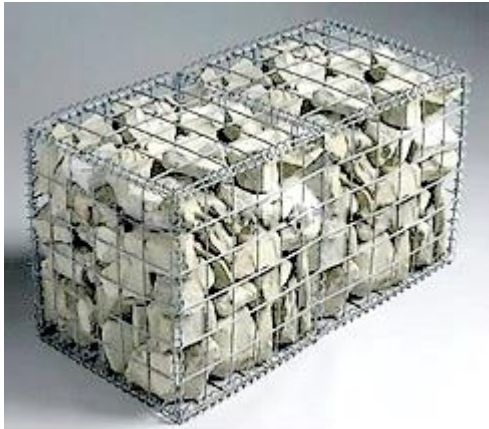

გაბარიტი (ფრანგ. gabarit მოდელი, შაბლონი) – საგნების, მოწყობილობებისა და ნაგებობების ზღვრული გარშემოწერილობა – ზომები. შეიძლება განვიხილოთ გ. საკუთრივ კონსტრუქციის, ელემენტის, მანქანის, რომელიც ყოველთვის მუდმივია (მაგ., მემანქანის კაბინის ან მანქანის ძარის სიმაღლე, მუხლუხების სიგრძე და სიგანე და ა.შ.) და მანქანის სამუშაო ორგანოების გ., რომელთა მდგომარეობა მუშაობის დროს იცვლება. მუდმივი გ. უნდა იყოს მინიმალური, რაც ამცირებს მანქანის მასას და ზრდის მის მობილურობას. გაბარიტს შეიძლება მიეკუთვნოს მანქანის შესვლის კუთხე და კლირენსი.

გაბარიტული – განსაზღვრული ზომის ტვირთი, ნაკეთობა, მოწყობილობა და მისთ., რომელიც თავსდება სტანდარტულ კონტეინერში, მისაბმელსა თუ რკინიგზის ვაგონში.

გაბატონებული ჯიში – ხის ჯიში, რომლის წილად მოდის ტყის კორომის მერქნის მარაგის დიდი ნაწილი.

გაბიონი (იტალ. gabbione<ლათ. gabia გალია, უჯრედი) – ყუთისმაგვარი კონსტრუქციის ორმაგი გრების მეთოდით მოქსოვილი ფოლადის მავთულის ბადე, რომელიც ქვით ან კენჭით

ნახ. 1

არის სავსე (ნახ. 1). გ. დაყოფილია ტიხრებით, რომლებიც უზრუნველყოფს კონსტრუქციის სიმტკიცეს და აიოლებს სამუშაოებს ქვების ჩაწყობისას. მშენებლობის დამთავრების შემდეგ გაბიონური ნაგებობა ხდება უფრო მტკიცე, მასში მიმდინარეობს მტვრისა და გრუნტის ნაწილაკების აკუმულირება, რაც მცენარეთა აღმოცენების საშუალებას იძლევა და ის ლანდშაფტის ბუნებრივ ელემენტად გვევლინება, ამასთანავე ხასიათდება კარგი წყალგამტარობითა და ნიადაგის დაწვევის შემთხვევაში შეუძლია შეინარჩუნოს პირვანდელი ფორმა. გ. კონსტრუქცია ბევრად ეკონომიკურია, ვიდრე რკ.ბ.-ის კონსტრუქცია. გამოიყენება მდინარის კალაპოტის დასაცავად

წარეცხვისაგან, სხვადასხვა სახის გეოეროზიული პროცესების შესაჩერებლად, გზების, რკინიგზისა და მილსადენების მიწაყრილების მოწყობისას, საძირკვლების გასამაგრებლად, ხიდების ბურჯებთან მდინარის ფსკერის გამორეცხვისაგან დასაცავად, ლანდშაფტების კეთილმოწყობის, მდინარის კალაპოტის მიმართულების შენარჩუნების ან შეცვლის მიზნით, კაშხლების, ზვავსაშიში ფერდობების დატერასებისა და სტაბილიზაციისათვის, საავტომობილო (ნახ. 2) და სარკინიგზო ტრასების

ნახ. 2

დასაცავად ზვავებისა და ქანების დაცურებებისაგან, სარეგულაციო და ნაპირების გასამაგრებელ ნაგებობათა მოსაწყობად და სხვ.

გაბრიაძის კოშკი – უნიკალური საათიანი კოშკი (ნახ. 1. საერთო ხედი). მდებარეობს ქ. თბილისის ცენტრში, მარიონეტების თეატრის გვერდით. ავტორია ცნობილი ქართველი მხატვარი, მწერალი, თეატრისა და კინოს რეჟისორი რეზო გაბრიაძე. კოშკი აგებული იყო ავტორის მიერ 2010 წელს.

ნახ. 1

ყოველი საათის ბოლოს, მოხატული კარებიდან გამოდის ანგელოზი და პატარა ჩაქუჩით ზარს რეკავს. მცირე თოჯინების თეატრი თავად კოშკშიც არის განთავსებული და დღეში ორჯერ, 12:00 საათსა და 19:00 საათზე, შესაძლებელია საოცარი თოჯინური წარმოდგენის – „ცხოვრების წრებრუნვის“ ნახვა. კოშკის ქვედა მხარეს ორი კერამიკური პანოა განთავსებული, რომლის შემადგენელი რამდენიმე ასეული ფილა რეზო გაბრიაძემ საკუთარი ხელით დაამზადა და მოხატა. კოშკი თანამედროვე თბილისის არქიტექტურული ღირშესანიშნაობაა.

გაბრო (იტალ. gabbro<ლათ. glaber გლუვი) – მაღალი სიმტკიცის, უხეშმარცვლიანი მუქი ფერის (შავიდან მუქ მწვანემდე) ინტრუზიული მაგმური ქანი. ქიმიურად ბაზალტის მსგავსია. ძნელი დასამუშავებელია (ნახ. 1). სიმკვრივე – 2,9-3,1 კგ/მ³. მისი ძირითადი მინერალებია: ძირითადი პლაგიოკლაზი, მონოკლინური პიროქსენი, რომბული პიროქსენი, რქის კრიალა, კვარცი. მინერალების შემადგენლობის მიხედვით არსებობს გაბროს სამი სახეობა: ანორთოზიტი (ლაბრადორიტი; შედგება ძირითადად პლაგიოკლაზისაგან), ნორიტი და ტროქთოლიტი. მისი საბადოები გვაქვს საქართველოში (კვაიშურა, გურიის ტყე, ჯორჯვალი, რიკოთი, ზემო აფხაზეთი). ცნობილია უკრაინული შავი გაბრო, რომელიც გრანიტის ქვესახეობაა, გამოირჩევა განუმეორებელი თვისებებით; მოიპოვება უკრაინის ქ. ჟიტომირის ოლქის სოფელ ბუკში; ერთფეროვანი სიშავის წყალობით მსოფლიო სარიტუალო ინდუსტრიაში მოიპოვება ლიდერის რეპუტაცია და საყოველთაო აღიარება. ჩინური ანალოგისაგან განსხვავებით ულტრაიისფერი სხივების ზეგავლენით არ ხუნდება და არ იჟანგება, არის ყინვა-და კაწვრაგამძლე, პირვანდელ სიბრწყინვალეს ინარჩუნებს არაერთი ათწლეული, ერთგვაროვანი სტრუქტურის წყალობით მასზე იხატება პორტრეტის ზუსტი ასლი ჭორფლებისა და ლაქების გარეშე.

ნახ. 1

გაგატი – იხ. გიშერი.

გაგლეჯა (გაწყვეტა) – მკვეთრი მოძაობით რაიმე ნაკეთობის მთლიანობის დარღვევა და ნაწილებად დაყოფა.

გადაადგილება – 1. წერტილის, წერტილთა სისტემის ან სხეულის მდებარეობის შეცვლა. გადაადგილება განისაზღვრება ვექტორით, რომლის სათავე წერტილთა საწყის მდებარეობაშია, ხოლო ბოლო – გადაადგილებული წერტილების საბოლოო მდებარეობაში; 2.

მექ. მიმართული მონაკვეთი, რომელიც აერთებს მოძრავი ნივთიერი წერტილის მდებარეობას დროის ორი მომენტისათვის; 3. მათემ. ნივთიერი წერტილის რადიუს-ვექტორების სხვაობა მოცემული ათვლის სისტემის მიმართ დროის ბოლო და საწყისი მომენტებისათვის; გამოისახება წერტილის ტრაექტორიის ქორდის სახით იმავე სისტემის მიმართ; 4. სამშენებლო მექანიკაში – კონსტრუქციის წერტილების ხაზოვანი გადახრა, კვეთის მობრუნების კუთხეები, აგრეთვე ამ სიდიდეების კომბინაცია, რომელიც ახასიათებს კონსტრუქციის მდებარეობის შეცვლას ძალოვანი დატვირთვების, ტემპერატურის ზემოქმედების ან საყრდენების დაჯდომის გავლენით. გადაადგილება შეიძლება იყოს შემდეგი სახის: განზოგადებული, განივი, გრძივი, ვერტიკალური, ვექტორთა პარალელური, მარტივი, ნატანის, პოლუსების, რთული, სასრული, სხეულის, უსასრულოდ მცირე, უქმი, ფარდობითი, ღერძული, შენობის, შესაძლო, ცენტრიდანული, ცენტრისკენული, ხვრელების, ხრახნული, ჰორიზონტალური და სხვ.

გადაბმა – აგურის წყობაში რიგების წანაცვლება (დაძვრა) ერთმანეთის მიმართ კედლის სიმაგრის გასაზრდელად. განასხვავებენ გრძივ, განივ და შვეულ გადაბმას.

გადაბმულობა – მექანიზმი, რომელიც აერთებს წამყვან და მიმყოლ ლილვებს და პირველი მეორეს გადასცემს მატრუნ მომენტს (მაგ., ძრავის ლილვის შეერთება რედუქტორის შემავალ ლილვთან). ასეთ გადაბმულობას გადაბმულობის ქურო ეწოდება. არსებობს გადაბმულობის სახეები: ბუნიკიანი, დისკოიანი, ელასტიკური, ელექტრომაგნიტური, კბილა, კონუსური, მთავარი, მშრალი, სველი, ფრიქციული, შეკრული, ცენტრიდანული, ხისტი, ხრუტუნა, ჰიდრაულიკური და სხვ.

გადაზიდვა – გადაზიდვა ნებისმიერი საშუალებით საწყობის ან გამოყენების ადგილის მიმართულელებით.

გადაზღვევა – ოპერაცია ორ სადაზღვევო კომპანიას შორის, რომლის დროსაც დაზღვევის (გადაზღვევის) ხელშეკრულებით ერთ-ერთი მხარე თავის თავზე იღებს რისკის ნაწილს სადაზღვევო პრემიის გადახდის სანაცვლოდ. ამ დროს თავდაპირველი მზღვეველი (გადამცემი კომპანია) ჩვეულებრივ დამზღვევის როლში გამოდის, რითაც ამცირებს თავისი რისკის (ან საერთოდ, ნულზე დაჰყავს) დონეს.

გადაიარაღება – სარემონტო სამუშაოების მიმდინარეობა ნაგებობის საექსპლოატაციო ხარისხის გასაუმჯობესებლად და ცვეთის აღმოსაფხვრელად (კაპიტალური რემონტი, მოდერნიზაცია, რეკონსტრუქცია).

გადამგდები – მილსადენის ფასონური დეტალი, რომელიც უზრუნველყოფს მოძრავი სითხის ნაკადის მიმართულელების ცვლილებას. დამზადების ხერხის მიხედვით არსებობს: მოლუნული, ძლიერ მოლუნული, შენადული და შენადულ-დამტამპული.

გადამეტწვა (გადაწვა) – ლითონის ნაკეთობის გამოუსწორებელი დეფექტი, რომელის ჩნდება მაღალ ტემპერატურაზე გაცხელებით (დნობის ტემპერატურის სიახლოვეს) ჟანგით გარემოში. ახასიათებს ჟანგის ჩანართების გაჩენა, რაც იწვევს ლითონის სიმტკიცისა და პლასტიკურობის შემცირებას.გ. შეიძლება გამოიწვიოს აგრეთვე, ლითონური კრისტალების ნაპირებზე თხელი შუა შრის გადნობამ.

გადამკეტი მანქანა – მანქანა ადგილობრივი გამონაშვერების და ჩაღრმავებების გასწორებისათვის ფურცლოვანი ნაკეთობის ზედაპირზე, აგრეთვე მავთულის გამოჭიმვისას.

გადამრთველი – 1. მოწყობილობა რაიმეს გადასართავად მუშაობის სხვა რეჟიმში. ელექტროტექნიკაში ყველაზე გავრცელებული ხელსაწყო (ნახ. 1. სამფაზიანი ავტომატური გადამრთველი); 2. დაპროგრამაში – პროგრამის ინტერფეისის გრაფიკული სამომხმარებლო ელემენტი, რომელიც მომხმარებელს ფართო არჩევითობის საშუალებას აძლევს. არსებობს გადამრთველის მრავალი სახეობა: ანტენის, არხების, აწყობის, ბატარეის, ბერკეტიანი, ბიჯური, გადასაყვანი, დაშუნტვის, დიაპაზონთა, დისტანციური, დოლური, ელექტრონული, ერთპოლუსიანი, ვერცხლისწყლიანი, ზამბარიანი, იონური, მატრიცული, მეხის, მკვეთი, მფაზავი, პაკეტური, პნევმატიკური, პოლუსთა, რევერსიული, სამუხრუჭო, საფეხუროვანი, სელექტორული, სინქრონული, ტალღის, ლილაკიანი, ცოცია, ძალური, ხაზის, ჯგუფური და სხვ.

ნახ. 1

გადამტანი გარემო – სიტუაცია, რომელთანაც შერეულია მყარი ფხვიერი მასალა და რომლის ენერჯის მეშვეობით ხდება მისი ჰიდროტრანსპორტირება (მზიდი სიტუაცია).

გადამტვირთავი – მექანიზმი, რომლის საშუალებითაც წარმოებს ტვირთების მოხსნა და გადატანა ერთი ადგილიდან მეორეზე. გამოიყენება რკინიგზის სატვირთო ვაგონის, კონტეინერის, ავტომისაბმელის დასაცვლელად.

გადამყვანი ძელები – შპალების სახესხვაობა, რომელიც გამოიყენება საისრო გადამყვანების საფუძვლად და მათ დასამაგრებლად. სიგრძე 3-5,5 მ. განივკვეთის ზომების მიხედვით გ. ძ. იყოფა სამ ტიპად: I – მთავარი ლიანდაგებისათვის; II – მცირედ მოქმედი მთავარი, მიმღებ-გამშვები და დამახარისხებელი გორაკებისათვის; III – სამრეწველო საწარმოებთან მისასვლელი ლიანდაგებისათვის; ხოლო განივკვეთის ფორმის მიხედვით არსებობს ჩამოგანული (ჩამოგანული აქვს ოთხივე გვერდი) და ჩამოუგანავი (ჩამოგანული აქვს ორი მოპირდაპირე გვერდი).

გადამწოდი ტემპერატურის – დეტალი, საკონტროლო გარემოში ტემპერატურის გასაზომად.

გადარიცხვა – უნაღდო ანგარიშსწორება ორგანიზაციებს (ან ინდივიდუალურ მეწარმეებს) შორის საბანკო დაწესებულების მეშვეობით.

გადარჩენა – ადამიანთა იძულებითი გადაადგილება სათავიდან გარეთ, მათზე ხანძრის საშიში ფაქტორების ზემოქმედების ან ამ ზემოქმედების გაჩენის უშუალო საფრთხის შემთხვევაში. ის ხორციელდება დამოუკიდებლად, სახანძრო დაცვის დანაყოფების ან სპეციალურად მომზადებული პერსონალის დახმარებით საევაკუაციო და საავარიო გამოსასვლელების გავლით.

გადასარბენი – ლიანდაგის ნაწილი, რომელიც განლაგებულია ორ მომიჯნავე სადგურს შორის.

გადასატანი ეკრანი – სპეციალური ეკრანი, რომელიც იცავს მომუშავეებს სარემონტო სამუშაოთა იმ უბნებზე, სადაც მოუხერხებელია სტაციონარული ეკრანის გამოყენება.

გადასახადები და მოსაკრებლები – საბიუჯეტო შემოსავლების უზრუნველყოფისათვის ქვეყანაში დაწესებული შემდეგი ძრითადი გადასახადები: დამატებით ღირებულების, მოგების, საშემოსავლო, ქონებისა და აზარტული თამაშების ბიზნესის.

გადასახადების ადმინისტრირება – გადასახადების გამოანგარიშებასთან, გადახდასთან და დეკლარირებასთან, საგადასახადო კონტროლთან, აგრეთვე გადასახადის გადამხდელთა აღრიცხვასთან, ინფორმირებასთან და საგადასახადო ვალდებულებათა შესრულების უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული ფორმების, მეთოდებისა და წესების ერთობლიობა, რომლებსაც საგადასახადო ორგანოები ახორციელებენ საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობის აღსრულების პროცესში.

გადასახადი – თანხა, რომელსაც კერძო პირი და საწარმო უხდის სახელმწიფოს. აკრედიტი გადასახადები ისეთ რაიმეზე იხარჯება, რაც მთელი ქვეყნისთვის სასარგებლოა, მაგ., თავდაცვა, არმია, საზღვაო და საჰაერო ფლოტი, ჯანდაცვა, განათლება, გზები და სხვ. ერთ-ერთი ძირითადი გადასახადი საშემოსავლო გადასახადია. მოსახლეობამ თავისი შემოსავლის (გამომუშავებული ფულის) გარკვეული პროცენტი სახელმწიფოს უნდა გადაუხადოს. დიდი შემოსავლის მქონე ადამიანი მეტ საშემოსავლო გადასახადს იხდის. კომპანია მოგებული თანხის შესაბამის პროცენტს უხდის სახელმწიფოს. ეს იმ პირდაპირი გადასახადების მაგალითია, რომელიც სავალდებულოა კერძო პირისა და საწარმოსათვის. პირდაპირი გადასახადით შეიძლება დაიბეგროს მემკვიდრეობით მიღებული ქონებაც. არსებობს გადასახადები, რომლებიც საქონლისა და მომსახურების ფასს ემატება. ევროპაში ამგვარი გადასახადის ძირითადი სახეობა დამატებული ღირებულების გადასახადია (დღგ), ხოლო აშშ-ში – ბრუნვის გადასახადი. ასეთი გადასახადები, რომლებსაც ირიბი გადასახადები ჰქვია, ხარჯებს ბეგრავს და არა შემოსავალს. ირიბი გადასახადების მეშვეობით შესაძლოა ადამიანის ქცევა შეიცვალოს. მაგ., თუ მთავრობას გარემოს დაბინძურებასთან საბრძოლველად სურს, რომ მძღოლებმა არაეთილირებული ბენზინი მოიხმარონ, ის ეთილირებულ ბენზინზე დაწესებულ გადასახადს გაზრდის, ხოლო თუ იმით არის დაინტერესებული, რომ მოსახლეობა თამბაქოს წევას გადააჩვიოს, თამბაქოს ნაწარმზე გაზრდის გადასახადს და ა.შ.

გადასახადი არაპირდაპირი (ირიბი) – 1. გადასახადი საქონელსა და მომსახურებაზე, რომელიც უშუალოდ შედის ფასებისა და ტარიფების სტრუქტურაში. ამ გადასახადს იხდის მყიდველი. პირდაპირი გადასახადისაგან განსხვავებით, იგი არ არის დაკავშირებული გადასახადის გადამხდელის შემოსავლებთან. არაპირდაპირი გადასახადია: დამატებული ღირებულების გადასახადი, აქციზი, საბაჟო გადასახადი და სხვ.; 2. გადასახადი საქონელსა და მომსახურებაზე, რომელიც დაწესებულია ფასზე ან ტარიფზე დანამატის სახით. მწარმოებელი საქონლის (მომსახურების) ფასში ითვალისწინებს აღნიშნულ დანამატს და სავაჭრო ამონაგებიდან შეაქვს შესაბამისი საგადასახადო თანხა. ირიბი გადასახადის ფაქტობრივი გადამხდელია მომხმარებელი. ირიბი გადასახადის გავრცელებული სახეებია: აქციზი, ფიქსირებული და საბაჟო გადასახადი; 3. გადასახადი (დღგ, აქციზი და სხვ.), რომელიც დადგინდება მიწოდებული საქონლის (სამუშაოს, მომსახურების) ფასზე დანამატის სახით და რომელსაც იხდის მომხმარებელი ამ გადასახადით გაზრდილი ფასით. საქონლის შეძენისას არაპირდაპირი გადასახადის ბიუჯეტში შეტანის ვალდებულება ეკისრება საქონლის (სამუშაოს მომსახურების) მიმწოდებელს, რომელიც იწოდება გადასახადის გადამხდელად.

გადასახადი იმპორტზე – საზღვარგარეთიდან შემოტანილ საქონელზე დაწესებული არაპირდაპირი გადასახადის სახე; გამოიყენება იმპორტის მოცულობისა და სტრუქტურის რეგულირებისათვის.

გადასახადი მოგების – საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადი, რომლითაც იბეგრება საქართველოსა და უცხოური საწარმოები. საწარმოს დასაბეგრი მოგება იბეგრება 15

პროცენტით, გარდა კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევისა. მოგების გადასახადით დაბეგვრისაგან თავისუფლდება: საბიუჯეტო, საერთაშორისო ან საქველმოქმედო ორგანიზაციების მოგება, ეკონომიკური საქმიანობით მიღებული მოგების გარდა; ორგანიზაციის მიერ მიღებული გრანტები, საწევრო შენატანები და შემოწირულებები; საქართველოს ეროვნული ბანკის მოგება; საქართველოს საპატრიარქოს მიერ რელიგიური დანიშნულებით გამოყენებული ჯვრების, სანთლების, წიგნებისა და კალენდრების რეალიზაციით მიღებული მოგება; 2014 წლის 1 იანვრამდე სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში დასაქმებული პირის მიერ საქართველოში წარმოებული სოფლის მეურნეობის პროდუქციის სამრეწველო გადამამუშავებამდე (სასაქონლო კოდის შეცვლამდე) პირველადი მიწოდებით მიღებული მოგება, თუ კალენდარული წლის განმავლობაში ამ პირის მიერ აღნიშნული მიწოდებით მიღებული ერთობლივი შემოსავალი არ აღემატება 200 000 ლარს; 2014 წლის 1 იანვრამდე სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობიდან მიღებული მოგების ის ნაწილი, რომლის რეინვესტირებაც ხდება ამ საქმიანობის ფარგლებში; საერთაშორისო ფინანსური კომპანიის მიერ ფინანსური ოპერაციებიდან ან ფინანსური მომსახურებიდან ან საქართველოს არარეზიდენტის მიერ გამოშვებული ფასიანი ქაღალდების რეალიზაციით მიღებული მოგება; საერთაშორისო ფინანსური კომპანიის მიერ გამოშვებული ფასიანი ქაღალდების რეალიზაციით მიღებული მოგება; თავისუფლად მიმოქცევადი ფასიანი ქაღალდის რეალიზაციით მიღებული მოგება; არარეზიდენტის მიერ ქონების ლიზინგით გაცემიდან მიღებული შემოსავალი, რომელიც არ მიეკუთვნება საქართველოში არარეზიდენტის მუდმივ დაწესებულებას; სახელმწიფოს ან საქართველოს ეროვნული ბანკის სასესხო ფასიანი ქაღალდების რეალიზაციითა და აღნიშნული ფასიანი ქაღალდებიდან პროცენტის სახით მიღებული მოგება და ეროვნულ ბანკში ანგარიშებზე განთავსებულ სახსრებზე დარიცხული პროცენტებიდან მიღებული მოგება; სამედიცინო დაწესებულებების (მიუხედავად მათი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმისა) სამედიცინო საქმიანობიდან მიღებული მოგების ის ნაწილი, რომელიც მოხმარდება რეინვესტირებას (დაწესებულების რეაბილიტაცია, ტექნიკური ბაზის უზრუნველყოფა); 2026 წლის 1 იანვრამდე ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტის მიერ სასტუმრო მომსახურების გაწევით მიღებული მოგება; ტურისტული ზონის მეწარმე სუბიექტის მიერ მიღებული მიწის ნაკვეთის ღირებულება. განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის მიერ დადგენილი წესით ავტორიზებული საჯარო სკოლის მიერ ზოგადსაგანმანათლებლო საქმიანობიდან მიღებული მოგება.

გადასახადი პირად ქონებაზე – საკუთრებაზე გადასახადის ნაირსახეობა, ადგილობრივი გადასახადი, რომლითაც იბეგრება წმინდა შემოსავალი (დავალიანების გამოკლებით). ქონების შეფასება ხდება საბაზრო ღირებულების მიხედვით. ამ გადასახადით არ იბეგრება: ავტომობილი და სხვა სატრანსპორტო საშუალება, საავტორო უფლება, პატენტი, ავეჯი, საოჯახო ჭურჭელი, ხელოვნების ნაწარმოები, ანუიტეტი, დაზღვევის პოლისი, წიგნების კერძო კოლექცია, მარკები.

გადასახადი პროგრესული – გადასახადი, რომლის საშუალო განაკვეთიც მალდება შემოსავლის ზრდასთან ერთად.

გადასახადი პროპორციული – გადასახადი, რომლის საშუალო განაკვეთი შემოსავლის მიუხედავად უცვლელი რჩება.

გადასახადი რეგრესული – გადასახადი, რომლის საშუალო განაკვეთიც შემოსავლის ზრდასთან ერთად ეცემა.

გადასახადი სააქციზო – არაპირდაპირი გადასახადის ერთ-ერთი სახეობა. წესდება ისეთ საქონელზე, რომელსაც ახასიათებს ორი ძირითადი თავისებურება: 1. ფასისგან დამოუკიდებლად იყიდება განუსაზღვრელი რაოდენობით; 2. არის შეუცვლელი სამომხმარებლო საქონელი. იგი შედის საქონლის (შაქარი, ჩაი, ალკოჰოლური სასმელები, თამბაქო და სხვ.) ფასში, აგრეთვე სატრანსპორტო, კომუნალურ და სხვა მომსახურების ტარიფებში. გ. ს. სახელმწიფო ბიუჯეტის შევსების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წყაროა.

გადასახადი საშემოსავლო – გადასახადი, რომელსაც იხდის რეზიდენტი და არარეზიდენტი ფიზიკური (იურიდიული) პირი, რომლის დაბეგვრის ობიექტია გამოთვლილი შემოსავალი, როგორც სხვაობა კალენდარული წლის ერთობლივ შემოსავალსა და ამ პერიოდისთვის საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებულ გამოქვითვების თანხას შორის.

გადასახადი უარყოფითი – დოტაცია, სუბსიდია.

გადასახადი უარყოფითი საშემოსავლო – სახელმწიფო ანაზღაურების სისტემა იმ ოჯახებისათვის, რომელთა შემოსავალი დაუბეგრავი საშემოსავლო გადასახადის მინიმუმზე ნაკლებია.

გადასახადი ფისკალური – საბაჟო გადასახადი, დადგენილი უმთავრესად სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლების შევსების მიზნით; როგორც წესი, იბეგრება ის სამომხმარებლო საქონელი, რომელსაც მოცემულ ქვეყანაში არ აწარმოებენ.

გადასახადი წმინდა – სხვაობა გადასახადების აკრეფით მიღებულ შემოსავლებსა და სამთავრობო ტრანსფერულ გადასახდელებს შორის.

გადასახსნელი ქანები (გადახსნა) – გეოლოგიური გარემოს ან ტექტოგენური წარმონაქმნების ნაწილი, რომელიც ზევიდან ფარავს სასარგებლო შრეს და ექვემდებარება მოცილებას (გადახსნას).

გადასვლა – ერთი მდებარეობიდან ან მდგომარეობიდან მეორეში გადანაცვლების პროცესი. ის შეიძლება იყოს: თანდათანობითი, იზომერული, ინტერკომბინაციური, კვანტური, მდოვრე, მყარი, პირობითი, სპონტანური, უპირობო, უქმი, ფაზური, ძაბვისა და სხვ.

გადასხმა – წყალგადასაშვები არმატურის კვანძი, ზედმეტი წყლის გადასაღვრელად სანიტარულ-ტექნიკური ხელსაწყოდან, მასში წყლის მაქსიმალური დონის მიღწევისას.

გადაღობვა ბორდიურებით – გზის ან ხიდის ვაკისის ელემენტი, რომელიც აფიქსირებს სავალი ნაწილის საზღვარს და ზღუდავს სატრანსპორტო საშუალების გადასვლას მისი საზღვრების იქით (ნახ. 1). გამოიყენება აგრეთვე ეზოებში, ბაღებში, სკვერებში, პარკებსა და მისთ. ყვავილნარების, ბილიკების, მოედნებისა და ა.შ. გადასაღობად.

ნახ. 1

გადაღუნვის წერტილი – ბრტყელი წირის ისეთი M წერტილი, რომლის მახლობლობაში

მოთავსებული წირი მდებარეობს M წერტილში გამავალი მხების სხვადასხვა მხარეს. წირის სიმრუდე გადაღუნვის წერტილში ნულის ტოლია.

გადაცემა – მექანიზმი, რომელიც გამოიყენება მანქანებში მოძრაობის გადასაცემად. შეიძლება განხორციელდეს სიჩქარის, ძალის ან მომენტის სიდიდისა და მიმართულების ან მოძრაობის სახის (მაგ., ბრუნვითი – მიწოდებითში) შეცვლა. არსებობს გადაცემის სხვადასხვა სახეები: ავტომატური, ალის, ასაჩქარებელი, ბაგირული. ბერკეტული, ბოლო, ბრტყელღვედური, გვერდული, დამატებითი, დიფერენციალური, ელექტრული, ენერჯის, ეპიცკლური, ექსცენტრიკული, ირიბკბილა, კარდანული, კბილანური, კონუსური, კუთხური, ლარტყული, ლენტური, მთავარი, მოქნილი, მოძრაობის, მრუდმხარა, მუხლუხა, ორსაფეხურიანი, პირდაპირი, პლანეტარული, რედუქტორული, რევერსული, საავარიო, უსაფეხურო, უხმაურო, ფრიქციული, ცვლადი, ცილინდრული, ძალური, ჭიახრახნული, ჯაჭვური, ხისტი, ხრახნული, ჰიდრავლიკური, ჰიდროდინამიკური, ჰიპოიდური და სხვ.

გადაცემა ექსცენტრიკული – მრუდმხარული გადაცემის სახეობა, როცა მისი რადიუსი შედარებით მცირეა მრუდმხარას რადიუსზე. გამოიყენება ორთქლის მანქანებში და მრავალი სახის სხვა მანქანა-დანადგარში.

გადაცემა კბილანური – მოძრაობის გარდაქმნელი მექანიზმი კბილებიანი ბორბლის (კბილანას) ან კბილებიანი ლარტყის მეშვეობით. ამ მექანიზმის იმ რგოლს, რომელიც ამა თუ იმ ამძრავით მოდის მოძრაობაში, წამყვანი ეწოდება, ხოლო მეორეს – ამყოლი. ღერძების ურთიერთგანლაგების მიხედვით არსებობს კბილანური გადაცემის სახეები: ცილინდრული, კონუსური და ჭიახრახნული.

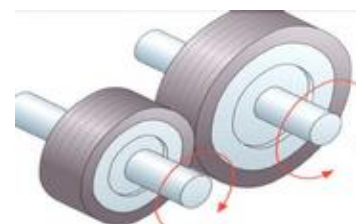
ნახ. 1

გადაცემა რევერსული – გადაცემის სახეობა, რომელიც სათანადო მოწყობილობების გამოყენებით ბრუნვათა მიმართულების ცვლის საშუალებას იძლევა (ნახ. 1).

ნახ. 1

გადაცემა ფრიქციული – გადაცემის სახეობა (კინემატიკური წყვილი), რომელიც ფრიქციული მოწყობილობითაა აღჭურვილი (ნახ. 1) და ხახუნის ძალების მეშვეობით გადაცემს მექანიკურ ენერჯიას. ის შეიძლება იყოს მშრალი, სველი ან შეზღუდული. მათგან უმჯობესია სველი გადაცემა, რადგან ის საგრძნობლად ზრდის კვანძის ხანგრძლივობას. გამოიყენება ამწეებში, სატრანსპორტო საშუალებებში და სხვაგან, სადაც საჭიროა ამძრავი მოწყობილობის ხშირი ჩართვა-გამორთვა.

ნახ. 1

ნახ. 1

გადაცემა ჭიახრახნული – გადაცემის სახეობა, რომელშიც ჩამონტაჟებულია ჭიახრახნული წყვილი (კბილანა და ჭიახრახნი). გადაცემა მნიშვნელოვნად ზრდის მგრებ მომენტს და, შესაბამისად, ამცირებს კუთხურ სიჩქარეს. წამყვანი რგოლია ჭიახრახნი. გამოიყენება ამწეებში, რედუქტორებში, ჯალამბრებში და სხვ. (ნახ. 1).

გადაცემა ჰიპოიდური – კონუსური კბილანური გადაცემის სახეობა, სადაც კბილანებს, გარდა განივი სრიალისა, აქვთ გრძივი სრიალის საშუალება (ნახ. 1). გამოიყენება დიდი სიმძლავრეების გადაცემისას. გამოირჩევა უხმაურობით, თუმცა საჭიროებს ცვეთის საწინააღმდეგოდ ხშირ გაპოხვას.

ნახ. 1

გადაცემათა კოლოფი – მექანიზმი, რომელიც აწესრიგებს გადაცემათა რიცხვს, ანუ ბრუნვის სიჩქარეს ან მიწოდების სიჩქარეს.

გადაცემათა რიცხვი (გადაცემათა ფარდობა) – წამყვანი რგოლის სიჩქარის ფარდობა ამყობი რგოლის სიჩქარესთან. ბრუნვითი მოძრაობისას $i = w_1/w_2 = n_1/n_2 = R_2/R_1 = z_2/z_1$, სადაც i არის ერთმანეთთან ჩაბმაში მყოფი ბორბლების გადაცემათა რიცხვი; w_1, n_1, R_1, z_1 და w_2, n_2, R_2, z_2 – შესაბამისად, წამყვანი და ამყობი ბორბლების კუთხური სიჩქარე (w), ბრუნთა რიცხვი (n), ბორბლის რადიუსი (R) და კბილანური გადაცემისას კბილთა რიცხვი (z).

გადაცემის თანაფარდობა – მექანიზმის წამყვანი და მიმყოლი რგოლების კუთხური სიჩქარეების ან ბრუნვის სიხშირეების ფარდობა. თანამიმდევრობით შეერთებული რამდენიმე გადაცემის საერთო გადაცემის თანაფარდობა, მათი ცალკეულ გადაცემათა თანაფარდობის ნამრავლის ტოლია.

გადაცემის რიცხვი – კბილანურ გადაცემაში: კბილათვლის კბილთა რიცხვის შეფარდება კბილანის კბილთა რიცხვთან; ჭია გადაცემაში: კბილათვლის კბილთა რიცხვის შეფარდება ჭიას შესავლების რიცხვთან; ჯაჭვურ გადაცემაში: დიდი ვარსკვლავას კბილთა რიცხვის შეფარდება პატარა ვარსკვლავას კბილთა რიცხვთან; ღვედურ გადაცემაში: დიდი ბორბლის დიამეტრის შეფარდება პატარა ბორბლის დიამეტრთან; ფრიქციულ გადაცემაში (თუ ის არარეგულირებადია): დიდი საგორავის დიამეტრის შეფარდება პატარა საგორავის დიამეტრთან.

გადაცემის ფარდობა – მექანიზმის ორი მბრუნავი რგოლის კუთხურ სიჩქარეთა ფარდობა.

გადაცივება – 1. გარდაქმნის წონასწორულ ტემპერატურაზე დაბლა გაცივება; 2. სითხის გაცივება კრისტალიზაციის ტემპერატურაზე დაბლა; 3. ორთქლის გაცივება მისი სუბლიმაციის ტემპერატურაზე დაბლა.

გადაწვა – ლითონის ან ლითონთა შენადნობის თერმული დამუშავების შეუქცეველი დეფექტი, რომელიც მარცვლის საზღვრების დაჟანგვაში ან შემოდნობაში ვლინდება. პროცესი მიმდინარეობს გახურებაზე უფრო მაღალ ტემპერატურაზე.

გადახდისუნარიანობა – სახელმწიფოს, იურიდიული ან ფიზიკური პირის უნარი დროულად და სრულად შეასრულოს მისი საგადასახდელო ვალდებულებები, რომლებიც გამომდინარეობენ სავაჭრო, საკრედიტო ან სხვა ფულადი ხასიათის ოპერაციებიდან.

გადახდისუნარობა – სახელმწიფოს ან კომპანიის ფინანსური მდგომარეობა, როდესაც მათ არ შეუძლიათ დროულად დაფარონ თავიანთი ფინანსური ვალდებულებები.

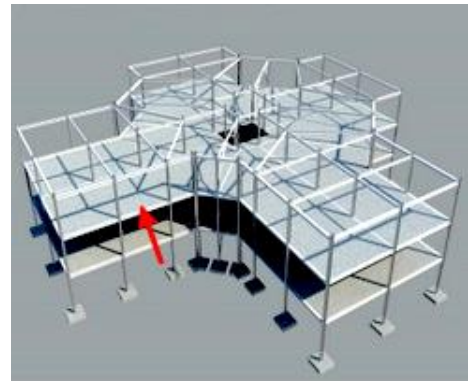
გადახრა – დაუმთხვევლობა, დარღვევა, განსხვავება. ის შეიძლება იყოს: აბსოლუტური, გვერდული, დასაშვები, ზედა, ზღვრული, კუთხური, ვარდნილი სხეულის, სააღბათო, სტანდარტული, სხივის, ფარდობითი, ქვედა, ღერძის, შვეულისა და სხვ.

გადახრა აბსოლუტური – საშუალო მნიშვნელობისაგან გადახრის აბსოლუტური სიდიდე.

გადახურება – ლითონის გახურების რეჟიმის დარღვევა უფრო მაღალ ტემპერატურაზე დაყოვნების გამო.

გადახურვა – შენობის ერთ-ერთი ძირითადი კონსტრუქციული ელემენტი, რომელიც მას სართულებად ყოფს და დატვირთვებს კაპიტალურ კედლებს ან სვეტებს გადასცემს. დანიშნულების მიხედვით არსებობს სართულშუა, სარდაფის და სხვენის გადახურვა; კონსტრუქციების მიხედვით: ხშირწიბოვანი, ანაკრები (მსხვილპანელოვანი, პანელური, კოჭოვანი), მონოლითური რკ.ბ.-ის, ასაწყობ-მონოლითური, კესონური, კარვისებრი, აგურის თაღოვანი, გარსული და სხვ. ყველა ტიპის გადახურვა (რკ.ბ.-ის, ლითონის, ხის, მინის, პლასტმასის) უნდა აკმაყოფილებდეს სიმტკიცის, ცეცხლმედეგობის, ხანგამძლეობის, ბგერა-, ჰიდრო- და თბოიზოლაციის ნორმატიულ მოთხოვნებს.

გადახურვის დისკო – ჰორიზონტალური დიაფრაგმა, რომელსაც უნარი აქვს მიიღოს ჰორიზონტალურ სიბრტყეში მოქმედი ძალები და გააერთიანოს ვერტიკალური მზიდი კონსტრუქციები ერთიან სივრცით სისტემაში (ნახ. 1. სართულშუა გადახურვის სიხისტის დისკო).

ნახ. 1

ნახ. 1

გადახურული მოლის შენობა – გარკვეული რაოდენობის მფლობელებისა და დამკავებლებისთვის განკუთვნილი ცალკე შენობა, სადაც მდებარეობს საცალო ვაჭრობის მაღაზიები, სწრაფი კვების ადგილები, გასართობი მოწყობილობების ადგილები, სამზავრო

ტრანსპორტის ტერმინალები, ოფისები და სხვა მსგავსი გამოყენებები (ნახ. 1. ქ. ბათუმის მოლი, საქართველო). აქ მფლობელობაში არსებული ორი ან ორზე მეტი სივრცის მთავარი შესასვლელი გადის ერთ ან ერთზე მეტ მოლში. მიდგმული შენობები არ ითვლება გადახურული მოლის შენობის ნაწილად. ტერმინი „გადახურული მოლის შენობა“ გულისხმობს ღია მოლის შენობებსაც.

გადაჯერება – ჭარბი კონცენტრაცია ხსნარში ან ორთქლში არსებული ნივთიერებისა ხსნადობის ზევით, ანუ კონცენტრაციის მეტობა შესაბამის გაჯერებულ ხსნარში ან გაჯერებულ ორთქლში მოცემულ პირობებში; ხსნარის ან ორთქლის არამდგრადი მდგომარეობა.

გადნობა – იხ. დნობა.

გაერთიანებული ენერგოსისტემა – ენერგოსისტემათა ერთობლიობა, გაერთიანებული სისტემათაშორისი კავშირებით პარალელური მუშაობისათვის საერთო ოპერატიული მართვით ერთიანი სადისპეტჩერო პუნქტიდან. გ. ე. ამცირებს ენერგეტიკული დატვირთვის არათანაბრობას ცალკეული ენერგოსისტემების დღეღამური მაქსიმუმების დროში არათანხვედრის გამო, რომლებიც მდებარეობს დროის სხვადასხვა სარტყლებში, რის გამოც ცალკეული ენერგოსისტემა აღარ არის დამოკიდებული ჰიდროლოგიურ და კლიმატურ პირობებზე, აგრეთვე, გამორიცხავს დიდი სიმძლავრის სარეზერვო ელექტროსადგურების მშენებლობის აუცილებლობას.

გაერთიანებული სადგური – შენობებისა და ნაგებობების კომპლექსი სხვადასხვა სახის ტრანსპორტის მგზავრთა მომსახურებისათვის. გ. ს. შეიძლება იყოს რკინიგზისა და ავტობუსების, ავტობუსების და სამდინარო, რკინიგზის და საზღვაო და ა.შ. ტრანსპორტის ერთი სახეობა, ჩვეულებრივ, არის ძირითადი, დანარჩენი – მიბმული. გ. ს. პრინციპული სქემა განისაზღვრება ძირითადი ტრანსპორტის სახეობის შესაბამისი ნაგებობით. გაერთიანება შეიძლება მოხდეს სხვადასხვა სადგურების განთავსებით ერთი მეორის გვერდით, ბლოკირებით ან ყველა ძირითადი შენობის ერთ სივრცეში გაერთიანებით.

გავალაკი – ბალდახინი, სალხინებელი. ბოძებზე თუ ლატნებზე დამაგრებული უძრავი ან მოძრავი ჩარდახი (მაგ., სამეფო ტახტის, ტრაპეზის თავზე და სხვ).

გავიტი – იხ. ჟამატუნი.

გაზგოლდერი (ფრანგ. gaz გაზი და ინგლ. holder დამჭერი) – 1. ბუნებრივი და თხევადი აირების მიმღები, შესანახი და გამანაწილებელი სტაციონალური რეზერვუარი. ძირითადად ამზადებენ ლითონის ან რკ.ბ.-ისაგან. განლაგების მიხედვით არსებობს მიწისზედა (იშვიათად მიწისქვეშა); კონსტრუქციის მიხედვით – ვერტიკალური ცილინდრული, ჰორიზონტალური ცილინდრული (ნახ. 1), სფერული (ნახ. 2) და წვეთისებრი; ექსპლუატაციის პირობების მიხედვით – სტაციონალური, გადასატანი, მცურავი და სატრანსპორტო; აგების მეთოდების მიხედვით – მონოლითური ან ასაწყობ-მონოლითური. როგორც წესი, ყველა გ. აღჭურვილია შიგა წნევის საკონტროლო მოწყობილობით. გაზის წნევა გაზგოლდერში არ უნდა აღემატებოდეს 1,8 მპა-ს.

ნახ. 1

ნახ. 2

გაზებო (ინგლ. gazebo<ლათ. gaze მზერა, ყურება) – ალტანკა; სკვერის (ბაღის) ნაგებობა, სამზერი მოედანი, ან ბელვედერი, შესრულებული კოშკის, გუმბათის, საბაღე სახლის სახით შემადღებულ ადგილზე, მიმდებარე რელიეფის თვალთახედვისათვის. ის არის მსუბუქი აჟურული კონსტრუქცია, გაწყობილი მაგიდით, სკამებითა და სხვა საბაღე ავეჯით. გამოიყენება დასასვენებლად, აგრეთვე მზისა და წვიმისგან თავის შესაფარებლად (ნახ. 1). ძირითადად ამზადებენ ხის, პლასტმასისა და ლითონის კონსტრუქციებისაგან.

ნახ. 1

გაზი (ფრანგ. gaz გაზი<ბერძ. chaos ქაოსი) – 1. ლითონის ორტუჩა სადურგლო ხელსაწყო (მარწუხი), რაც იხმარება რისამე ამოსადრობად; 2. ფიზიკური სხეული, რომლის ცალკეული ნაწილაკები ძალიან სუსტად არიან ერთმანეთთან დაკავშირებული და თავისუფლად მოძრაობისას მიისწრაფვის დაიკავოს მთელი სივრცე, რომელშიც არის მოქცეული (მაგ., ჟანგბადი, წყალბადი, აზოტი); 3. საერთო სახელწოდება გაზისებრი ან ორთქლისებრი საწვავი ნივთიერებებისა, რომელთაც იყენებენ გასანათებლად, გასათბობად და სხვ.; 4. იხ. აირი.

გაზის გამანაწილებელი სისტემა – ქონებრივი კომპლექსი, რომელიც შედგება ტექნოლოგიურად ურთიერთდაკავშირებული ობიექტებისაგან, რომლებიც განკუთვნილია გაზის ტრანსპორტირების, განაწილებისა და მომხმარებლებისათვის მისაწოდებლად.

გაზის მეურნეობის საწარმო – საწარმო, რომელიც ახორციელებს დასახლებული პუნქტების გაზომომარაგების სისტემების ექსპლუატაციას.

გაზის მიწოდების დაბლოკვა – გაზის მიწოდების სრული შეწყვეტა.

გაზის მიწოდების პუნქტი (წყარო) – გაზგამანაწილებელი სისტემის ელემენტი (მაგ., გაზის მარეგულირებელი სადგური), რომელიც ემსახურება მაგისტრალური გაზსადენიდან გაზის გამანაწილებელ ქსელში გაზის მიწოდებას.

გაზის მოწყობილობა – ქარხნული წესით დამზადებული ნაკეთობები, რომლებიც გამოიყენება გაზის გამანაწილებელი ქსელის შემადგენელი ნაწილების სახით.

გაზის საქვამე – საქვამე, რომელშიც მხოლოდ ბუნებრივი გაზი იწვის.

გაზის სახიფათო კონცენტრაცია – გაზის კონცენტრაცია (გაზის მოცულობითი წილი), რომელიც ტოლია გაზის ფეთქებადობის ქვედა ზღვრის 20%-ისა.

გაზის ქსელი (გაზგამანაწილებელი) – გარე გაზსადენების სისტემა გაზის მიწოდების პუნქტიდან მომხმარებელთან მისი შეყვანის ადგილამდე, აგრეთვე ნაგებობები, მოწყობილობები და მათი აღჭურვილობა.

გაზიფიკაცია (გაზიფიცირება) (ფრანგ. gaz გაზი და ლათ. facio ვაკეთებ) – 1. პროცესი, რომლითაც ორგანულ ან წიაღისეულ ნახშირბადის შემცველ მასალებს (ქვანახშირი, მურა ნახშირი, წვადი ფიქალი, შეშა, მაზუთი, კოქსი, გუდრონი და სხვ.) გენერატორებში გადააქცევენ ნახშირბადის მონოოქსიდად, წყალბადად და ნახშირბადის ორჟანგად. ეს მიიღწევა მასალის გაცხელებით მაღალ ტემპერატურაზე (>700 °C) წვის გარეშე ჟანგბადისა და ორთქლის კონტროლით. მიღებულ გაზის ნარევეს ეწოდება სინთეზ-გაზი, გაზ-პროდუცენტი ან გენერატორის გაზი და საკუთრივ წარმოადგენს საწვავს. მყარი საწვავი წიაღისეულის გაზიფიკაციის პროცესების ერთობლიობას ეწოდება პიროლიზი, ხოლო არასრულ წვასა და სრულ ჟანგვას – კონვერსია. ნავთობის მძიმე ნარჩენების გაზიფიკაცია ხორციელდება 1400-1500°C ტემპერატურის, ატმოსფერული ან 4-8 მპა წნევის ქვეშ მჟანგველის – ჰაერის თანხლებით, ზოგჯერ კი კატალიზატორების (ბოქსიტი, მჟავე თიხა, ნიკელი, კობალტი) გამოყენებით. გაზიფიკაციით მიღებული გენერატორის გაზი გამოიყენება საწვავად, ხოლო მინარევებისაგან (H₂S, CS₂, CO₂) გაწმენდის შემდეგ ამიაკის, მეთანოლისა და ნახშირწყალბადების საწარმოებლად; 2. საცხოვრებელი სახლების, კომუნალური და სამრეწველო საწარმოთა უზრუნველყოფა საწვავი გაზით.

გაზკბილა – საზეინკლო ხელსაწყო, მავთულების საჭრელი ბრტყელტუჩა; მილის, ქანჩისა და ქუროს დამჭერი, გადასალუნი, გადასახვევი, მოსაჭერი (ნახ. 1).

ნახ. 1

გაზმომარაგება (აირმომარაგება) – 1. გაზის მრეწველობის შემადგენელი ნაწილი; 2. საწვავი (ბუნებრივი) აირის მომხმარებელამდე მიწოდება გაზსადენებით, რომლის სიგრძე შეიძლება იყოს ათასობით კილომეტრი (მაგ., "ურენგოი – პომარი – უჟგოროდი"-ის გაზსადენის სიგრძე 4451 კმ-ია). გაზსადენის ხაზზე აყენებენ გადამქაჩ სადგურებს, სადაც გაზი იკუმშება კომპრესორში 20-50 ატმ-მდე და ამ წნევის გავლენით გადაიქაჩება მომდევნო სადგურამდე და ა.შ.

გაზმომხმარებელი მოწყობილობა – მოწყობილობა, რომელიც მოიხმარს გაზს საწვავის ან ნედლეულის სახით.

გაზმოწყობილობა – მარეგულირებელი, ჩამკეტი, მცველი არმატურა, საზომ-საკონტროლო ხელსაწყოები და ავტომატიზაციის საშუალებები, სანთურები, აგრეთვე, გაზის ხელსაწყოები და აპარატები, რომლებშიც გაზი გამოიყენება საწვავად ორთქლისა და ცხელი წყლის მისაღებად, საკვების მოსამზადებლად და გათბობისათვის, აგრეთვე ტექნოლოგიურ ნედლეულად.

გაზოვანი ტრაქტი – საქვების ნაწილი შემომავალ გაზის მილყელსა და სანთურას შორის, რომლითაც მიეწოდება ან არსებობს გაზი.

გაზოლინი (გაზოილი) (ფრანგ. gaz გაზი და ლათ. oleum ზეთი) – 1. ნავთობის გამოხდის შედეგად მიღებული საწვავი სითხე; 2. ბენზინის სახელწოდება აშშ-ში.

გაზომეტრი (ფრანგ. gaz გაზი და ბერძ. métron გაზომვა) – 1. ჭურჭელი, რომლის საშუალებითაც გროვდება აირადი ნივთიერებები და იზომება მოცულობა; 2. დანადგარი გაზის რაოდენობის განსაზღვრისათვის; 3. გაზმიმღები ჭურჭელი (რეზერვუარი), აირების დაჭერისა და შენახვისათვის, რომელიც გამოიყენება ქუჩებისა და სახლების გასანათებლად (ნახ. 1. მე-19 საუკუნეში აგებული გაზომეტრი, გამოიყენებოდა 1984 წლამდე, ქ. ვენა, ავსტრია); 4. ჭურვი წვადი გაზის რაოდენობის დასადგენად.

ნახ. 1

გაზომვის დამოწმება – პროცედურა, რომელიც მოიცავს გაზომვის საშუალების გარეგან დათვალიერებას, დამოწმების ნიშნის დატანას ან დამოწმების მოწმობის გაცემას, რომელიც ადასტურებს, რომ გაზომვის საშუალება შეესაბამება დადგენილ მოთხოვნებს.

გაზომვის ერთეული – ფიზიკური სიდიდის სპეციფიკური მნიშვნელობა, რომელიც მიღებულია მეტრული კონვენციის შესაბამისად და რომლითაც ერთგვაროვანი სხვა ერთეულების სიდიდეები შეედარება ერთმანეთს ამ სპეციფიკური სიდიდის მიმართ მათი მნიშვნელობის დამოკიდებულების გამოსახატავად.

გაზომვის ერთეულის ეტალონი – გაზომვის საშუალება, რომელიც განკუთვნილია ფიზიკური სიდიდის ერთეულის ზომის აღწარმოების, შენახვისა და გადაცემისათვის.

გაზომვის პირველადი დამოწმება – დაკანონებული გაზომვის საშუალების დამოწმება, რომელიც მანამდე არ ყოფილა დამოწმებული, მისი ექსპლუატაციაში პირველად გაშვებამდე, ასევე შეკეთებული გაზომვის საშუალების დამოწმება შეკეთების შემდეგ ექსპლუატაციაში გაშვებამდე.

გაზომვის საშუალება – ტექნიკური საშუალება, რომელიც გამოიყენება გაზომვისათვის და რომელსაც აქვს ნორმირებული მეტროლოგიური მახასიათებლები.

გაზომვის საშუალების მიკვლევადობა – კონკრეტული გაზომვის საშუალების შესახებ ინფორმაცია, რომლითაც დგინდება ამ გაზომვის საშუალების კავშირი შესაბამის გაზომვის ერთეულის ეტალონთან შედარებების (დაკალიბრების) უწყვეტი ჯაჭვის მეშვეობით, რომელთაგან თითოეულს აქვს ცნობილი განუსაზღვრელობა.

გაზომვის საშუალების ტიპი – დოკუმენტაციის შესაბამისი კონკრეტული კონსტრუქციის გაზომვის საშუალების დასრულებული (სრულფასოვანი) მოდელი.

გაზონი (გერმ. gazon მდელი) – ბაღებში, სკვერებში, ქუჩებში განსაზღვრულ ფართობზე დეკორატიული მიზნით დათესილი ბალახი, ჩვეულებრივ მოკლედ შეკრეჭილი (ნახ. 1). არსებობს გაზონის სახეები: მდელოსი, პარტერული, მავრიტანული, სხვადასხვაბალახიანი და სპორტული.

ნახ. 1

გაზონი მავრიტანული – ჭრელყვავილებიანი გაზონი, რომელიც შექმნილია ყვავილოვანი მცენარეების ერთიანობით მრავალწლიან ბალახთან. მისი გაკრეჭა ხდება წელიწადში ერთხელ (ნახ. 1). სახელწოდება დაკავშირებულია ესპანეთის მუსულმანურ მართველობასთან (XII-XV სს.) კორდობას ხალიფატში, სადაც გ. მ. ყველაზე მეტად იყო გავრცელებული.

ნახ. 1

გაზონი მდელოსი – გაუმჯობესებული ბუნებრივი ბალახის საფარი, რომლის ზედაპირის 30-50%-ის გაკრეჭა ხდება წელიწადში ერთხელ.

გაზონი პარტერული – გაზონი, გამწვანებული ობიექტის ყველაზე მეტად გამოსაჩენ, საზეიმო ადგილას (ნახ. 1). გამოირჩევა ერთგვაროვანი შეფერილობით, სიმჭიდროვით, ბალახის სიმადლითა და ყვავილების არარსებობით.

ნახ. 1

ნახ. 1

გაზონი სპორტული – გაზონი მჭიდრო ელასტიკური ბელტებიანი საფარით, რომელზეც დათესილია გათელვამდგრადი მრავალწლიანი მცენარეები (ნახ. 1).

გაზონი სხვადასხვაბალახიანი – გაზონი, ბალახის სხვადასხვა ბუნებრივი სიმადლით, მაგრამ არაუმეტეს 60-80 სმ.

გაზოტრონი [ფრანგ. gaz გაზი და tron (ელექ)ტრონი] – ელექტროვაკუუმური აირგანმუხტვის ხელსაწყო, რომელიც გამოიყენება ცვლადი დენის მუდმივად გარდასაქმნელად.

გაზსადენების დაცვა კოროზიისაგან – ღონისძიებათა კომპლექსი მიწისქვეშა ფოლადის გაზსადენების დასაცავად ნიადაგისა და მოხეტიალე დენების კოროზიული ზემოქმედებისაგან.

გაზსადენების ელექტროქიმიური დაცვა კოროზიისაგან – მიწისქვეშა ფოლადის გაზსადენების კათოდური, სადრენაჟო და პროტექტორული დაცვა, რომელთა მიზანია, შესაბამისად, გაზსადენებზე კათოდური პოლარიზაციის უზრუნველყოფა, მოხეტიალე დენების დაბრუნება მათ გამომწვევ წყარომდე (რკინიგზის, ელექტროფიცირებული საქალაქო ტრანსპორტის წევის

ქვესადგურები) ან გაზსადენის ნაცვლად თვით პროტექტორის (ანოდური ელექტროდის) დაშლა.

გაზსადენი – საინჟინრო ნაგებობა, რომლის დანიშნულებაცაა გაზის (ძირითადად ბუნებრივი გაზის) ტრანსპორტირება გაზსადენის მეშვეობით (ნახ. 1). გაზი გაზსადენსა და გამანაწილებელ ქსელს მიეწოდება გარკვეული წნევით, რომლის სიდიდე დამოკიდებულია მილის დიამეტრზე, მილგაყვანილობის მარშრუტის რელიეფზე, გადამქაჩ სადგურებს შორის მანძილზე და სხვ. არსებობს გ. ორი ძირითადი ჯგუფი: მაგისტრალური (გაზის ტრანსპორტირებისათვის დიდ მანძილებზე; წნევა მილსადენში 2,5-10 მპა) და გამანაწილებელი ქსელები (გაზის მისაწოდებლად მომხმარებლებისათვის; წნევა მილსადენებში 0,005-1,2 მპა). მილების ჩაწყობის სახეობის მიხედვით გ. შეიძლება იყოს: მიწისზედა, მიწისქვეშა და წყალქვეშა. გ. ტრასა მუდმივად უნდა იმყოფებოდეს მკაცრი ზედამხედველობის ქვეშ. გაზსადენის კატეგორიებია: I კატეგორია – მაგისტრალური გაზსადენი; II კატეგორია – გაზმომარაგების (გაზგანაწილების) სისტემების მაღალი და საშუალო წნევის გაზსადენი; III კატეგორია – გაზმომარაგების (გაზგანაწილების) სისტემების დაბალი წნევის გაზსადენი.

ნახ. 1

გაზსადენი გამანაწილებელი – გარე გაზსადენი, რომელიც უზრუნველყოფს ბუნებრივი აირის მიწოდებას გაზის მომარაგების წყაროდან სასერვისო ხაზების გაზსადენებამდე.

გაზსადენი მკვებავი – გამანაწილებელი გაზსადენის ნაწილი, რომელიც გაყვანილია დასახლებული პუნქტის ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ.

გაზსადენი სასერვისო ხაზის – გაზსადენი, რომელიც გაყვანილია გამანაწილებელ გაზსადენთან მიერთების ადგილიდან მომხმარებლის ტერიტორიის საზღვრამდე.

გაზსადენი შემყვანი – გაზსადენი, რომელიც გაყვანილია სასერვისო ხაზთან მიერთების ადგილიდან შენობის გარე კონსტრუქციამდე. ის არ ეკუთვნის გაზის გამანაწილებელ ქსელს.

გაზსადენი შიგა – გაზსადენი, რომელიც გაყვანილია შენობის გარე კონსტრუქციიდან შენობის შიგნით განლაგებულ გაზმომხმარებელი მოწყობილობის შეერთების ადგილამდე. ის არ მიეკუთვნება გაზის გამანაწილებელ ქსელს.

გაზსადენის იზოლაცია (პასიური დაცვა) – მიწისქვეშა ფოლადის გაზსადენის ანტიკოროზიული საფარი, რომელიც გამორიცხავს ნიადაგთან მილის ლითონის შეხებას.

გაზსავსები პუნქტი – მცირე საწარმო (საამქრო), რომლის დანიშნულებაცაა გათხევადებული ნახშირწყალბადიანი გაზების მიღება უპირატესად საავტომობილო ტრანსპორტით, მათი შენახვა და მომხმარებლებისათვის მიწოდება ბალონებით, აგრეთვე, ბალონების რემონტი, ტექნიკური შემოწმება და შეღებვა.

გაზსავსები სადგური – საწარმო (საამქრო), რომლის დანიშნულებაცაა გათხევადებული ნახშირწყალბადიანი გაზის მიღება რკინიგზის, წყლის, საავტომობილო და მილსადენი ტრანსპორტით, მათი შენახვა და მომხმარებლებისათვის მიწოდება ავტოცისტერნებითა და ბალონებით, აგრეთვე, ბალონების რემონტი, ტექნიკური შემოწმება და შეღებვა.

გაზსაშიში ადგილი – შენობები, ნაგებობები, ტერიტორიის უბნები, მოცულობები, არეები, არხები, ჭები, შახტები და ა.შ., სადაც სამუშაო ზონის ჰაერში შესაძლებელია მავნე და ფეთქებადსაშიში გაზების კონცენტრაცია ზღვრულ დასაშვებ ნორმაზე მეტად ან არასაკმარისია ჟანგბადის შემცველობა.

გაზსაშიში სამუშაო – სამუშაო, რომელიც ტარდება დაგაზიანებულ გარემოში ან რომლის წარმოებისას შესაძლებელია გაზის გაჟონვა.

გათბობა – სათავსში ოპტიმალური ტემპერატურის მიღწევა და შენარჩუნება იმ დონეზე, რომელიც პასუხობს საყოფაცხოვრებო თბური კომფორტის ან ტექნოლოგიური პროცესის მოთხოვნებს. გ. ქვეშ იგულისხმება აგრეთვე ამ ფუნქციის შემსრულებელი მოწყობილობები და სისტემები. მშენებლობაში გამოყენებულია გათბობის შემდეგი სახეები: ადგილობრივი, აირული, ელექტრული, ელექტრორკალური, თბური ტუმბოებით, კალორიფერული, კონვექციური, მაზუთიანი, ორთქლით, ორთქლწყლით, რეცერკულაციური, სხივური, უშუალო, ღუმლით, ცენტრალური, წყლით, ჰაერით და სხვ.

გათბობა კონვექციური – გათბობის სახეობა, როდესაც სითბო გადაეცემა ცხელი და ცივი ჰაერის მოცულობების გადაადგილებით. ამ მეთოდის უარყოფითი მხარეა ის, რომ სათავსში სითბო ნაწილდება არათანაბრად (ჰერთან მაღალი და იატაკთან დაბალი ტემპერატურა), რაც ამწვავს განიავების პროცესს თბური ენერჯის კარგვის გარეშე.

გათბობა პანელური – გათბობის სახეობა, რომლის დროს სითბო გასათბობ სათავსს გადაეცემა კედელში, ტიხარში ან იატაკში განლაგებული გათბობის პანელების გახურებული ბრტყელი ზედაპირით. გათბობის პანელებს ამზადებენ ბეტონისაგან, რომელშიც მოთავსებულია გასახურებელი ელემენტები – ფოლადის მილები. მილებში ხდება თბომემცველების (ცხელი წყალი, ორთქლი, ჰაერი) ცირკულაცია. გ. პ. გამოყენება მიზანშეწონილია მსხვილპანელურ მშენებლობაში.

გათბობა სხივური – გათბობის სახეობა, როდესაც სითბო გადაეცემა ძირითადად გამოსხივებით, ნაკლებად – კონვექციით. გამთბობი ხელსაწყოები თავსდება გასათბობი ზონის ქვეშ ან ზემოთ (დამონტაჟებულია იატაკში ან ჰერში, კედლებზე ან ჰერის ქვეშ). გარდა ზემოთჩამოთვლილისა, არსებობს სხივური გათბობის სხვა სახეობებიც: ცეცხლჰაერის, ორთქლის, წყლის, ჰაერის, ინფრაწითელი სხივების, დინამიკური და სხვ.

გათბობა წყლით – ყველაზე მეტად გავრცელებული გათბობის სისტემა, რომელიც გამოიყენება საცხოვრებელ, საზოგადოებრივ და სამრეწველო შენობებში და რომელიც სითბოს გამოყოფს ცხელი წყლის მეშვეობით გასათბობ სათავსებში განთავსებული სათბობი მოწყობილობებიდან. წყლით გათბობის სისტემაში შედის: წყალგამაცხელებლები, სათბობი მოწყობილობები (რადიატორები, კონვექტორები, პანელები და მისთ.), მილგაყვანილობები, გაფართოებადი ჭურჭელი გაცხელებისას წყლის გაზრდილი მოცულობის მისაღებად, საცობრეგულირებადი არმატურა. გ. წ. შეიძლება იყოს ბუნებრივი, როცა წყლის ცირკულაცია ხდება სისტემაში წყლის ტემპერატურისა და სიმკვრივის სხვაობით წყალგამაცხელებელსა და გათბობის საყოფაცხოვრებო არმატურას შორის და მექანიკური, როცა წყლის მიმოცვლა ხდება მილგაყვანილობაზე დამონტაჟებული საცირკულაციო ტუმბოს ხარჯზე.

გათბობა ჰაერით – გათბობის სისტემა, სადაც თბოგადამტანის (ჰაერის) გაცხელება ხდება ცეცხლის მეშვეობით.

გათბობის სისტემა – ტექნიკური ელემენტების ერთობლიობა, გათვალისწინებული სითბოს რაოდენობის მიღების, გადატანისა და გადაცემისათვის, რომელიც საჭიროა მოცემულ დონეზე ტემპერატურის შესანარჩუნებლად. გ. ს. ძირითადი კონსტრუქციული ელემენტებია: სითბოს წყარო (ელემენტი სითბოს მისაღებად), თბოგამტარები (სითბოს გადამტანი ელემენტი სითბოს წყაროდან გამათბობელ ხელსაწყოებამდე) და გამათბობელი ხელსაწყოები (სათავსში სითბოს გამცემი ელემენტი). თბოგამტარებში სითბოს გადატანა წარმოებს სითბის (წყალი, ანტიფრიზი) ან აეროვანი სამუშაო გარემოთი (ორთქლი, ჰაერი, სათბობის წვის პროდუქტები). გათბობის სისტემა შეიძლება იყოს შემდეგი ტიპის: გაზის, გეოთერმული, შეშაზე, მაზუთზე, მზის ენერჯის, ნახშირის, ტორფის, ელექტრული, წყლის, ჰაერის, ორთქლის, კომბინირებული, სხივური, კონვექციული, ბუნებრივი და ხელოვნური ცირკულაციის, ადგილობრივი, ცენტრალური, ერთმილიანი, ორმილიანი და სხვ.

გათხევადებული ნახშირწყალბადიანი აირები – ნახშირწყალბადების ნარევი (ძირითადად პროპანი და ბუტანი), რომლებიც შედარებით მცირე წნევის ან ტემპერატურისას თხევად, ნორმალურ პირობებში კი აირად მდგომარეობაშია.

გაკვამლიანება – შავი ფერის კერამიკული სამხატვრო ნაკეთობების მიღების ხერხი.

გაკოტრება – ფინანსური კრაზი, რომელიც გამოწვეულია საწარმოს შეუძლებლობით დააკმაყოფილოს კრედიტორების მოთხოვნები და სხვა ვალდებულებები. სასამართლოს მიერ გ. ოფიციალურად გამოცხადების დღიდან კომპანია კარგავს თავისი ქონების განკარგვის უფლებას.

გალავანი – ქალაქის, ციხის, ეზოს, ცალკეული არქიტექტურული კომპლექსის (სასახლის, მონასტერის და ა.შ.) გარშემო შემოვლებული, ჩვეულებრივ, ქვის ან აგურის კედელი; ზღუდე

ნახ. 1

(ნახ. 1. ციხე-დარბაზი კომტალი კარკასონის ციხე-ქალაქში, კარკასონის ოლქი, საფრანგეთის რესპუბლიკა; ნახ. 2. სიღნაღის ციხე-ქალაქის გალავანი, საქართველო). გალავნის სისტემაში ჩართული იყო სხვადასხვა სახის საფორტიფიკაციო ელემენტები – საბრძოლო კოშკები, ქონგურები, სალოდეები (დუროები), შესასვლელი კარიბჭეები. გალავანი, ჩვეულებრივ, იმ ადგილებში ეწყობოდა, სადაც ქალაქს საქარავნო ან სხვა გზები ადგებოდა. მაგ.,

ნახ. 2

თბილისის გალავანში იყო შესაბამის დასახლებულ პუნქტებში მიმავალი გზებისაკენ მიმართული განჯის, კოჯრის, დიღმის კარები; 2. თავდაცვითი ნაგებობის ტიპი XVIII საუკუნის ქართლ-კახეთში, ჩვეულებრივ, გეგმით კვადრატული ან სწორკუთხა. ეს იყო კედელშემოვლებული ეზო, რომელსაც ჰქონდა ფართო ჭიშკარი და კოშკები (სხვა ნაგებობთან ერთად ზოგიერთ გალავანში გვხვდება აგრეთვე მცირე ეკლესია). მტრის შემოსევის დროს გალავანში თავს აფარებდა სოფლის ან კუთხის მთელი მოსახლეობა საქონლიანად.

გალალითი (ბერძ. gala რძე და lithos ქვა) – სინთეზური პლასტიკური მოყვითალო ფერის ნივთიერება, რომელიც მიიღება კაზეინისა და ფორმალდეჰიდის ურთიერთმოქმედებით. არ აქვს სუნი, არ იხსნება წყალში, არ იწვის, ბიოლოგიურად დაუშლელია, გამოირჩევა ანტისტატიკურობითა და ანტიალერგიულობით. ადვილად ექვემდებარება მექანიკურ დამუშავებას, კარგად იხეხება, პრიალდება. ძირითადად გამოიყენება საყოფაცხოვრებო ნივთების (სახელოვანი, სავარცხელი, ფოლაქი, ქოლგის ტარი, საწერი კალამი, როიალის კლავიშები და ა.შ.) დასამზადებლად, ხოლო მაღალი ხარისხის გალალითი – სპილოს ძვლის, ქარვის, რქის მასალის საიმიტაციოდ; სამშენებლო საქმეში – ფურცლების, ფარების, მილების, წნელების სახით და სხვ.

გალაქვა – ელემენტის ზედაპირზე თხევადი ლაქსაღებავის ფენის დატანის პროცესი, რომელიც სრულდება ხელით ან მექანიკურად.

გალე (ფრანგ. galle<ფრანგი მხატვრის ემილ გალეს სახელის მიხედვით) – გაუმჭვირი მრავალფენიანი მინის ნაკეთობა.

გალენიტი (ლათ. galena ტყვიის კრიალა, ტყვიის ნადნობის წიდა) – სულფიდების ჯგუფის მოლურჯო, შავი ან ტყვიისებრ ნაცრისფერი მინერალი. შეიცავს 86% ტყვიას, აგრეთვე ვერცხლის, თუთიისა და სხვ. ლითონების მინარევებს. ქიმიური ფორმულა – PbS. სიმკვრივე – 7200-7600 კგ/მ³. ტყვიის უმნიშვნელოვანესი მადანი. ბუნებაში გვხვდება მკვრივი მარცვლოვანი მასის სახით სფალერიტთან, პირიტთან, ხალკოპირიტთან, კვარცთან, ფლუორიტთან, კარბონატებთან ერთად. გამოიყენება კერამიკული ნაკეთობების მოჭიქურებისათვის, ხის მასალის გასაჟღერებლად, კოსმეტიკაში, აირულ დეტექტორად უკაბელო კავშირგაბმულობაში, რადიოტექნიკაში დიოდების დასამზადებლად და სხვ. აღსანიშნავია, რომ ტყვიის შემცველობის გამო გალენიტის მტვრის ჩასუნთქვა საშიშია ჯანმრთელობისთვის.

გალერეა (ლათ. galeria<galilaea ეკლესიის პარმალი) – 1. შენობის სხვადასხვა ნაწილის დამაკავშირებელი გრძელი ნათელი სათავსი, რომელიც ერთი ან ორივე გრძელი გვერდიდან შემოსაზღვრულია სვეტების, კამარების, თაღების, გარსების რიგით; სვეტნარი ან თაღედი (ნახ. 1. ერმიტაჟის სურათების გალერეა, სანკტ-პეტერბურგი, რუსეთის ფედერაცია); 2. მიწისქვეშა გადასასვლელი ციხესიმაგრეებში ან შახტებში. 3. თეატრ. ქანდარა, მაყურებელთა დარბაზის ზედა იარუსი; 4. ბევრი სამხატვრო მუზეუმის სახელი; 5. ჩამოქცევის საწინააღმდეგო ნაგებობა (ძირითადად რკინაბეტონის ნახევრადგვირაბი), რომელიც იცავს რკინიგზის ან საავტომობილო გზის მონაკვეთებს სამთო ჩამოქცევებისაგან; 6. საეკლესიო არქიტექტურაში, სართული ნეფს ზევითა და ტრიფორიუმსა და პატრონიკეს ქვევით.

ნახ. 1

გალერეა ტაძრის – შუა საუკუნეების არქიტექტურაში, გალერეა განაპირა ნეფების თავზე, რომელიც გამოდის ცენტრალური ნეფის სივრცეში (ნახ. 1. გალერეა რამანათჰასვამის ტაძრის ცენტრალურ ნეფში, ინდოეთის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

გალესვა – აშენებული კედლის, იატაკის, ჭერის ან კონსტრუქციის ზედაპირის დაფარვა დუღაბით, ცემენტის ხსნარით, გაჯით, თაბაშირითა და მისთ.

გალვანიზაცია (იტალ. galvanio<იტალიელი მეცნიერის ლ. გალვანოს სახელის მიხედვით) – მუდმივი ელექტრული დენის გამოყენება სამკურნალო ან ტექნიკური მიზნებისათვის.

გალვანიზება – 1. ელექტრული დენის გატარება რამეში; 2. რაიმე საგნის ზედაპირის ლითონით დაფარვა ელექტროლიზის საშუალებით.

გალვანოგლიფია (იტალ. galvanio<იტალიელი მეცნიერის ლ. გალვანოს სახელის მიხედვით და ბერძ. γαψη ჭრა, ამოჭრა) – გალვანოპლასტიკის საშუალებით რელიეფურ გამოსახულებათა მიღების წესი.

გალვანოკაუსტიკა (იტალ. galvanio<იტალიელი მეცნიერის ლ. გალვანოს სახელის მიხედვით და ბერძ. kaustikos მწველი) – 1. ქსოვილების მოწვა გალვანური დენით; 2. სურათის ამოტვიფრვა ლითონზე გალვანური დენის მეშვეობით.

გალვანოკაუტერი (იტალ. galvanio<იტალიელი მეცნიერის ლ. გალვანოს სახელის მიხედვით და ბერძ. kauter გავარვარებული რკინა) – ლითონის ბუნკვი, წვერი, რომლითაც აწარმოებენ ქსოვილების მოწვას.

გალვანომეტრი (იტალ. galvanio<იტალიელი მეცნიერის ლ. გალვანოს სახელის მიხედვით და ბერძ. μέτρον გაზომვა) – მაღალმგრძობიარე ელექტროსაზომი ხელსაწყო, რომელიც რეაგირებს დენის ძალის ან ელექტრული ძაბვის მცირე სიდიდეებზე. უფრო ხშირად გ. გამოიყენება ნულოვანი ინდიკატორების სახით, ანუ ელექტრულ წრედში დენის ან ძაბვის ინდიკაციის არარსებობაზე. განასხვავებენ მუდმივი და ცვლადი დენის გალვანომეტრებს. გ. მოძრავი ელემენტი, რომელიც მოთავსებულია გალვანომეტრის მუდმივი მაგნიტის ველში, შეიძლება იყოს მარყუჟი მავთულების რამდენიმე ხვით, მარყუჟი მავთულის ერთი ხვით ან გამტარი დაჭიმული როგორც სიმი. გამტარში გამავალი დენი ურთიერთქმედებს მუდმივი მაგნიტის ველთან და წარმოშობს მბრუნავ მომენტს, რომელიც იწვევს გ. მოძრავი ნაწილის მობრუნებას და ისრის შესაბამის გადაადგილებას. სარკისებურ გ. მოძრავ ნაწილში ისრის მაგვირად ამარებენ მინიატურულ სარკეს, ხოლო ანათვლების სკალას განათავსებენ 1,5-2 მ მანძილით გალვანომეტრიდან, ამიტომ მოძრავი ნაწილის ძლიერ მცირე კუთხური გადაადგილებებიც იწვევს სინათლის სხივის მნიშვნელოვან გადახრას, რაც აირეკლება სარკიდან და რომელსაც მონიშნავენ სკალაზე. ბალისტიკური გ. მოძრავი ნაწილის ინერციის მომენტი გაცილებით მეტია, ვიდრე ჩვეულებრივის. მას იყენებენ ელექტრობის რაოდენობის

გასაზომად შედარებით ხანგრძლივი იმპულსების დროს. დენის ძალის და ცვლადი დენის ძაბვის 5 კვც-მდე სიხშირისას, მცირე სიდიდეების გასაზომად, გამოიყენება ცვლადი დენის ვიბრაციული გ., რომლებსაც აქვთ ცვლადი დენის მუდმივად გარდამქმნელები. არსებობს გალვანომეტრის სახეები: აპერიოდული, ბალისტიკური, ელექტროდინამიკური, ელექტრომაგნიტური, ვიბრაციული, მაგნიტოელექტრული, სარკული, სითბური, ტანგენციალური და სხვ.

გალვანოპლასტიკა (იტალ. galvano<იტალიელი მეცნიერის ლ. გალვანოს სახელის მიხედვით და ბერძ. plastikē პლასტიკა) – 1. ლითონის დალექვა მისი მარილების ხსნარიდან რაიმე საგნის ზედაპირზე ლითონის ზედაპირის მისაღებად; 2. ლითონის ზუსტი ასლის მიღება ელექტრული დალექვის მეთოდით ლითონის ან არალითონის ორიგინალზე. გავრცელებულია გალვანოსტერეოტიპებისა და გრამფირფიტების შტამპების დასამზადებლად.

გალვანოსკოპი (იტალ. galvano<იტალიელი მეცნიერის ლ. გალვანოს სახელის მიხედვით და ბერძ. skopein ყურება, შესწავლა) – უმარტივესი ხელსაწყო წრედში მუდმივი დენის გამოსამყდავენებლად და მისი მიმართულების გასარკვევად.

გალვანოსტეგია (იტალ. galvano<იტალიელი მეცნიერის ლ. გალვანოს სახელის მიხედვით და ბერძ. stegō ვფარავ) – ნაკეთობაზე დამცავი ან დეკორატიული ლითონის საფარების დატანა ელექტროლიტური მეთოდით. მას წინ უსწრებს ზედაპირის გაუცხიმოვნება, ამოჭმა, გახეხვა და გაპრიალება. გ. აწარმოებენ გალვანურ აბაზანაში, სადაც ანოდად გამოიყენება ლითონი, რომელიც იხსნება ელექტროლიტში და რომელიც კომპენსაციას უკეთებს დალექილ ლითონს, ხოლო კათოდად – თვით ნაკეთობა. გალვანური დაფარვის ხარისხი და გ. პროცესის სიჩქარე განისაზღვრება ელექტრული დენის სიმკვრივით (ამპერებში ნაკეთობის დასაფარი ზედაპირის 1 დმ²-ზე), ელექტროლიტის შედგენილობითა და ტემპერატურით. ძირითადად გამოიყენება ლითონის ზედაპირის დასაცავად კოროზიისაგან.

გალვანოტექნიკა (იტალ. galvano<იტალიელი მეცნიერის ლ. გალვანოს სახელის მიხედვით და ბერძ. technē ხელოვნება, ოსტატობა) – გამოყენებითი ელექტროქიმიის დარგი, რომელიც იკვლევს ლითონების დალექვას მათი მარილების ხსნარებიდან ელექტროლიზის გზით. დალექვა შეიძლება მოხდეს ლითონურ ან არალითონურ ნაკეთობის ზედაპირზე.

გალვანური ელემენტი – ელექტრული დენის წყარო, რომელშიც ელექტროქიმიური რეაქციის შედეგად გამოიყოფა უშუალოდ ელექტრული ენერგია. გ. ე. შედგება უარყოფითი (თუთია) და დადებითი (სპილენძი, ნახშირი, ლითონის ჟანგი) ელექტროდებისაგან, რომლებიც ჩადირულია თხევად ან პასტისმაგვარ (ე.წ. მშრალი გ. ე.) ელექტროლიტის ხსნარში. აღდგენითი რეაქციის შედეგად დადებით ელექტროდზე და დაჟანგულ უარყოფითზე წარმოიქმნება ელექტრული დენი. გ. ე. ელექტრომამოძრავებელი ძალა დამოკიდებულია ელექტროდების მასალაზე და ელექტროლიტების შედგენილობაზე, ხოლო დენის ზღვრული ძალა – ელექტროდების ფორმაზე და ელექტროქიმიური რეაქციის სიჩქარეზე. მშრალი გ. ე. ელექტრომამოძრავებელი ძალა ტოლია 1,25-1,6 ვ-ის. გამოიყენება როგორც უმნიშვნელო სიმძლავრეების ელექტროკვების ავტონომიური წყარო.

გალვანური საფარველი – ლითონის აფსკი სისქით მკმ-დან მმ-ის მეათედამდე, რომელიც დაიტანება ელექტროლიტური დალექვის მეთოდით ნაკეთობის ზედაპირზე მისი კოროზიისა და მექანიკური ცვეთისაგან დაცვის მიზნით, დეკორატიული მოპირკეთების, აგრეთვე ზედაპირის ფიზიკური და ქიმიური თვისებების სპეციალური უზრუნველყოფისათვის. უპირატესად გავრცელებულია გალვანური მონიკელება და მოქრომვა.

გალია – 1. მავთულის ან რკინის ბადით შემოზღუდული სადგომი ცხოველებისა და ფრინველებისათვის (ნახ. 1); 2. მდინარე პოსა და ალპებს შორის მდებარე უძველესი ისტორიული რეგიონი იტალიაში.

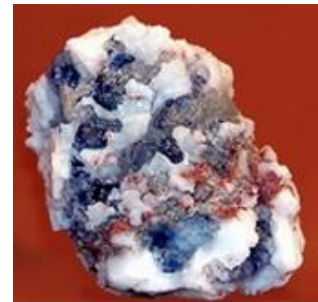

ნახ. 1

გალილეა (ბერძ. galiláia<ძვ. ებრ. galil ოლქი, რგოლი) – 1. პორტიკი ან კაპელა, მიშენებული ტაძრის დასავლეთ ნაწილზე; 2. პორტიკი ან გასასვლელი, რომელიც შუა საუკუნეთა მონასტრებში ეკლესიას აკავშირებდა გარე ატრიუმთან, შიდა ეზოსა და სასაფლაოსთან; 3. ისტორიული ოლქი ისრაელის ჩრდილოეთით, ლიბანის საზღვართან. დასავლეთიდან აკრავს ხმელთაშუა ზღვა, სამხრეთიდან ისრაელის ველი, ხოლო აღმოსავლეთიდან – იორდანის ველი. გალილეაში გაატარა ბავშვობა და სიყრმე იესო ქრისტემ. ის ქრისტეს მოციქულთა უმრავლესობის სამშობლოა.

გალიორკინის მეთოდი – დრეკადი სხეულების სტატიკისა და დინამიკის ამოცანების მიახლოებითი ამოხსნის მეთოდი, რომელიც დაფუძნებულია შესაძლო გადაადგილებათა საწყისებზე.

გალიპოტი (ფრანგ. galipot<ძვ. ფრანგ. garipot ნაძვის სახეობა) – 1. ფისი, რომელიც სდის წიწვოვანი ჯიშის მერქანს ჭრილობიდან. შეიცავს სკიპიდარს, კანიფოლსა და წყალს. გამოიყენება ლაქების დასამზადებლად; 2. ფისის სახეობა, რომელიც გამოიყენება მასტიკად გემთმშენებლობაში.

ნახ. 1

გალიტი (ბერძ. hals მარილი) – ქვამარილი, უფერო, გამჭვირვალე, იშვიათად მოწითალო ან ლურჯი მინერალი NaCl. სიმკვრივე 2100-2300 კგ/მ³. ბუნებაში წარმოიქმნება ე.წ. მარილოვანი ქანების სახით – ლაგუნებისა და მარილოვანი ტბების დანალექებით. გაწმენდილი სახით არის სუფრის მარილი. გამოიყენება სოდის, ქლორის, მარილმჟავასა და ნატრიუმის მარილების მისაღებად.

გალიუმი – მოვერცხლისფრო-თეთრი რბილი ლითონი. ქიმიური თვისებებით ჩამოჰგავს ალუმინს, გამოიყენება: ლითონშორისი ნაერთების (ზეგამტარი) და ადვილად ლღობადი შენადნობების მისაღებად (სასიგნალო მოწყობილობისათვის), სპეციალური მინებისა და სარკეების დასამზადებლად; გამმართველებსა და ნათურებში; თერმომეტრებისა და მანომეტრების შესავსებად (ვერცხლისწყლის ნაცვლად); სპეციალურ ფიზიოთერაპიულ ნათურებში; ელექტრონული მილაკების კათოდებში; თერმორეგულატორებში, სტომატოლოგიურ პრაქტიკაში. გ. და მისი ნაერთები ტოქსიკურია ვერცხლისწყლის მსგავსად.

გალონი (ლათ. galletum პატარა ვედრო) – თხევადი და ფხვიერი მასალების საწყაო დიდ ბრიტანეთში, აშშ-ში და სხვა ქვეყნებში. ინგლისური გალონი = 4,546 ლ, ამერიკული გალონი = 3,785 ლ, არგენტინული გალონი = 3,80 ლ. გალონის 1/8 ნაწილს ეწოდება პინტა. 1 ამერიკული ბარელი = 42 ამერიკულ გალონი = 159 ლ.

გალოპრილი – ხე, რომელსაც ქერქი აქვს შემოცლილი.

გამა (ბერძ. gamma სახელწოდება ბერძნული ანბანის მესამე γ ასოსი) – 1. ფერების ერთობლიობის ხასიათი ფერწერაში (მაგ., ნათელი გამა, თბილი გამა და ა.შ.); 2. რადიოაქტიურ ნივთიერებათა მიერ გამოშვებული უხილავი სხივები, რომლებიც აღწევს გაუმჭვირ საგნებში.

გამა-გამოსხივება – ელექტრომაგნიტური ტალღების ნაკადი, რომელიც გარემოში ვრცელდება ვაკუუმში სინათლის ტოლი სიჩქარით – 300 000 კმ/წმ. ის თან ახლავს ალფა- და ბეტა-გამოსხივებას კვანტების ანუ ცალკეული ულუფების სახით; აქვს შეღწევადობის ყველაზე დიდი უნარი, ხოლო იონიზაციის მხრივ საშუალოდ მდგომარეობა. წყალში გავლისას იწვევს ყოველი მე-300 წყლის მოლეკულის იონიზაციას. ელექტრული მუხტი არ აქვს. გამოიყენება სხვადასხვა ხელსაწყოში, როგორებიცაა: გამადეფექტოსკოპები, სამედიცინო და კვების მრეწველობის დანადგარები (პროდუქტების დაკონსერვებისას); აგრეთვე ფიზიკისა და საშენი მასალების სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებები, ექსპერტიზის ბიუროები და სხვ.

გამადეფექტოსკოპი – γ -სხივებით გაშუქების შედეგად დეფექტების აღმოჩენა ლითონის სხმულებში, ზოდებში, შედუღებულ ნაკერებში და სხვ. ემყარება γ -სხივების შთანთქმის გაზომვას. მუშაობისას აუცილებელია შრომის უსაფრთხოების დაცვა.

გამართულობა – სამშენებლო კონსტრუქციების, მოპირკეთების, საინჟინრო სისტემების მდგომარეობა, რომლის დროსაც ნაგებობის ფუნქციები, ასევე გარეგნული სახე, ექსპლუატაციის სიმარტივე და სხვ. პასუხობენ მათ წინაშე წაყენებულ მოთხოვნებს.

გამაფუნქცია – $G(x)$ ფუნქცია, ფაქტორიალის განზოგადოებული ცნება; მთელი დადებითი x -ის შემთხვევისათვის ტოლია: $1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot (x-1) = (x-1)! = G(x)$.

გამაცელულობა – ტექნიკური ცელულოზის ფრაქცია, შედგენილი ცელულოზის დამლის პროდუქტებისაგან, რომლებიც იხსნება 17,5%-იან მწვავე ნატრიუმის ხსნარში შემდგომი გამორეცხვით.

გამაგრება ნაპირის – მდინარის, ზღვის, ტბის, დამბის, წყალსატევის, არხის ნაპირების გამაგრების პროცესი სხვადასხვა მეთოდისა და მასალის გამოყენებით (მაგ., ნაყარი ქვებით, ბეტონის ხელოვნური ქვებით, ხიმინჯებით, საყრდენი კედლებით, შპუნტებით, ცემენტაციით და სხვ.) (ნახ. 1. მდინარის ნაპირის გამაგრება გაბიონით).

ნახ. 1

გამავალი ხარჯები (ამოწურული ხარჯები) – დანახარჯები, რომლებიც პროდუქციის დამზადებაზე დაიხარჯა, მზა პროდუქციაში “განივთდა” და მეორედ წარმოებაში ვეღარ შევა. გ. ხ. იმავე წარმოების დანახარჯებს წარმოადგენენ და დანახარჯების შემდგომი კლასიფიკაცია, მართვა და კონტროლი, როგორც ასეთი, სწორედ ამ ხარჯებზე ვრცელდება.

გამამტკნარებელი – წყლის გამამტკნარებელი მოწყობილობა. დისტილაციური გამამტკნარებლები, რომელთა საშუალებითაც იღებენ დედამიწის მტკნარი წყლის მარაგის დაახლოებით 96%; არსებობს ერთ- და მრავალსაფეხურიანი. გ. მილისებრი ამორთქლებლით წყლის გახურება და აორთქლება პირველ საფეხურზე ხორციელდება ორთქლის ქვაბში გენერირებული ორთქლით; ყოველ შემდეგ საფეხურზე ორთქლი ხურდება წინა საფეხურზე წარმოქმნილი "მეორადი" ორთქლით. პირველი საფეხურის გამახურებელი ორთქლის კონდენსატი ბრუნდება ქვაბში, ხოლო დანარჩენ საფეხურებზე წარმოქმნილი კონდენსატი მიემართება მომხარებელთან. მრავალსაფეხურიან გამამტკნარებლებში მარილიანი წყალი მყისიერი ადუღებით თანდათანობით მიეწოდება კამერებს დაქვეითებული წნევით, სადაც ნაწილობრივ ორთქლდება; კონდენსატი გროვდება ქვეშე (საქვეშეზე), საიდანაც ტუმბოთი გადაიქაჩება.

გამამყარებელი – პლასტმასისა და ბეტონის დანამატი, რომლის დანიშნულებაცაა დააჩქაროს ნაკეთობის გამყარების დრო.

გამართვა – 1. ღონისძიებების კომპლექსი, რომელიც გათვალისწინებულია საინჟინრო მოწყობილობების ექსპლუატაციის ინსტრუქციებით; 2. მანქანის მომზადება მუშაობისათვის: დაკომპლექტება, დამონტაჟება, გაწყობა, საცდელი გაშვება, რეგულაცია და სხვ.

გამართვა მანქანის – მანქანის ერთობლივი რიგგარეშე დარეგულირება, გამართვის მომზადება (ლითონსაჭრელი დაზგების, ჩარხების, ტუმბოების, კომპრესორების და სხვ.).

გამალიზიანებელი მოქმედების ნივთიერებები – მჟავები, ტუტეები, აგრეთვე ქლორ-, ფთორ-, გოგირდ- და აზოტშემცველი ნაერთები (ფოსგენი, დიფოსგენი, ამიაკი, გოგირდისა და აზოტის ოქსიდები, გოგირდწყალბადი, V-გაზი), ბერილიუმი, გალიუმი, ვერცხლისწყალი და სხვ. ბიოლოგიურ ქსოვილებთან კონტაქტის შემთხვევაში აღნიშნული ნივთიერებები იწვევენ ანთებით რეაქციას, პირველ რიგში, ზიანდება სუნთქვის ორგანოები, კანი და თვალის ლორწოვანი გარსი.

გამაძლიერებელი – მოწყობილობა, რომელიც ზრდის (ამაღლებს) რომელიმე სიდიდეს ენერჯის გარეშე წყაროს მეშვეობით. განასხვავებენ ელექტრული დენის, ძაბვის, ძალის, წნევისა და სხვათა გ., რომლებსაც ფართოდ იყენებენ ავტომატიკაში, რადიოტექნიკაში, მომუშავე მანქანების ამძრავებში სხვ. გამოყენებული ენერჯის წყარო შეიძლება იყოს ელექტრულ-მაგნიტური, ჰიდრავლიკური, პნევმატიკური და სხვ.

გამაძლიერებელი სადები – დაპროფილებული ფოლადის ელემენტი, რომელიც მოთავსებულია მთავარი პროფილის ძირითად კამერაში საექსპლუატაციო დატვირთვების მისაღებად.

გამდიდრება – სასარგებლო არამადნეული წიაღისეულის პირველადი გადამუშავების პროცესი, რომლის დროსაც ხდება ფუჭი, არამტკიცე მასალის მოცილება სხვადასხვა მეთოდით. არსებობს გამდიდრების სხვადასხვა სახეობა: ბაქტერიული, გრავიტაციული, ელექტრონული, ელექტრომაგნიტური, მაგნიტური, მადნის, მეორადი, მექანიკური, ნახშირის, პირველადი, სამუშაო ნარევის, სველი, ფლოტაციური, ქიმიური, ჰაერული და სხვ.

გამდიდრება იდეალური – წიაღისეულის გამდიდრების პროცესი, როცა მინერალური ნარევიდან გამოყოფილ სასარგებლო კომპონენტების თითოეულ პროდუქტში არ არის სხვა

მეორადი, დამანაგვიანებელი ნაწილაკები. ასეთი გამდიდრების ეფექტურობა შეადგენს 100%-ს ნებისმიერი კრიტერიუმით.

გამდიდრება ნაწილობრივი – წიაღისეულის გამდიდრების პროცესი, როცა სასარგებლო ნაწილი გასუფთავებულია ადვილად მოსაცილებელი დამანაგვიანებელი ნაწილაკებისაგან.

გამდიდრებადობა (გამდიდრების უნარი) – სასარგებლო წიაღისეულის კომპონენტების შესაძლო სრული დაყოფის ხარისხის შეფასება გამდიდრებისას.

გამდიდრების ხარისხი – სასარგებლო წიაღისეულისა და გამდიდრების პროდუქტის ხარისხი, რომელსაც განსაზღვრავს სასარგებლო კომპონენტების, შენარევეების, თანამდევი ელემენტების შემცველობა, აგრეთვე ტენიანობა და მარცვლების სიმსხო.

გამერი – იხ. გამირი.

გამერქნება – მცენარეული წარმოშობის მასის შემადგენელი უჯრედების გაზრდა-გარდაქმნა მერქნული თვისებების მქონე ნივთიერებად.

გამზავებელი – ნივთიერება, რომელიც გამოიყენება სქლადსრესილი საღებავი შემადგენლობების განზავებისა და მშრალი მინერალური საღებავების გახსნისათვის. გამხსნელებისაგან განსხვავებით, შეიცავს აფსკის წარმომშობ ნივთიერებას. ყველაზე მეტად გავრცელებულ გ. წარმოადგენს ემულსიური სისტემა "წყალი ზეთში". იგი გამოიყენება თუთიისა და ლითოფონის გახსნა-განზავებისათვის, სხვადასხვა ფერადი სქლადსრესილი საღებავი შედგენილობებისათვის და ა.შ. ასეთი გ. რაოდენობა შეადგენს საღებავი შემადგენლობის მასის არაუმეტეს 22-40%-ს. თუ გ. ეს რაოდენობა საკმარისი არაა სამუშაო კონსისტენციის საღებავი შედგენილობის მისაღებად, მაშინ საჭიროა საღებავ შედგენილობას დაემატოს გამხსნელი.

გამზირი – ქალაქის სწორი, განიერი და გრძელი ქუჩა (ნახ. 1. აღმაშენებლის გამზირი, ქ. თბილისი, საქართველო).

ნახ. 1

გამინება (ვიტრიფიკაცია) – სითხის გადასვლა მინისებრ მდგომარეობაში. ახასიათებთ ამორფულ ნივთიერებებს და მას ადგილი აქვს მაშინ, როცა ნივთიერების ელემენტალურ ნაწილაკებს (ატომები, მოლეკულები, ბლოკები) შორის იქმნება საკმარისი რაოდენობის ბმები რაღაც ზღვრულ ტემპერატურაზე. ამასთან დაკავშირებით, ამორფული სხეულებისთვის არსებობს ზღვრული ტემპერატურა (გამინების ტემპერატურა), რომლის ქვევითაც ნივთიერება ხდება მინისებრი (მყარი), ხოლო ამ ტემპერატურის ზევით – თხევადი.

გამირი (გამერი) – 1. ერთმანეთისგან დაშორებული გასწვრივი ხეების შემაერთებელი ხარისხა; 2. სახლის ჭერის ან იატაკის ქვეშ გადებული ხის ძელი (მორი), რომელზედაც აჭედებენ ფიცრებს; 3. რკინის რკალი; 4. კავი, ჩანგალი.

გამკვირვება – 1. სიმკვირვის მატება; 2. წნეხისა და შეცხობის პროცესებში ფხვნილოვან მასალებში ჯამური ფორიანობის შემცირება.

გამმართველი – მოწყობილობა, რომელიც ცვლად დენს გარდაქმნის მუდმივ დენად. მისი მრავალი სახეობა არსებობს: აირიანი, აკუსტიკური, არგონიანი, გაზოტრონული, გერმანიუმის, ელექტროლიტური, ელექტრონმილაკიანი, ვენტილური, ვერცხლისწყლიანი, ვიბრაციული, თირატრონული, იგნიტრონული, იმპულსური, იონური, კაჟბადიანი, კენოტრონული, კონტაქტული, კრისტალური, მაგნიტური, მექანიკური, მრავალფაზიანი, მშრალი, ნახევრადგამტარიანი, რკალური, სამფაზიანი, სელენიანი, ტანტალიანი, ძრავა-გენერატორული და სხვ.

გამოგონება – ამოცანის ახალი (მნიშვნელოვანი სიახლის შემცველი) ტექნიკური გადაწყვეტა სახალხო მეურნეობის ნებისმიერ დარგში, რომელიც იძლევა დადებით ეფექტს. გამოგონება დაცულია საავტორო უფლებებითა და პატენტით.

გამოდნობა – მადნიდან ლითონის გამოყოფის პროცესი, რომელიც მიმდინარეობს მაღალ ტემპერატურაზე.

გამოთვლა – საწყისი მონაცემებიდან რაიმე ალგორითმით რიცხვითი შედეგის მიღება.

გამოთვლითი ტექნიკა – 1. ტექნიკური და მათემატიკური საშუალებების ერთობლიობა, გამოყენებული გამოთვლების და ინფორმაციის დამუშავების მათემატიკური პროცესის მექანიზაციისა და ავტომატიზაციისათვის; 2. ტექნიკის დარგი, დაკავებული გამოთვლითი მანქანების, მოწყობილობებისა და ხელსაწყოების დამუშავებით, დამზადებით და ექსპლუატაციით.

ავტომატიკისა და გამოთვლითი ტექნიკის დარგის განვითარების საქმეში დიდი წვლილი აქვს შეტანილი აკადემიკოს ივერი ფრანგიშვილს, რომლის სახელთანაა დაკავშირებული XX საუკუნის ერთ-ერთი მთავარი მეცნიერული მიმართულების – ავტომატური მართვის თეორიის შექმნა.

გამომთვლელი მანქანა – მოწყობილობა, რომლის მიზანია ინფორმაციის დამუშავების და გამოთვლის პროცესების მექანიზაცია და ავტომატიზაცია. პირველი გამომთვლელი მანქანა (საანგარიშო) გამოიგონეს ჩინელებმა ძვ. წ. V ს-ში.

გამომუშავება – პროდუქციის რაოდენობა მოცემული ღირებულების ნატურალურ გამოსახულებაში, რომელიც წარმოებულია მომუშავეთა მიერ სამუშაო დროის ფარგლებში.

გამომუშავების ნორმა – პროდუქციის რაოდენობა, რომელიც უნდა აწარმოოს მუშამ დროის ერთეულში. იგი შრომის ნაყოფიერების მაჩვენებელია.

გამოორთქვლა – ხსნარების კონცენტრირება გამხსნელის ნაწილობრივი აორთქლების გზით. წარმოებს გამოსაორთქლ დანადგარებში.

გამორეცხვა საყრდენის – ამა თუ იმ საყრდენის, საძირკვლის გამორეცხვა გამავალი წყლების მეშვეობით, რამაც შეიძლება ავარიული სიტუაცია გამოიწვიოს.

გამოსადეგობის ვადა – ობიექტის მუშაობის კალენდარული ხანგრძლივობა ექსპლუატაციის დაწყებიდან ერთ-ერთი ზღვრული მდგომარეობის დადგომამდე.

გამოსადეგობის ვადა დანიშნული – ობიექტის ექსპლუატაციის კალენდარული ხანგრძლივობა, რომლის შემდეგ მისი გამოყენება დანიშნულების მიხედვით უნდა შეწყდეს.

გამოსადეგობის ვადა საშუალო – გამოსადეგობის ვადის მათემატიკური ლოდინი.

გამოსავალი – ნედლეულის გადამუშავებისას მიღებული პროდუქციის ოდენობის შეფარდება დახარჯული ნედლეულის რაოდენობასთან, გამოხატული პროცენტებში.

გამოსავალი მოცულობითი – მზა პროდუქციის მოცულობის შეფარდება დახარჯული ნედლეულის მოცულობასთან, გამოხატული პროცენტებში.

გამოსავალი რაოდენობრივი – ნედლეულიდან მზა პროდუქციის გამოსავალი რაოდენობრივი მაჩვენებლების მიხედვით (მაგ., მორის დანაწევრებისას ფიცრის მთლიანი რაოდენობა ხარისხობრივი მაჩვენებლების გათვალისწინების გარეშე).

გამოსავალი სასარგებლო – რაიმეს გადამუშავებისას მიღებული სასარგებლო პროდუქციის რაოდენობის შეფარდება დახარჯული ნედლეულის რაოდენობასთან, გამოხატული პროცენტებში.

გამოსავალი სუფთა – პროდუქციის პროცენტული გამოსავალი სუფთა ზომების მიხედვით.

გამოსაწვავი ღუმელი – სხვადასხვა მასალის გამოსაწვავი ღუმელი სამუშაო ტემპერატურით 700-1300°C ცეცხლმედეგი თიხის, კირქვის, მაგნეზიტის, დოლომიტის, ცემენტის შიხტის, ლითონის მადნის გამოსაწვავად შავ და ფერად მეტალურგიაში. კონსტრუქციის მიხედვით არის შახტური, მრავალქვედიანი, მილისებრი, მბრუნავი. ცალკეულ შემთხვევებში გამოწვა შეიძლება მიმდინარეობდეს გამოსაწვავი ღუმლის მდულარე ფენით. მაღალტემპერატურული (1000°C და ზევით) გამოსაწვავი ღუმელი გამოიყენება ცეცხლმედეგი აგურის, ფაიფურის და ქაშანურის ნაკეთობების, ჭურჭლის, სანიტარულ-ტექნიკური ნაწარმის, აპარატურის დეტალების ზედაპირზე დატანილი ემალისა და საღებავების დასაფიქსირებლად. კონსტრუქციულად გ. ღ. შეიძლება იყოს კამერიანი, წრიული, გვირაბისმაგვარი, კონვეიერული და ა.შ.

გამოსაჭიმი ხელსაწყო – თავისუფლად მბრუნავი ბლოკი (თვალი) ღვედური ან ბაგირული გადაცემის ამჟოლი შტოს რეგულირებისათვის, დაჭიმვისათვის.

გამოსახულება – ობიექტი, სახე, მოვლენა, რომელიც რაღაც ხარისხით მსგავსია გამოსახულის, ან მისი შექმნის პროცესი. მსგავსება მიიღწევა გამოსახულების მიღების ფიზიკური კანონების (მაგ., ოპტიკური გამოსახულება) შესაბამისად ან გამოსახულების შემქმნელის შრომის შედეგად (მაგ., ნახატი, ქანდაკება, სცენური სახე). ვიწრო გაგებით, გამოსახულება არის მხატვრული ან გრაფიკული ნაწარმოები. გამოსახულების სახეები: ანალიზური, ასტიგმატური, ბუნდოვანი, დამახინჯებული, ელექტრონული, კოლინეარული, კონტრასტული, ლაპლასის, მათემატიკური, მიკროგრაფიული, მოძრავი, ნარჩენი, ნახევარტონური, ნეგატიური, ოპტიკური, ორგანოზომილებიანი, პერსპექტიული, პირდაპირი, პოზიტიური, რადიოლოგაციური, რასტრული, სამგანზომილებიანი, სარკული, სრულფეროვანი, სტერეოფერადი, სტიგმატური, ტელევიზიური, ფარული, ფერადი, ფესქვეშა, შავ-თეთრი, შექცეული, წარმოსახვითი, წერტილოვანი და სხვ.

გამოსხივება – ენერგიის გამოსხივებისა და გავრცელების პროცესი სივრცეში ან მატერიალურ გარემოში ტალღებისა და ნაწილაკების სახით. არსებობს მისი სახეები: აირების, აკუსტიკური,

ალფა-გამოსხივება, არამაიონიზებელი, ბეტა-გამოსხივება, გამა-გამოსხივება, გვერდითი, გრავიტაციული, დედამიწის, დიპოლური, ელექტრომაგნიტური, ელექტრონული, თერმოიონური, იმპულსური, ინდუცირებული, ინფრაწითელი, კვადრუპოლური, კორპუსკულური, კოსმოსური, კოჰერენტული, ლუმინესცენციური, მეორეული, მიკროტალღური, მიმართული, მონოქრომატული, ნეიტრონული, რადიოაქტიური, რადიოტალღათა, რადიუმის, რბილი, რეზონანსული, რელიქტური, რენტგენული, სივრცითი, სითბური, სინათლის, სპონტანური, ტემპერატურული, ტერაჰერცული, ულტრაიისფერი, შავი, შემღწევი, ძრავისა და სხვ.

გამოსხივება თბური – სხვადასხვა ტემპერატურის მქონე ორ სხეულს შორის მათი გამყოფი სივრცის გავლით ენერჯის გადაცემის პროცესი. გამოსხივების გზით სითბო ჩვეულებრივ გადაეცემა გარკვეული დიაპაზონის სიხშირისა და სიგრძის ელექტრომაგნიტური ტალღების სახით. გამოსხივებით თბოგადაცემის ხასიათი დამოკიდებულია გამომსხივებელი და შთანთქმელი სხეულების ტემპერატურაზე, მასალასა და ზედაპირების თვისებებზე.

გამოსხივება ინფრაწითელი – 1000°C-ზე დაბალ ტემპერატურაზე გაცხელებული სხეულის გამოსხივების სპექტრში უხილავი სხივების ნაკადის 76-750 მკრ-ის სიგრძის ტალღა. სხეულების მიერ ინფრაწითელი სხივების შთანთქმას თან ახლავს ელექტრომაგნიტური ენერჯის სითბურ ენერჯიად გარდაქმნა.

გამოსხივება კორპუსკულური – ალფა, ბეტა, ნეიტრონული და პროტონული მაიონიზებელი გამოსხივება (ყველა დანარჩენი გამოსხივება ტალღური ბუნებისაა).

გამოსხივება მაიონიზებელი – ფოტონებისა და ელემენტარული ნაწილაკების ნაკადი, რომლის თვისებებაც ნივთიერების იონიზება. ზემოდალი ენერჯის გ. მ. შეუძლია მნიშვნელოვნად შეცვალოს კონსტრუქციული მასალების ფიზიკურ-მექანიკური მახასიათებლები, რასაც ყოველთვის ითვალისწინებენ ატომური ელექტროსადგურების მშენებლობაში, აგრეთვე ნახევარგამტარების საწარმოებში, სადაც პერსონალს მუშაობა უხდება რადიაციის პირობებში. ტექნიკაში მაიონიზებელ გამოსხივებას იყენებენ მრეწველობისა და ყოფაცხოვრების სხვადასხვა დარგში, როგორცაა: ინტროსკოპია (აეროპორტებში ხელბარგისა და ტვირთის შემოწმება), სტერილიზაცია, ლუმინესცენციური ნივთები, სახანძრო გადამწოდები, რადიოიზოტოპური სიგნალიზატორები გამყინვარების ფიქსაციისათვის, აგრეთვე საავიაციო ძრავების გაშვებისათვის, კვების წყაროდ ზოგიერთი ტიპის იზოტოპური ელექტროგენერატორებისათვის, ჰაერის იონიზაციისათვის და სხვ.

გამოსხივება მიკროტალღური – ელექტრომაგნიტური გამოსხივება, რომელიც მოიცავს დეციმეტრული, სანტიმეტრული და მილიმეტრული დიაპაზონის რადიოტალღებს. დიდი ინტენსივობის გ. მ. გამოიყენება სხეულების უკონტაქტო გაცხელებისათვის (მაგ., მიკროტალღური ღუმელი ლითონების თერმული დამუშავებისათვის), რადიოლოკაციაში და სხვ., ხოლო დაბალი ინტენსივობის – კავშირგაბმულობის საშუალებებში (მაგ., რაცია, ფიჭური ტელეფონი და სხვ.).

გამოსხივება ნეიტრონული – ნეიტრალური ელემენტარული ნაწილაკების (ნეიტრონების) ნაკადი, რომლის საწყისი სიჩქარეა 15 000 კმ/წმ. ახასიათებს მატერიაში მაღალი გამავლობის უნარი.

გამოსხივება რადიოაქტიური – არასტაბილური ატომგულის შედგენილობის ან აგებულობის სპონტანური ცვლილება ელემენტარული ნაწილაკების, გამა-კვანტების ან ატომური ფრაგმენტების გამოსხივების (ამოფრქვევის) შედეგად. რადიოაქტიური დაშლის პროცესს რადიოაქტიურობა ეწოდება, ხოლო თვის ატომს – რადიოაქტიური.

გამოსხივება ულტრაიისფერი – თვალით უხილავი ელექტრომაგნიტური გამოსხივება, რომლის ტალღის სიგრძე 400-10 ნანომ.ფარგლებშია. ულტრაიისფერი სხივები განფენილია ხილული სპექტრის იისფერი სხივების შემდეგ. განასხვავებენ ახლო (400-200 ნმ) და შორეულ ანუ ვაკუუმურ ულტრაიისფერ სხივებს (200-10 ნმ). ულტრაიისფერი გამოსხივების წყაროებია – მაღალტემპერატურული პლაზმა, ელექტრული ამჩქარებელი, ზოგი ლაზერი, მზე, ვარსკვლავები და სხვ.

ნახ. 1

გამოტანილი ფილა – უბრალო ან დაპროფილებული თარო მნიშვნელოვანი ზომის ნაშვერით, რომელიც ზოგი ტიპის არქიტექტურული კომპოზიციის (ორდერის კარნიზის) მთავარი ნაწილია (ნახ. 1).

გამოტანის კონუსი – რელიეფის აკუმულაციური ფორმა ხეობების სათავეებთან, ხევებში, ხეობებში, მდინარის მიმდებარე ველებზე. მისი მახასიათებელია დახრილი კონუსის ფორმა (ნახ. 1). შედგება წვრილი და მსხვილი გაფხვიერებული ნატეხების გროვისაგან – წყლის დინების დროებითი და მუდმივი გამონატანით (პროლუვიუმი). დანალექის კონცენტრაცია სივრცეში გამოწვეულია კალაპოტის მკვეთრი გაფართოებითა და ნაკადის ტრანსპორტუნარიანობის შემცირებით. მთიან რაიონებში გ. კ. ფართოდ არის გავრცელებული მდინარის ძირითადი ველების ფსკერზე, შუამთიანეთის ქვაბულებში და წინამთიანეთის მდელოებზე. მცირე და საშუალო წყალშემკრებებზე გ. კ. ფორმირებაში მნიშვნელოვან და ზოგჯერ გადამწყვეტ როლს ღვარცოფული ნაკადი თამაშობს.

ნახ. 1

გამოტუმბვა – მყარი ნივთიერების ერთი ან რამდენიმე კომპონენტის ხსნარში გადაყვანა წყლით ან ორგანული გამხსნელით.

გამოფენა – ადამიანთა მატერიალური და სულიერი მოღვაწეობის მიღწევათა საჯარო დემონსტრირება (ნახ. 1).

ნახ. 1

გამოფისვა – წიწვოვანი ხეების დაკეჭვნა ფისის მისაღებად.

გამოფიტვა – მთის ქანების რღვევის პროცესი ატმოსფეროს, გრუნტის, ზედაპირული წყლების და ორგანიზმების მექანიკური და ქიმიური ზემოქმედების შედეგად. გამოფიტვა შეიძლება იყოს: აკუმულაციური, გრუნტის, კრისტალის, ნახშირის, ნიადაგის, ორგანული, ფიზიკური, ფიჭისებრი, ქანის, ქიმიური, ყინვისმიერი და სხვ.

გამოფიტული ქერქი – სამთო ქანის ფხვიერი ზედაპირული ფენა, რომელსაც წარმოქმნის გამოფიტვა. როგორც წესი, მას აქვს თიხოვანი შედგენილობა.

გამოფრქვევა (გამობოლქვა არაკონტროლირებადი) – როდესაც ძლიერმოქმედი მომწამლავი ნივთიერები გამონთავისუფლდება ტექნოლოგიური მოწყობილობის, დაცვის სისტემების, რეზერვუარების გარსაცმის ნაწილობრივი ან სრული ნგრევით. მას შეიძლება ახლდეს ხანძარი, აირ- და მტვერჭაერის ნარევების აფეთქება, რომელიც, თავის მხრივ, განაპირობებს მოწყობილობის განმეორებით ნგრევას და მეზობელი ობიექტების დაზიანებას.

გამოქარვა – სამთო ქანებისა და მისი შემადგენელი მინერალების ფიზიკური და ქიმიური დაშლის პროცესების ერთობლიობა, რასაც იწვევს ტემპერატურის ცვალებადობა, გაყინვის, ატმოსფერული ნალექებისა და ორგანიზმების ზემოქმედება. გ. შეიძლება ქანში გავრცელდეს სიღრმეში 500 მ-მდე. არსებობს გამოქარვის ოთხი ძირითადი სახეობა: ფიზიკური ან მექანიკური (ხახუნი, ყინული, წყალი, ქარი); ქიმიური; ბიოლოგიური (ორგანული) და რადიაციული (მაიონიზებული).

გამოქვაბული (ქვაბი) – თავისუფალი ადგილი (ფოსო, ღრუ) დედამიწის ქერქის ზედა ნაწილში, რომელიც დედამიწის ზედაპირს უკავშირდება ერთი ან რამდენიმე გამოსასვლელი ხვრელით (ღიობით). გ. შეისწავლის სპელეოლოგია, ხოლო ხელოვნურ (ანთროპოგენურ) გამოქვაბულებსა და მიწისქვეშა ნაგებობებს (ქვასატეხი, შტოლნი, საქალაქო კომუნიკაციები) – სპელესტოლოგია. წარმოშობის მიხედვით არსებობს გამოქვაბულის სახეობები: ტექტონიკური, ეროზიული, ყინულოვანი, ვულკანური და კარსტული (ყველაზე დიდი ჯგუფი).

გამოყენება (მასალის) – მყარი, თხევადი და აიროვანი მასალების გამოყენება სამუშაო პროცესში.

გამოყენებითი მექანიკა – ნივთიერი სხეულის მექანიკა, რომელმაც ტექნიკური გამოყენება პოვა.

გამოყენებითი პროგრამული უზრუნველყოფა (კომპ.) (ინგლ. application software) – კომპიუტერული პროგრამა ან პროგრამების ერთობლიობა, რომელიც განკუთვნილია მომხმარებლის რაიმე კონკრეტული ამოცანის შესასრულებლად. გ.პ.უ. განეკუთვნება: ტექსტური პროცესორები (Microsoft Word, Pages, LibreOffice Writer, Google Docs და სხვ.), ელექტრონული ცხრილები (Microsoft Excel, Numbers, Libreoffice Calc, Google Sheets და სხვ.), საბუღალტრო პროგრამები (QuickBooks, TurboCASH, FreshBooks, ორის ბუღალტერია, SuperaFin, ინფობუღალტერი და სხვ.), ვებ-ბრაუზერები (Google Chrome, Mozilla Firefox, Safari, Opera, Microsoft Edge და სხვ.), მონაცემთა მართვის სისტემები (Oracle Database, Microsoft Access, Microsoft SQL Server, MySQL, SQLite, CUBRID და სხვ.), სხვადასხვა გრაფიკული რედაქტორი (Adobe Photoshop, Paint.NET, GIMP, Pixlr, Snapseed, CorelDRAW, Adobe Illustrator, DrawPlus, Inkscape, PaintShop Pro და სხვ.), ვიდეოთამაშები და სხვ.

გამოყვანა (მოსახვა) – ნაგებობის, მისი ცალკეული ელემენტების დამუშავების პროცესი (მოპირკეთება, შეღებვა, შელესვა, გაპრიალება და სხვ.).

გამოშრობა – მასალიდან (სხეულიდან) ტენის მოშორების პროცესი ბუნებრივად ან ხელოვნურად.

გამოშრობის კოეფიციენტი – დატენიანების დროს კედელში შეღწეული წყლის რაოდენობის შეფარდება, ამავე ფართიდან აორთქლებული წყლის რაოდენობასთან.

გამოცდა – 1. მასალის, ნივთიერების, მოქმედების, წარმოების, კონსტრუქციის და სხვათა შემოწმება რისამე ღირსების გამოსარკვევად; 2. გამოკითხვა ცოდნის შემოწმების მიზნით; 3. დეტალების, კონსტრუქციების, ნაკეთობების, ნაგებობებისა და სხვათა ფიზიკურ-მექანიკური თვისებების შესწავლა ლაბორატორიული ან ნატურალური გამოკვლევების ჩატარების გზით. არსებობს გამოცდის სახეები: აკუსტიკური, ახლეჩაზე, ბურთულით, გაგლეჯაზე, გადაღუნვაზე, გადაყირავებაზე, გამძლეობაზე, გაჭიმვაზე, გრეხაზე, გრუნტის, დამსხვრევაზე, დანადგარის, დარტყმაზე, დარტყმით, დატვირთვით, დაღლილობაზე, დაცულობაზე, დინამიკური, დეფორმაციულობაზე, დენადობაზე, თელვაზე, კვლევიით, კოროზიული, კუმშვაზე, კუმშვაზე დარტყმით, ლაბორატორიული, მანქანის, მასალის, მდგრადობაზე, მედეგობაზე, მექანიკური, მისაღები, მოდელის, მოქიმვაზე, მუხრუჭების, მხურვალმტკიცობაზე, ნატურული, საავარიო, საგზაო, საექსპლუატაციო, საველი, საიმედოობაზე, საკომუტაციო, საკონტროლო, სამონტაჟო, საპასპორტო, საფრენი, საქარხნო, სითბური, სიმაგრეზე, სიმტკიცეზე, სიმძლავრეზე, სისაღეზე, სკლეროსკოპული, სტატიკური, სტენდური, ტექნოლოგიური, ტროპიკული, ქიმიური, ღუნვაზე, ცვეთაზე, ცეცხლმედეგობაზე, ცივშტამპური, ცივწნეხური, ძრავას, წვეითი, წინასწარი, წყალუჟონადობაზე, ჭედადობაზე, ჭრაზე, ხანგამძლეობაზე, ჰიდრავლიკური და სხვ.; 4. მანქანის კონსტრუქციული და საექსპლუატაციო თვისებების ექსპერიმენტული განსაზღვრა.

გამოცდა მანქანების – მანქანებისა და მექანიკური მოწყობილობის გამოცდის ძირითადი სახეებია: საექსპლუატაციო, სამეცნიერო და სპეციალური. საექსპლუატაციო გამოცდების დანიშნულებაა განისაზღვროს და შეფასდეს მანქანების მუშაობის ხარისხი ტიპურ პირობებში. სამეცნიერო გამოცდების დროს წარმოებს დინამიკური და ერგონომიკული პროცესებისა და მაჩვენებლების კვლევა. სპეციალური გამოცდები ტარდება განსაკუთრებულ პირობებში (არქტიკული, ტროპიკული, მაღალმთიანი, უდაბნო). ამას გარდა ტარდება მიღება-ჩაბარების და პერიოდული (საკონტროლო) გამოცდები. მანქანებისა და მოწყობილობების გამოცდები შეიძლება იყოს ნატურული და სტენდური.

გამოცდის არამრღვევი მეთოდები – მასალებისა და კონსტრუქციების ფიზიკურ-ტექნიკური მახასიათებლების განსაზღვრა ნაკეთობის დაურღვევლად ან ნიმუშების ამოჭრით. ეფუძნება ზოგი ფიზიკური სიდიდის (აკუსტიკური, ელექტრული, მექანიკური, მაგნიტური და სხვ.) დამოკიდებულებას მასალების განსაზღვრულ თვისებებთან. ეს დამოკიდებულება მყარდება ექსპერიმენტულად ყოველი მასალისათვის ცალ-ცალკე. არამრღვევი მეთოდებით გამოცდის უპირატესობებია: გამოცდის სიმარტივე, შედეგების მიღების სისწრაფე, გამოცდის მრავალჯერადი განმეორებადობა და სხვ.

გამოცდის მრღვევი მეთოდები – მასალებისა და კონსტრუქციების ფიზიკურ-ტექნიკური მახასიათებლების განსაზღვრა ნაკეთობის დაურღვევით. ძირითადად გამოიყენება ბეტონისა და რკ.ბ.-ის ქარხნებში დამზადებული ბეტონის ან ნაკეთობების საკონტროლო ნიმუშების,

აგრეთვე ცეცხლმედეგობაზე ნატურული კონსტრუქციების, სამეცნიერო დაწესებულებებში შექმნილი ახალი კონსტრუქციებისა და დეტალების გამოსაცდელად და სხვ.

გამოცემა – ავტორის, საავტორო ან მომიჯნავე უფლებების სხვა მფლობელის, მონაცემთა ბაზის დამამზადებლის თანხმობით ნაწარმოების, ფონოგრამის, ვიდეოგრამის ან მონაცემთა ბაზის ასლების სამოქალაქო ბრუნვაში გაშვება გაყიდვების ან გაქირავების გზით იმ რაოდენობით, რომელიც აკმაყოფილებს საზოგადოების გონივრულ მოთხოვნებს.

გამოწალდება (ტყის გაწმენდა) – ტყეში 3-5 წელიწადში ერთხელ ხეების ჭრა.

გამოწელება – რაიმეს უფრო წვრილში გატარების, გათრევის პროცესი, მისი განივკვეთის ზომების შემცირების მიზნით. გამოიყენება ლითონდამამუშავებელ მრეწველობაში დაკალიბრებული მავთულის, არმატურის ან ნაგლის მისაღებად.

გამოწვა – სხვადასხვა მასალის გახურება და დაყოვნება მაღალ ტემპერატურაზე (გამოსაწვავ ღუმლებში) მისთვის საჭირო თვისებების მინიჭების მიზნით (მაგ., თიხების, ცეცხლგამძლე მასალების, კერამიკის, ცემენტის კლინკერის და სხვ.). გამოწვით დაჟანგვას მიმართავენ რკინის მადნიდან გოგირდის, აქროლადი ნივთიერებებისა და სხვა მინარევების მოსაშორებლად, ხოლო აღდგენით – რკინის მადნიდან სუსტი მაგნიტური მინერალების მაგნიტურში გადასაყვანად შემდგომი მაგნიტური გამამდიდრებელი სეპარაციის მიზნით. ფერად მეტალურგიაში გამოწვას იყენებენ ძვირფასი ფრაქციების გამოსაცალკავებლად. ზოგჯერ გამოწვას უთავსებენ შეცხობას შემდგომი დამუშავების გასაადვილებლად. სილიკატურ წარმოებაში გამოწვის მეშვეობით იღებენ თიხის აგურს, შემკვრელ მასალებს, თიხის, კერამიკის, ფაიფურის, ქაშანურის ჭურჭელს, სანიტარულ-ტექნიკურ ნაწარმს, მანქანებისა და აპარატების დეტალებს.

გამოწვა იზოთერმული – ლითონის (ფოლადი, თუჯი) გამოწვის სახე, რომელიც მიმდინარეობს ლითონის გახურებით აუსტენიტურ მდგომარეობამდე (იხ. აუსტენიტი), დაყოვნებით ამ ტემპერატურაზე, გაცივებით 600-700°C-მდე, ისევ დაყოვნებით აუსტენიტის საბოლოო გაბნევაამდე და შემდეგ გაცივებით ოთახის ტემპერატურამდე.

გამოწნება – ჭედვის ოპერაცია, ნამზადის გასქელების მიზნით სიგრძის ხარჯზე.

გამოწრთობა – არახელსაყრელი პირობებისადმი გამძლეობის გამომუშავების პროცესი.

გამოჭიმვა (გამოწელება) – მეთოდი, რომელიც გულისხმობს ფოლადის არმატურის განმტკიცებას (სიმტკიცის ამაღლებას) ცივ მდგომარეობაში. ამ დროს მის ზედაპირზე წარმოიქმნება ცივნაჭედი, რომელიც ამცირებს პლასტიკურობას და ზრდის სიმტკიცის ზღვარს. არმატურის გ. განმტკიცება ხორციელდება სპეციალურ დაზგებზე ჰიდრავლიკური ან მექანიკური ამძრავით.

გამოჭრა – მყარი ტანის ან ფურცლოვანი მასალის მექანიკური, ლაზერული და პლაზმური დამუშავების ერთ-ერთი სტადია.

გამოხარშვა – ქსოვილის გამოყვანის ერთ-ერთი პროცესი.

გამოხდა – პროცესი, როდესაც სხვადასხვა ქიმიური ნივთიერის მიღების (გამოყოფის) მიზნით ხდება ძირითადი ნივთიერის დაშლა (მაგ., წყლის დაშლა). გამოხდა შეიძლება

მიმდინარეობდეს გაუხშობულ სივრცეში, ვაკუუმში, ღია ატმოსფეროში, კამერაში, საქვაბეში, მაღალ ტემპერატურაზე და სხვ.

გამოხდა მერქნის – მერქნის მშრალი გამოხდა ვაკუუმში მაღალი ტემპერატურისას (400-500°C), როდესაც მიიღება სხვადასხვა ნივთიერებები (ნახშირი, ეთილის სპირტი, ძმარმჟავა, ფისები და სხვ.).

გამტარი – ნივთიერება, რომელიც ატარებს (გადასცემს) სითბოს, ელექტრობას, ბგერას. ფიზიკაში გამტარი ეწოდება ისეთ ნივთიერებას ან სხეულს, რომელიც შეიცავს თავისუფალ (ან მაკროსკოპული გადაადგილების საშუალების მქონე) მუხტს. მეტალის გამტარებში, როგორცაა სპილენძი ან ალუმინი თავისუფალ მუხტს ელექტრონი წარმოადგენს. ყველა გამტარში არის მუხტი, რომელიც მოძრაობას იწყებს, როდესაც გამტარის ბოლოებზე არის ელექტრული პოტენციალების სხვაობის მოდული მეტი ნულზე. დამუხტული ნაწილაკების ამ მოწესრიგებულ მოძრაობას ელექტრული დენი ეწოდება (ერთეული ამპერი). ტიპური გამტარებია მეტალები. ელექტროსადენების დასამზადებლად ძირითადად სპილენძი ან ალუმინი გამოიყენება. ვერცხლი საუკეთესო გამტარია, მაგრამ გაცილებით ძვირია. ოქრო გამოიყენება ზედაპირებს შორის მაღალი ხარისხის გამტარებლობის მისაღწევად. არსებობს აგრეთვე არამეტალი გამტარები, მაგ., გრაფიტი და მარილის ხსნარები. როგორც წესი, კარგ გამტარებს მიეკუთვნება – პლასტიკი. გამტარი შეიძლება იყოს: ბაგირული, მარყუჟისებრი, მიმმართველი, სინათლის, ღრუ, ცუდი, ხის, ხისტი და სხვ.

გამტარუნარიანობა – 1. რისამე გატარების უნარი; 2. კავშირგაბმულობის არხის გამტარობის უნარი – ინფორმაციის გადაცემის უდიდესი სიჩქარე. იზომება 1 წამში ორმაგი სიმბოლოს გადაცემის რაოდენობით. გადაცემის სიჩქარე დამოკიდებულია არხის ფიზიკურ და დაბრკოლებების სტატიკურ თვისებებზე, სიგნალების გადაცემისა და მიღების ხერხებზე და ა.შ.; 3. ელექტროგადამცემი ხაზების გამტარობის უნარი, ელექტროგადამცემი ხაზის ძირითადი მახასიათებელი, განსაზღვრავს მაქსიმალურ სიმძლავრეს, რომლის გადაცემა შესაძლებელია ხაზზე ყველა შემზღვეველი პირობების გათვალისწინებით (მდგრადობა, გამტარის გადახურება და ა.შ.). გ. დამოკიდებულია ძაბვაზე ხაზის თავსა და ბოლოში, მის სიგრძესა და ტალღურ მახასიათებლებზე (ტალღური წინაღობა და ფაზის ცვლილების კოეფიციენტი).

გამტკნარება წყლის – წყლიდან მასში გახსნილი მარილების მოშორება, წყლის სასმელად ან ტექნიკური მიზნებისათვის გამოყენების მიზნით. გ. წ. შესაძლებელია დისტილაციით, გაყინვით, იონური მიმოცვლით ან ელექტროლიზით.

გამქირავებელი – ქირავნობის ურთიერთობის მონაწილე პირი, ნივთის მესაკუთრე.

გამყარება (გამკვრივება) – სითხის სრული ან ნაწილობრივი გადასვლა მყარ მდგომარეობაში. გამყარების ყველაზე უფრო ტიპური შემთხვევაა სითხიდან კრისტალების გამოყოფა.

გამყარების დრო – ბეტონის ნარევის გამყარების დრო, რომლის განმავლობაში ბეტონი კარგავს პლასტიკურობას და იძენს აუცილებელ სიმტკიცეს.

გამყარების პრინციპი – დეფორმირებად სხეულზე მოდებული ძალების წონასწორობა არ ირღვევა ამ სხეულის გამყარებისას. ამ პრინციპიდან გამომდინარეობს, რომ აბსოლუტურად მყარ სხეულზე მოქმედი ძალების წონასწორობის პირობა უნდა შესრულდეს დეფორმირებად სხეულზე მოდებული ძალებისთვისაც.

გამშენებელი – ფიზიკური (იურიდიული) პირი ან სახელმწიფო აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანო, რომელსაც, დადგენილი წესით, მიღებული აქვს მიწის ნაკვეთი და ორგანიზაციას უკეთებს საცხოვრებელი სახლების მშენებლობას, რეკონსტრუქციასა და რემონტს საკუთარი საცხოვრისისათვის, არენდით გასაცემად ან გასაყიდად.

გამპლეობა (ამტანობა) – მასალებისა და კონსტრუქციების უნარი წინააღმდეგობა გაუწიოს განმეორებად (ციკლურ) დატვირთვებს, აგრეთვე რღვევასა და შეუქცევად პლასტიკურ დეფორმაციებს (იხ. სიმტკიცე).

გამწვანება – მწვანე ნარგავების შექმნისა და გამოყენების ღონისძიებათა სისტემა, რომლის მიზანია მოსახლეობის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესება. აქვს სანიტარულ-ჰიგიენური, საინჟინრო-ტექნიკური, ხანძარსაწინააღმდეგო და ესთეტიკური მნიშვნელობა.

გამწვანებული ტერიტორია – მიწის ნაკვეთი, რომლის ტერიტორიის არანაკლებ 80%-ისა დაკავებულია მცენარეული საფარით, ღია სათამაშო მოედნით, ბილიკებით ან ფეხით მოსიარულეთათვის განკუთვნილი მოპირკეთებული გრუნტის ზედაპირით, სადაც შესაძლებელია მოწყობილი იყოს დასასვენებელი (გასართობი) ადგილები (მაგ.: პარკი, ბაღი, ბულვარი, სკვერი, გაზონი და სხვ.).

გამჭოლი – რაც რისამე შიგნით გაივლის (მაგ., გამჭოლი ხვრეტი, გამჭოლი კონსტრუქცია და სხვ.).

გამჭოლი გაყვანილობა – ისეთი ზომის ნახვრეტი იატაკის, იატაკ-ჭერის ან კედლის ანაწყობის ორივე მხარეს, რომელშიც გაყვანილობა გავა.

გამჭოლი გაყვანილობის ცეცხლშემჩერებელი სისტემა – ცეცხლმდეგობის ხარისხიანი იატაკის, იატაკ-ჭერის ან კედლის ანაწყობებისგან შემდგარი ანაწყობი, რომელსაც კვეთს ერთი ან ერთზე მეტი გაყვანილობა. გადაკვეთის ადგილას მოწყობილია მასალები ან მექანიზმები, ან ორივე, წინასწარ განსაზღვრული დროის განმავლობაში ცეცხლის გავრცელების შესაფერხებლად.

გამჭუჭყიანებლები (დამაბინძურებლები) – ნივთიერებები, რომლებიც აბინძურებენ ბუნებრივი გარემოს კომპონენტებს (მაგ., ავტომობილებისა და სამრეწველო საწარმოების გამონაბოლქვები, ჩამდინარი წყლები, გოგირდისა და ნახშირბადის ოქსიდები, ქიმიურად ინდიფერენტული გამხსნელები, ბენზინი, ბენზოლი, მეთილის სპირტი, ტყვია და ა.შ.). ბუნებრივ გარემოში ისეთი დამაბინძურებლის გამოყოფის პროცესს, რომელიც ბუნებისათვის არაა დამახასიათებელი, დაბინძურება ეწოდება.

გამხსნელი – ინდივიდუალური ქიმიური ნაერთი (ნარევი), რომელიც სხვადასხვა ნივთიერების გახსნის უნარით ხასიათდება. გასახსნელ ნივთიერებებთან იძლევა ცვალებადი შედგენილობის ერთგვაროვან სისტემებს – ხსნარებს. არაორგანული გამხსნელებიდან ყველაზე მნიშვნელოვანია წყალი, ორგანულებიდან – მარტივი და რთული ეთერები, კეტონები, ამინები და სხვ.

გამხსნელი გვირაბი – მიწის ზედაპირიდან საბადომდე გაყვანილი გვირაბი.

განათება – 1. არქიტექტურულ-სამშენებლო და შუქტექნიკური ხერხების ერთობლიობა სხივური ენერჯის გამოყენებისათვის უტილიტარული და მხატვრული მიზნით; 2. სხივური ენერჯის ხილული ნაწილის გამოყენება, სინათლის მიღება. განათების მრავალი სახეობა არსებობს: აირვარვარული, აირული, ანარეკლი, არაპირდაპირი, აცეტილენური, ბუნებრივი,

გარე, გლობალური, დიფუზიური, დღის, ელექტრული, ზედა, კარბიდული, კომბინირებული, ლოკალიზებული, ლუმინესცენციური, მეორეული, მოციმციმე, ნახევრად ანარეკლი, საავარიო, საგარანტიო, სამუშაო, სასიგნალო, ქუჩის, შიგა, შუქდიოდური, ჭერული, ხელოვნური და სხვ.

განათება ავარიული – განათება, სამუშაო განათების ავარიული გამორთვის დროს მუშობის გაგრძელებისათვის (უსაფრთხოების განათება) ან ხალხის საევაკუაციოდ სათავსიდან (საევაკუაციო განათება).

განათება ბუნებრივი – მზის, მთვარის ან სხვა ბუნებრივი მანათობელი წყაროთი მიღებული სინათლე.

განათება გვერდითი ბუნებრივი – სათავსის ბუნებრივი განათება გარე კედლების ღიობებიდან.

განათება კომბინირებული – საერთო და ადგილობრივი განათების ერთობლიობა.

განათება ლოკალური – შენობის ან ნაგებობის ნაწილის, ცალკეული არქიტექტურული ელემენტის (პილონის, შესასვლელის სხვ.) განათება საერთო განათების არარსებობის შემთხვევაში.

განათება საევაკუაციო – განათება, რომელიც ეწყობა საწარმოო განათების ავარიული გამორთვის შემთხვევაში, შენობებიდან ხალხის ევაკუაციისათვის იმ შემთხვევაში, თუ ხალხის რაოდენობა 50 ან მეტია.

განათება საერთო – ერთი და იმავე ტიპისა და სიმძლავრის ნათურების ერთ სიმაღლეზე განლაგებით მიღებული განათება, რომელიც სათავსში ქმნის ერთნაირ ფონს.

განათება შეთავსებული – ბუნებრივი დღის განათებისა და დამატებით ხელოვნური განათების ერთობლიობა.

განათება ხელოვნური – განათება, რომელიც მიღებულია ხელოვნური სინათლის წყაროთი (მაგ., ელექტროგანათება).

განათებადობა – განათებული ზედაპირის ფართობის ერთეულზე მოსული სინათლის (შუქის) ოდენობა. განათებადობის ერთეულია ლუქსი და ფოტი.

განათებულობა – მოცემულ ზედაპირზე დაცემული სინათლის ნაკადის სიმკვრივე.

განაკვეთი – 1. გადასახადის ნორმა დასაბეგრავ ობიექტზე; 2. გარკვეული პირობებით განსაზღვრული და ზემდგომი ორგანოებით დამტკიცებული, შრომის ანაზღაურების ნორმა, ხელფასი; 3. საშტატო ერთეული.

განაკვეთი დისკონტის – საპროცენტო განაკვეთი, რომელიც გამოიყენება მომავალი შემოსავლების დღევანდელ ღირებულებაში გარდასაქმნელად.

განაკვეთი თანამდებობრივი – საშტატო ერთეულით განსაზღვრული თანამდებობის პირის ხელფასი – ანაზღაურება.

განაკვეთი სატარიფო – სატარიფო ცხრილით (განაწესით) დადგენილი ხელფასის რაოდენობა, გამოსახული ფულად ერთეულებში.

განაკვეთი ხელფასის – საშტატო ერთეულით გათვალისწინებული ხელფასის ოდენობა, გამოსახული ფულად ერთეულებში.

განაკიდი – შენობის შვეულ კედლებზე გადაცილებული სახურავი, რომელიც განლაგებულია ჰორიზონტალურად გარე კედლების კონტურის გარეთ (ნახ. 1).

ნახ. 1

განაკიდი ფრონტონური – შენობის შვეულ კედლებზე გადაცილებული სახურავი, რომელიც განლაგებულია დახრილად გარე კედლების კონტურის გარეთ.

განატანების მოძრაობა – ატმოსფერული წნევის დროს ღია არხებში და ღარებში წყლის ენერჯის მეშვეობით მყარი ფხვიერი მასალების გადატანის შემთხვევა.

განაყოფი – 1. ერთი რიცხვის მეორეზე გაყოფის შედეგი; 2. მითითებული მახასიათებლის ან ხარისხის ოდენობა ან სიდიდე.

განაშენიანება – პროცესი, რომელიც დაკავშირებულია დასახლებული პუნქტის რაოდენობრივ ზრდასთან.

განაშენიანების დასარეგულირებელი ხაზი – განაშენიანების საზღვრების მოხაზულობა, რომლის გარეთაც არ უნდა გახდეს ასაშენებელი ან დასაპროექტებელი შენობა-ნაგებობების კონტური. მისი დამორება წითელი ხაზებიდან მიიღება 3-6 მ, რაც საშუალებას იძლევა სწორად გადავწყვიტოთ რიგი არქიტექტურულ-მხატვრული და სანიტარულ-ჰიგიენური ამოცანები.

განაშენიანების რეგულირების გეგმა – ქალაქთმშენებლობითი დოკუმენტი, რომელიც მიწათსარგებლობის გენერალური გეგმის ან მიწათსარგებლობის დეტალური გეგმის საფუძველზე დასახლებათა ტერიტორიის ან მისი ცალკეული ნაწილისათვის აზუსტებს მიწათსარგებლობის ფუნქციურ ზონებს ქვეზონების სახით, განსაზღვრავს განაშენიანების არქიტექტურულ-გეგმარებით და სივრცით-მოცულობით მახასიათებლებს, შენობა-ნაგებობების განთავსებას, მათ გეგმარებით პარამეტრებს, ტერიტორიების კეთილმოწყობასა და გამწვანებას, საინჟინრო და სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურით უზრუნველყოფას.

განაშენიანების რეგულირების ხაზები (წითელი ხაზები) – მიწის ნაკვეთისათვის (ნაკვეთებისათვის) ქალაქთმშენებლობითი დოკუმენტით დადგენილი წარმოსახვითი მიჯნა, რომლის მიღმაც უნდა განთავსდეს შენობა-ნაგებობები; მიწის ნაკვეთისათვის (ნაკვეთებისათვის) შეიძლება დადგინდეს ერთი ან რამდენიმე წითელი ხაზი.

განაშენიანების სავალდებულო ხაზები (ლურჯი ხაზები) – მიწის ნაკვეთისათვის ქალაქთმშენებლობითი დოკუმენტით დადგენილი წარმოსახვითი მიჯნა, რომელზეც უნდა განთავსდეს შენობა-ნაგებობები.

განაშენიანების სივრცით-გეგმარებითი წყობა – ტერიტორიებისა და განაშენიანებული გარემოს ჩამოყალიბებული ან ქალაქთმშენებლობითი დოკუმენტაციით განსაზღვრული ურთიერთმიმართება, სტრუქტურა და მახასიათებელთა სისტემა.

განაშენიანებული მიწის ნაკვეთის გამოყენების სახეობა – მიწის ნაკვეთის არსებული ან ქალაქთმშენებლობითი დოკუმენტაციით განსაზღვრული გამოყენების სახეობა.

განაშენიანებული ტერიტორია – დასახლების ტერიტორიის ნაწილი, რომელიც შესაძლებელია მოიცავდეს დასახლებათა ტერიტორიების გამოყენებისა და განაშენიანების რეგულირების ძირითადი დებულებებით განსაზღვრულ ნებისმიერ ზონას, გარდა გარემოს დამცავი, ლანდშაფტურ-სარეკრეაციო, სასოფლო-სამეურნეო, სატრანსპორტო და სამხედრო დანიშნულების ზონას.

განაცხადი – ოფიციალური ხასიათის წინასწარი განცხადება, მოთხოვნა.

განაწესი – 1. იურიდიული დოკუმენტი ამა თუ იმ იურიდიული პირის უფლება-მოვალეობათა შესახებ; 2. დადგენილი, დაწესებული, დაკანონებული (განწესება, განწესებული); 3. სახელმწიფო ან კერძო დაწესებულებაში მიღებული დადგენილება გარკვეული წესების ან წესრიგის დაცვის შესახებ.

განაწესი საწარმოო – წერილობითი განკარგულება სამუშაოს წარმოებაზე, ადგილის, სამუშაოს დაწყებისა და დამთავრების დროის, მათი წარმოების პირობების, ბრიგადის შემადგენლობისა და სამუშაოს უსაფრთხოებაზე პასუხისმგებელი პირების დანიშვნაზე. მომსახურე პერსონალი სრულად ემორჩილება გ. ს. მოთხოვნებს.

განაჭერი – თაროს (ქუსლის) წარბის გლუვი პროფილის მოჩუქურთმებული დამუშავება ორნამენტის მოტივით, რომელიც მეორდება მთელ სიგრძეზე.

განახერხი – აჭურული გამჭოლი ჩუქურთმა ხეზე, შესრულებული სპეციალური ხერხით. განახერხით აფორმებენ კარნიზებს, საპირეებს, ფრონტონის ფიცრებს, არშიებს, თამასებსა და სხვ. ხის ხუროთმოძღვრებაში.

განგაში – ემოციური მდგომარეობა, რომელიც ჩნდება გაურკვეველი საშიშროების პირობებში – შფოთიანი ხმაური, მღელვარება, აურზაური და სხვ.

განგაშის გადამოწმების ფუნქცია – ცეცხლის აღმომჩენი და განგაშის ავტომატური სისტემის ფუნქცია ცრუ განგაშის შესამცირებლად, რომლის საშუალებითაც კვამლის აღმომჩენი ატყობინებს შესაბამის სამსახურს საავარიო ვითარების შესახებ დროის მინიმალურ პერიოდში ან ადასტურებს საავარიო ვითარებას მოცემული დროის განმავლობაში, რის შედეგაც ავტომატურად ხდება მათი საწყის მდგომარეობაში დაბრუნება, რაც ნიშნავს, რომ განგაშის სიგნალი უტყუარი იყო.

განგაშის გასავრცელებელი მოწყობილობა – სახანძრო განგაშის სისტემის შემადგენელი ნაწილი, მაგ., ზარი, საყვირი, ეკრანი სინათლის ან ტექსტისათვის, რომელიც გამოსცემს ხმოვან, ტაქტილურ ან ვიზუალურ სიგნალებს ან მათ კომბინაციებს.

განგაშის მრავალბლოკიანი მოწყობილობა – განგაშის ორი ან მეტი ერთბლოკიანი მოწყობილობა, რომლებიც ისეა ერთმანეთთან დაკავშირებული, რომ ერთის გააქტიურება იწვევს ყველა ინტეგრალური ან დამოუკიდებელი ხმოვანი განგაშის სისტემის ამუშავებას. ის ასევე შეიძლება შედგებოდეს განგაშის ერთბლოკიანი მოწყობილობისგან, რომელიც დაკავშირებულია სხვა აღმომჩენ სისტემებთან ან ხელით მართვად სახანძრო განგაშის კოლოფთან.

განგაშის სიგნალი – სიგნალი, რომელიც მიანიშნებს საავარიო მდგომარეობაზე, რაც მყისიერ რეაგირებას მოითხოვს, მაგ., ცეცხლის მიმანიშნებელი სიგნალი.

განედი – კუთხე, პლანეტის ცენტრიდან მოცემულ წერტილამდე გავლებულ ხაზსა და ეკვატორის სიბრტყეს შორის, რომელიც იცვლება 0-დან 90°-მდე ეკვატორის ორივე მხარეს. ის არის ერთ-ერთი კოორდინატი სფერულ კოორდინატთა სისტემის რიგში, რომელიც ადგენს დედამიწის ზედაპირის წერტილების მდებარეობას (გეოგრაფიული კოორდინატები, გეოდეზიური კოორდინატები), ციურ სფეროებსა (ციური კოორდინატები) და მზის, მთვარისა და პლანეტების ზედაპირზე (ჰელიოცენტრული კოორდინატები, სელენოგრაფიული კოორდინატები, პლანეტოგრაფიული კოორდინატები). გეოგრაფიული განედი არის კუთხე, რომელსაც ქმნის მოცემული წერტილის შვეული ეკვატორის სიბრტყესთან – მანძილი დედამიწის ზედაპირის რომელიმე წერტილამდე ეკვატორის ჩრდილოეთით ან სამხრეთით, გამოხატული გრადუსებით. წერტილების გეოგრაფიული განედი, რომელიც განფენილია ჩრდილოეთ ნახევარსფეროში (ჩრდილოეთი განედი) მიჩნეულია დადებითად, ხოლო წერტილების განედი სამხრეთ ნახევარსფეროში (სამხრეთი განედი) – უარყოფითად. გარდა ამისა, ეკვატორთან მიახლოებულ განედებს უწოდებენ "დაბალს", ხოლო პოლუსებთან ახლოს მდებარე განედებს – "მაღალს". ადგილის განედის განსაზღვრა შესაძლებელია ისეთი ასტრონომიული ხელსაწყოების დახმარებით, როგორებიცაა სექსტანტი და გნომონი (პირდაპირი გაზომვა), აგრეთვე შესაძლებელია GPS-ისა და GLONASS-ის სისტემების გამოყენებაც (ირიბი გაზომვა).

განვადება – გასაყიდი ნივთის საფასურის გადანაწილება რამდენიმე ვადაზე.

განვითარება – 1. ერთი მდგომარეობიდან მეორეში გადასვლა; 2. გაზრდა, გაფართოება, გაძლიერება.

განზოგადებული იმპულსი – ნივთიერ წერტილთა სისტემის კინეტიკური ენერჯის კერძო წარმოებული განზოგადებული სიჩქარით (როცა კინეტიკური ენერჯია გამოსახულია როგორც განზოგადებული კოორდინატის, დროისა და განზოგადებული სიჩქარის ფუნქცია).

განზოგადებული კოორდინატები – ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი ისეთი პარამეტრები, რომელთა საშუალებითაც დროის ყოველ მომენტში ცალსახად განსაზღვრულია სისტემის მდებარეობა.

განზომილება – ფიზიკური სიდიდეების დამოკიდებულების ფორმა იმ სიდიდეებზე, რომლებიც მიღებულია ძირითად სიდიდეებად. ყველაზე უფრო მიზანშეწონილია ამ დამოკიდებულების გამოსახვა L სიგრძის, M მასისა და T დროის მიხედვით.

განზომილებათა თეორია – იმ ფორმულების სახის განსაზღვრის მეთოდი, რომლებიც ამა თუ იმ ფიზიკურ სიდიდეებს შორის დამოკიდებულებას გამოსახავენ. მეთოდი დაფუძნებულია იმ მოსაზრებაზე, რომ ამ დამოკიდებულების ხასიათი არ უნდა შეიცვალოს გამოყენებულ ერთეულთა მასშტაბების შეცვლისას. თუ ადგილი აქვს ტოლობას ფიზიკური სიდიდეების რომელიმე კომბინაციებს შორის, მაშინ ტოლობის ორივე ნაწილს უნდა ჰქონდეს ერთი და იგივე განზომილება.

განი – 1. ნივთის, დეტალის, ელემენტის და მისთ. სიგანე; 2. აგურის მოკლე გვერდი.

განიავება – 1. ნებისმიერ სივრცეში ან სივრციდან კონდიცირებული ან არაკონდიცირებული ჰაერის ბუნებრივი ან მექანიკური მიწოდების ან გაწოვის პროცესი; 2. ჰაერის განდევნა სათავსიდან და მისი შეცვლა ახლით სარკმლის, ფანჯრის, კარის გაღებით ან გამწოვი ვენტილატორის ჩართვით. გ. უზრუნველყოფს ადამიანისათვის ჯანსაღი გარემოს შექმნას. ის შეიძლება იყოს: ადგილობრივი, აღმავალი, ბუნებრივი, გამჭოლი, დიაგონალური, მიწისქვეშა, ნაწილობრივი, საჭირხნი, შემწოვი, ცენტრალური და სხვ.

განიავება დარეგულირებული – სათავსის განიავების უზრუნველყოფა კონსტრუქციული ელემენტების (კარი, ფანჯარა, სარკმელი, სარქველი და სხვ.) გაღების გზით.

განიერი (ფართო) – რასაც დიდი სიგანე აქვს.

განივა – 1. ფანჯრის ქვის ან ხის ჰორიზონტალური სარქველი; 2. ხის კარკასული კონსტრუქციის ელემენტი.

განივი – კონსტრუქციის სიგრძის მართობული; განზე, სიგანეზე, გარდიგარდმო განთავსებული (კვეთი, სიბრტყე, ფართობი), რისამე სიგანეზე გადამკვეთი.

განივი დატვირთვა – ღეროს ღერძის ან ფილის შუალედური სიბრტყის მართობულად მიმართული დატვირთვა.

განივი კვეთი (განივკვეთი) – რისამე განივი ზომა.

განივი კვეთის ნომინალური ფართობი – განივი კვეთის ფართობი, ეკვივალენტური გლუვი მრგვალი ღეროს განივი კვეთის ფართობისა, რომელსაც იგივე დიამეტრი აქვს.

განივი კვეთის ცვალებადობის კოეფიციენტი (k) – ხის ცვლადკვეთიან კოჭების დეფორმაციისას განივი კვეთის ცვალებადობის გამთვალისწინებელი კოეფიციენტი, რომელიც გამოითვლება ფორმულით: $k = (0,15 + 0,85h_0/h)$, სადაც h_0 არის კოჭის განივი კვეთის სიმაღლე საყრდენებზე; h – კოჭის განივი კვეთის მაქსიმალური სიმაღლე. მუდმივი განივი კვეთის კოჭებისათვის $k = 1$.

განივი რიგი – კედლის წყობაში აგურის რიგი, მიმართული მოკლე გვერდით გარეთ.

განივი ღერო – რკ.ბ.-ის კონსტრუქციებში – ღუნვადი ელემენტების შედუღებული კარკასით დაარმატურების შემთხვევაში განივი არმატურის სახელწოდება.

განივი ძალა – შიგა ძალა, რომელიც განსახილავ კვეთაში ღეროს ღერძის მართობულია.

განივი ძალის ეპიურა – ღეროს სიგრძის გასწვრივ განივი ძალების სიდიდეების ცვლილების გრაფიკული გამოსახულება.

განკარგვა – ნივთით თავისუფალი მანიპულირება და მისი სამართლებრივი ბედის განსაზღვრის უფლება (გაყიდვა, გაქირავება, განათხოვრება, გაჩუქება, ანდერძით გადაცემა და სხვ.).

განლაგება – იგივეა, რაც მოწყობილობის შეთანწყობა-დაგეგმარება.

განლექვა – პოლიდისპერსული სუსპენზიის ნელი დალექვის თვისების მქონე წვრილი ნაწილაკების დაცილება სწრაფად დალექვის თვისებების მქონე (უფრო მსხვილი და მძიმე) ნაწილაკებისაგან.

განმაგნიტება – დამამაგნიტებელი ველის მოხსნის შემდეგ ფერომაგნიტურ სხეულში დამამაგნიტებულობის შემცირება.

განმზღენი – 1. თაღოვანი, დაკიდებული და ჩარჩოსებრი კონსტრუქციების საყრდენ კვანძებში მოქმედი ჰორიზონტალური ძალა, რომელსაც იღებს კონსტრუქციის შემკრავი (შემკოჭი) ან გადაეცემა უშუალოდ საყრდენებზე; 2. ხისტი სამონტაჟე მოწყობილობა, რომელიც მუშაობს მხოლოდ კუმშვაზე და გამოიყენება კონსტრუქციის ორი ელემენტის შიგა მხარეზე გადაადგილების საწინააღმდეგოდ (ნახ. 1).

ნახ. 1

განმზღენიანი კონსტრუქცია – კონსტრუქცია, რომელშიც გარე დატვირთვების მოქმედების შედეგად აღძრული საყრდენი რეაქციების მდგენელები არის არა მხოლოდ შვეული, არამედ ჰორიზონტალური (განმზღენი) მიმართულებისაც (მაგ., კამარა, თალი და სხვ.).

განმზავებელი – სითხეები, შეყვანილი ლაქების შედგენილობაში, რომლებიც სუფთა სახით არ ხსნიან აფსკვარმომქმნელ ნივთიერებებს, მაგრამ გამხსნელებთან ნარევი უზრუნველყოფენ ლაქსაღებავის აფსკის განსაზღვრულ კონსისტენციას და წარმოქმნის სიჩქარეს. ერთი ტიპის ფისების გამხსნელი შეიძლება იყოს განმზავებელი სხვებისთვისაც.

განმმუხტველი – ელექტროტექნიკური მოწყობილობა ორი ან რამდენიმე ელექტროდის სახით განცალკევებული დიელექტრიკული (განმმუხტავი) მონაკვეთებით, რომელთა გამტარობა მკვეთრად იცვლება, როცა ელექტროდებს შორის პოტენციალთა სხვაობა რაღაც კონკრეტულ სიდიდეს აღწევს (ე.წ. გარღვევის ძაბვა). გამოიყენება ელექტროტექნიკაში, რადიოელექტრონიკაში, ავტომატიკაში. არსებობს განმმუხტავის სახეობები: აირსავსე, ალუმინის, ანოდური, ასინქრონული, ბურთულა, დამცველი, დისკოიანი, ვენტილური, მაგნიტური, მზრუნავი, მეხის, მილოვანი, მმართველი, ნაპერწკლური, ნემსოვანი, რქოვანი, სინქრონული და სხვ.

განმტვირთავი თალი – თალი, რომელიც, ჩვეულებრივ, კედლის წყობაშია დაყოლებული და შენობის ზედა ნაწილების დატვირთვას ცალკე მდგომ საყრდენებს გადასცემს ან პირიქით, ცალკეული საყრდენების დატვირთვებს საძირკველს გადასცემს.

განმტვიცება – მასალის ან ნაკეთობის ხარისხის გაუმჯობესება სპეციალური ოპერაციების გამოყენების გზით, რომლის დროსაც იზრდება რღვევისადმი წინააღმდეგობა. გამოიყენება გ. მექანიკური, თერმული, ქიმიური და სხვა ხერხი (ზედაპირული, მოცულობითი ან კომბინირებული). მაგ., საარმატურე ფოლადის გ. შეიძლება განხორციელდეს ცივი გამოჭიმვის (გამოწელების) ან თერმული ხერხით.

განჟანგვა – ჟანგბადის მოცილების პროცესი თხევად ლითონებში.

განრიგი (განრიგება) – გრაფიკი, რომელიც შეიცავს ინფორმაციას რისამე შესრულების დროის, ადგილისა და თანამიმდევრობის შესახებ.

განრჩილვა – ნარჩილი შეერთების განცალკევება მისი გაცხელებით სარჩილის დნობის ტემპერატურაზე ზევით.

განსაზღვრა – 1. განხილვის საგნის დაზუსტება, მისი ერთმნიშვნელოვანი დახასიათება (რეალური განსაზღვრა); 2. მოქმედება, უკვე ცნობილი მონაცემებისაგან როგორ მივიღოთ განსახილველი საგანი (ცნება). ამ შემთხვევაში გ. იღებს განმსაზღვრელი თანაფარდობების სისტემურ სახეს (სქემა, ტოლობა).

განსაკუთრებით საშიში წარმოება – მონაკვეთი, დანადგარი, საამქრო, საცავი, საწყობი, სადგური ან სხვა წარმოება, სადაც ერთდროულად ხდება პოტენციურად საშიში ნივთიერებების გამოყენება, წარმოება, გადამუშავება, შენახვა ან ტრანსპორტირება.

ანსაკუთრებულად ტენიანი სათავსი – სათავსი, სადაც ჰაერის ფარდობითი ტენიანობა უახლოვდება 100% (ჭერი, კედლები, იატაკი და ამ შენობაში მყოფი საგნები დაფარულია ტენით).

განსაკუთრებული სამშენებლო რეგულირების ზონა – ქვეყნის კანონის შესაბამისად, განსაზღვრული განსაკუთრებული სამშენებლო რეგულირების ზონა.

განსაკუთრებული ხარჯები – ხარჯებია, რომლებიც გამოწვეული იყო ჩვეულებრივი საქმიანობისაგან განსხვავებული სამეურნეო მოვლენებისა და ოპერაციებისაგან, რომლებიც რეგულარულად არ ხდება და შემთხვევითი ხასიათისაა. ასეთია, აქტივების ექსპროპრიაცია, ზარალი სტიქიური უბედურებისაგან (მიწისძვრა, ხანძარი და სხვ.), გადახდილი ჯარიმები.

განსახლება – მოსახლეობის, ეკონომიკური და სხვა სახის აქტივობების გადანაწილება ქვეყნის, რეგიონის, რაიონის, დასახლების ტერიტორიაზე.

განტვირთვა – 1. მიწოდებული საქონლის (მასალა, კონსტრუქცია, ნივთიერება და სხვ.) გადმოტვირთვა სატრანსპორტო საშუალებიდან მომხმარებლის მიერ მითითებულ ადგილზე; 2. ერთი კონსტრუქციის მეორეზე ზემოქმედების საექსპლუატაციო პირობების შეცვლა, რასაც თან ახლავს დაძაბულობის დონის შემცირება; 3. დასვენება, დაღლილობის მოხსნა, ძალების აღდგენა. ტექნიკაში არსებობს განტვირთვის სახეები: გვერდული, დროებითი, თვითდინებითი, კაპიტალური, მყისი, ნაწილობრივი, ორმხრივი, ფსკერული, შუბლა, ცალმხრივი, წნეხის, ჯგუფური და სხვ.

განტოლება (ლათ. aequātus გავაკეთოთ თანაბარი) – 1. არგუმენტთა იმ მნიშვნელობების მოძებნის ამოცანის ანალიზური ჩაწერა, რომლისთვისაც ორი მოცემული ფუნქციის მნიშვნელობანი ტოლია. არგუმენტებს, რომლებზეც დამოკიდებულია ეს ფუნქციები, ეწოდება უცნობები, ხოლო უცნობების მნიშვნელობებს, რომელთათვისაც ფუნქციების მნიშვნელობანი ტოლია – ამონახსნები (ფესვები); უცნობების ამ მნიშვნელობების შესახებ ამბობენ, რომ ისინი მოცემულ განტოლებას აკმაყოფილებს. განტოლებების ერთობლიობას, რომლებისთვისაც მოსაძებნია უცნობების მნიშვნელობები, რომლებიც ერთდროულად დააკმაყოფილებენ ყველა ამ განტოლებას, განტოლებათა სისტემა ეწოდება. ხოლო უცნობების მნიშვნელობებს, რომლებიც ერთდროულად დააკმაყოფილებს სისტემის ყველა განტოლებას – სისტემის ამონახსნები; 2. ტოლობა, რომელიც ცვლადს შეიცავს.

განტოლება ბიკვადრატული – $ax^4+bx^2+c = 0$ სახის განტოლება, სადაც x ცვლადია, ხოლო a , b და c ნებისმიერი ნამდვილი რიცხვია, $a \neq 0$.

განტოლება ირაციონალური – განტოლება, რომელიც რადიკალის ნიშნის ქვეშ ცვლადს შეიცავს.

განტოლება კვადრატული – $ax^2+bx+c = 0$ სახის განტოლება, სადაც x ცვლადია, ხოლო a , b და c ნებისმიერი ნამდვილი რიცხვია, $a \neq 0$.

განტოლებათა სისტემა – ერთი და იმავე ცვლადის შემცველი განტოლებათა სასრული სიმრავლე.

განუზომელი – ძალიან დიდი.

განურჩეველი წონასწორობა – წონასწორობის მდგომარეობა, როდესაც სხეული რაიმე ძალის მოქმედებით იღებს მცირე გადახრას წონასწორობის მდებარეობიდან და ამ ძალის მოქმედების შეწყვეტის შემდეგ ინარჩუნებს საწყის მდებარეობას.

განფენა (გაშლა) – იხ. ევოლვენტა.

განფენილობა – 1. მანძილი (სამი განუზომილებიდან ერთ-ერთი: სიგრძე, სიგანე, სიმაღლე); 2. რაიმეს განლაგება სიგრძეში რაიმე მანძილზე; 3. სივრცე. განფენილობა შეიძლება იყოს მოცულობითი, ფენის, წირისა და სხვ.

განყალიბება – ყალიბის მოხსნა მონოლითური ბეტონის ნაკეთობებისაგან ან რკ.ბ.-ის კონსტრუქციებისაგან.

განყენებული – 1. საერთო ნიშან-თვისებათა შემცველი; 2. რეალურ სინამდვილეს დაშორებული; იდეის სახით ნაფიქრალი, მაგრამ ფიზიკურად არარსებული; 3. ხელოვნებასთან დაკავშირებული რამ, რომელიც წარმოაჩენს არა გარეგან სინამდვილეს, არამედ ცდილობს ამ ეფექტის შექმნას ფორმების, ფერებისა და სხვათა გამოყენებით.

განყოფილება – დაწესებულების, საწარმოს, ორგანიზაციის, სასწავლებლის, ჟურნალის, გაზეთის, წიგნის და მისთ. თემატურად გაერთიანებული ნაწილი. განყოფილების მრავალი სახეობა არსებობს: გამოსახარში, დამამზადებელი, მახარისხებელი, საამკინძაო, საბარგო, საექსპერიმენტო, საკვლევი, სამონტაჟო, სამანქანო, სამსხვრევი, სამსხმელო, სამუშაო, სარეცხი, სატელეგრაფო, საფუთავი, საღუმლე, საყალიბო, საწონი, ჩამოსასხმელი, ცნობათა და სხვ.

განშრევა (შრეებად დაშლა) – რაიმეს შრეებად დაშლის პროცესი.

განჩინება – სასამართლოს გადაწყვეტილების ერთ-ერთი ფორმა.

განჩუ – თიხათაბაშირი, გაჯი, ალებასტრი; სამშენებლო თიხათაბაშირი, რომელიც მიიღება თაბაშირის მერგელების გამოწვით $160-250^{\circ}\text{C}$ ტემპერატურაზე და შემდეგში მისი გადაქცევით ფხვნილად. მასალა გამოირჩევა მაღალი მექანიკური სიმტკიცით და წყალმდეგობით. ფართოდ არის გავრცელებული შუა აზიაში, ძირითადად უზბეკეთში, სადაც იყენებენ ჩუქურთმების ამოჭრას განჩუზე (ნახ. 1) და კავკასიაში – არქიტექტურულ ნაგებობათა გასაფორმებლად.

ნახ. 1

განწესი – 1. სპეციალურ ბლანკზე შედგენილი დავალება სამუშაოების უსაფრთხო ჩატარებაზე, რომელიც განსაზღვრავს მის შინაარსს, ადგილს, დაწყებისა და დამთავრების ვადებს,

უსაფრთხოების აუცილებელ ზომებსა და ბრიგადის შემადგენლობას; 2. დოკუმენტი, განკარგულება რაიმე სამუშაოს შესრულების ან რისამე გაცემა-გაგზავნის შესახებ.

განჯინა – სურსათ-სანოვავის ან ნივთების შესანახი კედლის კარადა.

გაორთქვლა – 1. ორთქლში გატარება, შეორთქვლა, გათუთქვა, დამდუღვრა, მოწალვა; 2. ხის მასალის ტენტობდამუშავება შრობის პროცესში; 3. ბეტონისა და რკ.ბ.-ის ნაკეთობების ტენტობდამუშავება ჰიდრატაციისა და გამყარების პროცესების დაჩქარების მიზნით. პროცესის საერთო ხანგრძლივობა შეადგენს 7-13 სთ-ს, წინასწარი დაყოვნების – 0,5-3 სთ-ს, ხოლო დაყოვნების – 2-6 სთ-ს.

გაპეწიანება – ბუნებრივი მოსაპირკეთებელი ქვის დეკორატიული გამოყვანა. ასეთი გლუვი, მქრქალი ქვის გაპეწიანებული ფაქტურა გამოიყენება იატაკებსა და კიბის საფეხურებზე.

გაპობვა – სხეულის ზედაპირზე ტექნიკური საპოხი მასალის (მინერალური, სინთეზური, ორგანული) დატანის პროცესი.